

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชน
นักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชน
นักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรัตนนคร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยรัตนนคร

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนที่สื่อความหมาย
ทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี”

ของ ชลธิ์ จ้อยนุแสง

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

(ดร.ปริญญา สร้อยทอง)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)

หัวหน้าภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ชื่อเรื่อง	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี
ผู้วิจัย	ชลธิ จ้อยนุแสง
ประธานที่ปรึกษา	ดร.ปริญญา สร้อยทอง
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ชุมชนเป็นฐาน, หนองสวรรค์, ตำบลนาหว้าสิมราช จังหวัดอุดรธานี, ยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี และ 2) เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องการจะศึกษาข้อมูลของแหล่งโบราณสถานของชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและนำไปสู่ประวัติศาสตร์กระแสหลักได้ ซึ่งเป็นลักษณะของการศึกษาประวัติศาสตร์ในรูปแบบของท้องถิ่นชาตินิยม ในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ผ่านเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปราชญ์ชุมชน และเจ้าอาวาสวัด จำนวน 10 คน/รูป และกลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 2) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย โดยการบันทึกพรรณนา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Method Triangulation) เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาเรียบเรียงขึ้นใหม่

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ นักเรียนขาดองค์ความรู้และความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อีกทั้งแต่ละโรงเรียนก็ไม่มีหลักสูตรหรือแบบเรียนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของสถานศึกษา กอปรกับครูผู้สอนยังไม่ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่าที่ควร สิ่งสำคัญเหนืออื่นใด คือ สื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ยังไม่ปรากฏชัดเจนเท่าใดนัก ผู้วิจัยจึงได้สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ ภายใต้กิจกรรมที่มีชื่อว่า “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์” มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กิจกรรมผ่านฐานการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลักษณะการจัดการเรียนรู้ Active Learning

จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ ผ่านการออกแบบฐานกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูผู้สอน และคอยเอื้ออำนวยบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของนักเรียน นักเรียนมีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สร้างเสริมทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารจัดการรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2565 ที่ต้องการบ่มเพาะให้นักเรียนภาคภูมิใจและหวงแหนสิ่งที่บรรพชนให้ไว้เป็นมรดกทางปัญญา สืบสาน รักษา และต่อยอด นำมาปรับประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน

Title COMMUNITY-BASED LEARNING ACTIVITIES ON THE LOCAL HISTORY OF FOLLOWING THE TRAIL MAHASANOOK SWAMP TO AWAKEN SAWHAN SWAMP TO STRENGTHEN THE YOUTH OF HISTORICAL COMMUNICATION FOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN UDON THANI

Author Chonlathee Joynusang

Advisor Parinya Soithong, Ph.D.

Academic Paper M.Ed. Independent Study in Social Studies - (Plan B), Naresuan University, 2024

Keywords Learning Activities, Local History, Community - Based, Sawhan Swamp, Myth of the Isupharach Cow Udon Thani, The Youth of Historical Communication

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study current state local history learning arrangements of high school students in Udon Thani Province and 2) to create community-based learning management activities. To strengthen the youth of historical communication for high school students in Udon Thani Province. This research was Qualitative Research. In which the researcher wants to study information on the community's ancient sites which are related to local history. To make connections and lead to mainstream history. Which is the nature of historical studies in the form of local nationalism at Sawhan Swamp, Chiang Phin Subdistrict, Mueang Udon Thani District, Udon Thani Province through collecting data through interviews. The main group of informants is divided into 2 groups with 10 community leaders consisting of Village Headmen, Subdistrict Headman, Local Sage and the Abbot of Temple, And a group of course 6 history teachers High school level in Udon Thani Province. The research instrument was In-Depth Interview. Data Collection 1) The study collects data from documents or information related to the research. 2) In-Depth Interview Method with Qualitative data analysis an inductive summary analysis method was used. By recording

a description and check the reliability of the data using the Triangulation Method, collecting various data and compiling them again.

The results of this study were the problem of learning about local history is that students lack knowledge and interest in learning about local history. In addition, each school does not have a curriculum or textbooks related to the local history of the educational institution. In addition, teachers do not attach importance to learning in the local history subject as they should. But overall, the teaching media and learning management activities in the local history subject are not explicit. The researcher therefore developed guidelines for organizing community-based local history learning activities. To strengthen the youth of historical communication under the activity called *“Following the trail Mahasanook Swamp to awaken Sawhan Swamp”* aims to allow students to learn activities through a learning base that is a local learning resource. To allow students to have a self-learning process according to the Active Learning style.

From the research, it can be concluded that the activity *“Following the trail Mahasanook Swamp to awaken Sawhan Swamp”* is an activity that can answer the question of promoting students to have the skills to be the youth of historical communication. Through the design of learning activity bases by teachers and facilitate the atmosphere for organizing student activities Students consult, plan, and do on their own. Enhance a variety of learning skills and a positive attitude towards the local history course as well which corresponds to policy of the Ministry of Education concept. In the management of basic history courses according to the new 2022 curriculum, which wants to cultivate students to be proud and cherish what their ancestors have given them as intellectual heritage, continue, preserve, expand, and adapt to use in today's society.

ประกาศขอบคุณการ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงลงไปได้ด้วยดีก็ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ท่านอาจารย์ ดร.ปริญญา สร้อยทอง ประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ คอยให้คำปรึกษา และสนับสนุนตลอดระยะเวลาของการจัดทำการศึกษาอิสระในครั้งนี้ อีกทั้งช่วยตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข และควบคุมงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์และทรงคุณค่า นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจวบ ทองศรี ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาเติมเต็มและชี้แนะแนวทางในการทำงานวิจัยฉบับนี้ให้สมบูรณ์อย่างเหมาะสม รวมไปถึง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ พูลเจริญ และรองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล กรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในที่ได้กรุณาให้แนวคิดและคำแนะนำเพิ่มเติม ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของการค้นคว้าอิสระ ให้มีความถูกต้อง และครบถ้วนแม่นยำมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญเหนืออื่นใด ต้องขอกราบขอบพระคุณ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ หัวหน้าภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และหลักคิดในการดำเนินงาน ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตา เอาใจใส่ และเสียสละเวลาอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมาไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์เอนก นาวิกมูล ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ และผู้ก่อตั้งบ้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นผู้จุดประกายฝันให้ผู้วิจัย เกิดแรงบันดาลใจในการทำการศึกษาอิสระฉบับนี้ขึ้นมา ขอขอบพระคุณ สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม ที่กรุณาอนุเคราะห์ให้นำเอกสารและบทความมาใช้เพื่อศึกษาข้อมูลในการจัดทำวิจัยให้มีความละเอียดและครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านกำนันสัมพันธ์ โสดาดี กำนันตำบลเชียงพิณ และคุณแม่เยาวลักษณ์ โสดาดี ประธานกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรวพิณ ตำบลเชียงพิณ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นธุระจัดการ ช่วยเหลือ ดูแล และอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยและนักเรียน ในการดำเนินงานการวิจัยแทบในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การให้ข้อมูล ติดต่อประสานงาน ช่วยออกแบบกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จนทำให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ออกมาเป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้อย่างสมบูรณ์ โดยไม่เคยคิดค่าใช้จ่าย ค่าเสียเวลา หรือค่าดำเนินการสิ่งใดกับผู้วิจัยเลย ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นผู้สละทุนทรัพย์ส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนให้งานของผู้วิจัยประสบความสำเร็จในอีกทางหนึ่งด้วย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมาไว้ ณ โอกาสนี้อีกครั้ง

ขอขอบพระคุณ คุณครูโสภณา สรรพการ ข้าราชการครู โรงเรียนบ้านหนองขุ่นเหล่าหลักวิทยา ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนในการศึกษาค้นคว้า งานวิจัยชิ้นนี้ และให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยสำหรับการเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลยังสถานที่ต่าง ๆ อยู่เป็นอเนกปริยาย ด้วยจิตใจแห่งความเป็นกัลยาณมิตร โดยมีได้เรียกร้องสิ่งตอบแทนใดจากผู้วิจัยเลย จนสามารถรังสรรค์การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้สำเร็จออกมาเป็นรูปร่างได้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณมาไว้ ณ โอกาสนี้อีกครั้ง

ขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาในการเก็บข้อมูลจนทำให้การศึกษาครั้งนี้สมบูรณ์และมีคุณค่า รวมไปถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ เจ้าของบันทึก เอกสาร บทความ และงานวิจัยทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงในการเติมเต็มการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ที่ดูแลในการทำวิจัยมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ขอขอบพระคุณ ท่านคณาจารย์ประจำหลักสูตรทุกท่าน ครอบครัวสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร รุ่นพี่ และเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือคอยเป็นกำลังใจ และสนับสนุนผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และระลึกถึงความกรุณาของทุก ๆ ท่าน มีเสียสละ ทั้งนี้ขอขอบคุณทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยสามารถจะกล่าวนามมาได้ครบทั้งหมด ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ธนกร ธิพันธ์ คู่คิดคู่เคียง ที่คอยเป็นกำลังใจ เป็นแรงผลักดัน ช่วยสนับสนุน และอยู่เคียงข้างทุกครั้งเสมอ ไม่ทอดทิ้งหายไปไหน ในเวลาที่เหนื่อยล้า หหมดกำลังใจ ท้อแท้ หรือสิ้นหวัง รวมไปถึงยังเป็นผู้มีส่วนร่วมในทุกส่วนของงานดำเนินการวิจัย คอยประสานงานอยู่เบื้องหลัง เป็นสวัสดิการ ปฏิคม สารบรรณ และโสตทัศนูปกรณ์ ที่เติมเต็มให้ผลงานฉบับนี้มีความบริบูรณ์ขึ้นไปอีก

ขอขอบใจนักเรียนชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ที่น่ารักของครูทุกคน ที่ให้ความร่วมมือ อดทน และต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไปพร้อมกับครู ร่วมออกแบบและสร้างสรรค์กิจกรรมคุณภาพให้เกิดขึ้น ท้ายสุดคือ ขอบใจทุกคนที่เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูได้จัดขึ้นให้ และรายงานผลความเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ออกมาเป็นผลงานเชิงประจักษ์ จนทำให้การดำเนินงานวิจัยสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ด้วยความเรียบร้อย

เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว และท่านผู้มีพระคุณของผู้วิจัย ซึ่งอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้ ที่ให้การอุปการะ อบรมบ่มนิสัย ตลอดจนส่งเสริมทางด้านการศึกษา และให้การอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยอย่างใกล้ชิดเสมอมา จนเป็นผลให้ผู้วิจัยสามารถที่จะสร้างสรรค์สร้างผลงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ออกมาได้สำเร็จเสร็จสิ้นทุกประการ สำหรับคุณค่า และคุณประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาเพื่อตอบแทน

แต่พระคุณของบิดาและมารดาของผู้วิจัย คือ เรืออากาศเอกหญิงกรรณิการ์ สังฆมณี ผู้ที่สนับสนุนทุนการศึกษาให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมไปถึง คุณตาคุณยายของผู้วิจัยคือ คุณตาสวกฤต - คุณยายสุกัญญา สังฆมณี ผู้ที่เลี้ยงดูผู้วิจัยมาจนเติบโต เป็นกำลังใจ คอยห่วงใย ให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจให้แก่ผู้วิจัยอย่างใกล้ชิดเสมอ อีกทั้งยังคอยให้การสนับสนุนดูแลในทุก ๆ เรื่อง มอบความรัก ความเมตตา และความเอื้ออาทรตลอดมา ทั้งนี้ ขอเทิดทูนพระคุณคุณะคุณครู คณาจารย์ และสถานศึกษา ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และมีส่วนร่วมในการวางรากฐานการศึกษาให้กับผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา บุญกุศลสิ่งใดอันเป็นผลเกิดจากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ขออุทิศให้แก่ คุณตาทอง - คุณยายจันทร์ศรี จ้อยนุแสง ผู้ล่วงลับ ตาทวดและยายทวดของผู้วิจัย ผู้ซึ่งซุบเลี้ยงและให้แสงสว่างทางปัญญาแก่ผู้วิจัยมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังเยาว์วัย หากความทราบได้โดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของทั้งสองท่านด้วยประการใด ๆ ในสัมปรายภพ ขอให้ท่านทั้งสองร่วมแสดงความยินดีกับผู้วิจัยในความสำเร็จครั้งนี้ด้วยเทอญ

ชลธิ์ จ้อยนุแสง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุณูปการ.....	ช
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	14
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้.....	22
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	34
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	38
ประวัติศาสตร์และตำนานของหนองสวรรค์.....	43
ยูวชนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์.....	64
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	76
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	77
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
การตรวจสอบข้อมูล.....	81
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	82
สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน.....	82
องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหนองสวรรค์.....	88
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชน นักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี.....	95
ผลการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชน นักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี.....	102
บทที่ 5 บทสรุป.....	103
สรุปผลการวิจัย.....	104
อภิปรายผล.....	108
ข้อเสนอแนะ.....	111
บรรณานุกรม.....	112
ภาคผนวก.....	119
ประวัติผู้วิจัย.....	227

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 แสดงสัดส่วนระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย.....	11
ตาราง 2 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมา ของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและดำรง ความเป็นไทย.....	17

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	75
ภาพ 2 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล.....	84
ภาพ 3 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 2, โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล.....	85
ภาพ 4 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 3, โรงเรียนอุดรพิชัยรัักษ์พิทยา.....	85
ภาพ 5 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 4, โรงเรียนอุดรพิชัยรัักษ์พิทยา.....	86
ภาพ 6 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 5, โรงเรียนอุดรพิชัยรัักษ์พิทยา.....	87
ภาพ 7 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 6, โรงเรียนอุดรพิชัยรัักษ์พิทยา.....	87
ภาพ 8 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 1, บ้านหนองสวรรค์.....	88
ภาพ 9 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 2, บ้านวัวช่อง.....	89
ภาพ 10 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 3, บ้านนาแอง.....	90
ภาพ 11 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 4, วัดไชยารามหนองสวรรค์.....	90
ภาพ 12 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 5, วัดอินทราราม.....	91
ภาพ 13 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 6, วัดธาตุยางชุม.....	92
ภาพ 14 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 7, กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรพิณ.....	92
ภาพ 15 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 8, บ้านเชียงพัง.....	93
ภาพ 16 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 9, บ้านชาวีว.....	94
ภาพ 17 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 10, บ้านโนนบุญมี.....	94
ภาพ 18 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนขั้นต้น.....	95
ภาพ 19 การลงสำรวจพื้นที่ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	96
ภาพ 20 เล่มคู่มือการกิจกรรมการเรียนรู้.....	97
ภาพ 21 แผนที่ตามรอยลายแทงหาสมบัติหนองสวรรค์.....	97
ภาพ 22 กำหนดการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	98
ภาพ 23 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า “เพชรแพรพิณ” ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี.....	98
ภาพ 24 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตา บ้านหนองสวรรค์.....	99

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพ 25 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ) บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี.....	99
ภาพ 26 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี.....	100
ภาพ 27 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 5 ฟาร์มหนุณาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี.....	100
ภาพ 28 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์).....	101
ภาพ 29 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี.....	101
ภาพ 30 QR Code วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ ของยุวชน นักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์.....	102
ภาพ 31 แผนภาพแสดงขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	107

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของไทยในปัจจุบัน ถือเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าองค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น เป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยได้ปรากฏเห็นในแบบเรียนและหนังสืออ่านนอกเวลาฉบับต่าง ๆ ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่เป็นจุดเน้นของตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงไม่ได้ถูกบรรจุอยู่ในเนื้อหาของตำราเรียนที่ใช้กัน โดยทั่วไปไปตามโรงเรียนเหมือนกันกับเนื้อหาของประวัติศาสตร์ส่วนกลาง กอปรกับนักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ในยุคก่อน มีการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์เฉพาะด้าน โดยนิยามที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของภูมิลำเนาของตน รวมทั้งประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนอื่น ๆ ที่มีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นวิธีการรวบรวมชำระประวัติศาสตร์ในช่วงยุคกระแสดชาตินิยม พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ขณะที่การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันพยายามที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นในชุมชนให้มีความครอบคลุมทุกด้าน เช่น การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจการค้า สังคมและวัฒนธรรม ตำนานท้องถิ่น ฯลฯ โดยอาจไม่จำเป็นต้องสร้างจุดเชื่อมโยงให้มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ก่อน เพื่อความเป็นอิสระในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ทั้งนี้ ยังผลให้เกิดหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคขึ้นมาอีกด้วย สอดคล้องกับการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของคนในท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงระหว่างคนกับพื้นที่ ซึ่งสามารถอธิบายเชื่อมโยงในมิติของเวลาโดยมีมิติที่สะท้อนความเคลื่อนไหวของคนที่ผูกพันกับพื้นที่ โดยผู้คนจะมีความรู้สึกผูกพันและรู้สึกถึงความเป็นตัวตนของคนท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะความเชื่อที่มีร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ เมื่อเป็นเช่นนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์เดิมของคนในชุมชนท้องถิ่น การอธิบายการถือครองหรือการครอบครองด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมักจะเป็นประเด็นปัญหาระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับรัฐ รวมถึงภาคเอกชนที่กระทบต่อชุมชน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2557)

ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น หากปราศจากรากหรือประวัติศาสตร์ของชุมชนแล้ว ชุมชนก็ย่อมสูญเสียพลังในการปรับตัวไปในที่สุด และมีแนวโน้มที่จะกลายเป็น “ชุมชน” ที่ปราศจากสำนึกร่วมของความเป็น “ชุมชน” อันจะทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ประวัติศาสตร์จะผลานคนในชุมชนให้มีสำนึกร่วมที่ว่ามีรากเหง้าร่วมกัน (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559) จึงถือเป็นประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของผู้คนธรรมดาในท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์สังคม

มวลชนในท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ที่มองเห็นถึงความเคลื่อนไหวของคนในสังคมชุมชน ที่ไม่ได้เน้นที่ประวัติศาสตร์จากอำนาจรัฐส่วนกลางหรือการเมืองหรือเจ้าเมือง หรือบุคคลสำคัญของเมือง หากแต่เป็นการสืบสาวเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของวิถีชีวิต วัฒนธรรม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจของผู้คนโดยทั่วไปในชุมชนท้องถิ่น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมอบความเป็นอัตลักษณ์และตัวตนของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งเรื่องการศึกษาท้องถิ่น เพื่อการสร้างความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดและรู้จักรากเหง้าความเป็นมาของตน การที่ท้องถิ่นสามารถรวบรวมหรือศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็ถือว่าเป็นการทำความเข้าใจรากเหง้าและรื้อฟื้นความทรงจำของคนในท้องถิ่นที่มีต่อพื้นที่ (สุนทรชัย ขอบยศ, 2562)

เพราะฉะนั้น ประวัติศาสตร์จึงได้มีการบูรณาการเข้ากับชุมชน เรียกว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้เห็นรากเหง้าของตนเอง เพื่อให้เกิดจิตสำนึกเห็นคุณค่า ความภาคภูมิใจศักดิ์ศรีของตนเอง และมีความภูมิใจในท้องถิ่นหรือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ยิ่งในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ มีข้อมูลข่าวสารมากมาย เรามีโอกาสได้อ่าน ได้ฟังเรื่องราว และประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ ของคนอื่นมากมาย ซึ่งทำให้มีโอกาสที่จะไปหยิบและค้นคว้าความคิดริเริ่มของคนต่างที่ ต่างถิ่น มาใช้ในบ้านเกิดของตนเอง ยิ่งมีมากยิ่งขึ้น (สีลาภรณ์ บัวสาย, 2552) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ยังเป็นแนวทางการศึกษาซึ่งได้รับความนิยมมากในภายหลังช่วงทศวรรษที่ 2520 ซึ่งเป็นผลจากหลายปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน ในด้านหนึ่งเน้นอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เน้น “มวลชน” หรือค่านิยมของความหมายของ ธิดา สาระยา ว่า “คนในระดับล่างของสังคม” ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของ “คน” คนใน “ท้องถิ่น” จนก่อให้เกิดกลุ่มปัญญาชนที่ต้องการทำงานทางวิชาการ และเคลื่อนไหวทางสังคม และมีความเชื่อว่าการรักษาวัฒนธรรมชุมชน น่าจะเป็นทางออกจากแนวทางการพัฒนาที่ไม่ใช่ทุนนิยมหรือสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (สิริวรรณ สิรวณิชย์, 2565)

ดังความที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระผู้ทรงเป็นปราชญ์เมธีแห่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไทย ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในบทนำของเอกสารประกอบการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เมื่อครั้งสมัยพระองค์ทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ (ขวัญทิชา เชื้อหอม, 2559) ความว่า

“...การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จะทำให้เราเข้าใจสังคมของเรา ทั้งในด้านสิ่งที่เป็นมาแล้ว สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และสิ่งที่จะดำเนินต่อไปในอนาคตได้แจ่มชัดขึ้น...”

ขณะที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่เน้น ถูกกละเลยจากการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ของชุมชน ไม่เพียงแต่จากสังคมภายนอกเท่านั้น แม้กระทั่งจากผู้คนภายในท้องถิ่นเอง ก็ยังขาดจิตสำนึกถึงความสำคัญของชุมชนตนเอง การค้นคว้าหาองค์ความรู้จึงจำกัดขอบเขตอยู่เพียงแคในกลุ่มของผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ที่พยายามจะรวบรวมรักษา

ข้อมูลให้คงไว้ ในขณะที่ยุวชนรุ่นใหม่ในชุมชนเอง กลับขาดความสนใจเกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่นตนเอง ความรู้ที่มีส่วนใหญ่มักจะเป็นข้อมูลในเนื้อหาตามตำราและบทเรียนต่าง ๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นตามตัวชี้วัดไว้แล้วว่า จำเป็นต้องรู้ ในขณะที่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเองกลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม เห็นได้จากที่เยาวชนมีทัศนคติในเชิงว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องราวที่ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้เท่าใด เนื่องจากไม่ได้จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันหรือนำไปใช้ในการสอบวัดผลในระดับต่าง ๆ อันจะเป็นผลให้เด็กรุ่นใหม่ขาดจิตสำนึกรักบ้านเกิด และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นของตนเองต่อไปได้อีกด้วย

ในปัจจุบันการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงควรมีการเชื่อมโยงหลักสูตรให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ทั้งในระดับเดียวกันต่างระดับกัน และโรงเรียนกับชุมชนภายนอก สถาบันการศึกษาต้องแสวงหาแนวทางจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับองค์กรหรือภาคต่าง ๆ ในชุมชนและในสังคม นั่นคือ การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning : PBL) ที่บรรจบเข้ากับ การเรียนรู้แบบ “สถานที่เป็นฐาน” (Place-Based Learning : PBL) เรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิม กล่าวคือ การเรียนรู้แบบเดิมผู้เรียนรับการถ่ายทอดจากครูโดยตรง (Reception Learning) ในขณะที่การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบ (Discovery Learning) มีการวิเคราะห์การประเมิน และการแก้ปัญหา โดยมีอาจารย์เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้ (มณฑล จันทร์แจ่มใส, 2558)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พัฒนามาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ขึ้นจากความคิดของตนเองแทนการฟังจากครูผู้สอน แล้วนำมาขยายเป็นความรู้ใหม่ นอกจากนั้นแล้ว รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning Theory) ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้พบมาแล้วและประสบการณ์ที่พบในชั้นเรียน โดยนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือสะท้อนคิดเพื่อทำความเข้าใจ โดยผู้สอนเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทำ (สุวิมล คำนวน, 2565)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม การศึกษาองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนในโรงเรียน (วิทยากร เชียงกุล, 2550) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ทักษะทางสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักศึกษา และยังเป็นส่งเสริมให้สถานศึกษามีอิสระในด้านวิชาการโดยมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมีแนวความคิดต่อประเด็นพัฒนาการของการจัดการศึกษาในระบบของไทยว่า โรงเรียน

หรือสถานศึกษาเป็นแหล่งผลิตขนาดใหญ่ สถานศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ ให้ก้าวทันโลก การศึกษาทำให้คนไทยรู้เท่าทัน ประเทศมีความเจริญก้าวหน้า และในสังคมแข่งขัน คนไทยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถใช้ความรู้จัดการตนเองได้เพิ่มมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน แบบแผนการจัดการศึกษา โดยสถานศึกษาได้แยกคนออกจากชุมชน สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น จนลืมนึกถึง วิถีชีวิตและความเป็นตัวตนเกือบสิ้นเชิง แยกการศึกษาออกจากครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด ศาสนสถาน ที่มีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคุณธรรมศีลธรรมเป็นกลไกเชื่อมโยงคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (กล้า ทองขาว, 2561)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาบนฐานชุมชน คือการจัดการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ในการจัดการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับฐานรากด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและ ภาคประชาชนที่ประกอบด้วยครอบครัวชุมชนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กร ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดการศึกษารูปแบบ ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

แต่ละภูมิภาคในประเทศไทยนั้น ล้วนมีแหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ทั้งในลักษณะของโบราณสถาน ศาสนสถาน หรือภูมิสถาน นอกจากนี้ยังมีแหล่งประวัติศาสตร์ ที่ยังหลงเหลืออยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งรอคอยการค้นพบอยู่ ซึ่งแหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้มักจะถูก ละเลย และไม่ได้รับการดูแล จนทำให้สูญเสียคุณค่าสำคัญทางประวัติศาสตร์ไป ปัญหานี้กลายเป็น ประเด็นสำคัญที่ว่า จะทำอย่างไรที่จะทำให้ยุคนั้นในยุคใหม่เห็นความสำคัญในคุณค่าของแหล่ง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเหล่านี้และรักษาไว้ให้คงอยู่ เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังต่อไปได้สามารถมาเรียนรู้ และต่อยอดในองค์ความรู้ต่อไปได้ โดยหนทางหนึ่งที่น่าสนใจ อันจะทำให้แหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เหล่านี้ไม่สูญหายไป คือ การนำมาพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ผ่านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) ให้ยุคนั้นคนรุ่นใหม่ได้เข้าไปศึกษาและ ตระหนักถึงความสำคัญ เพื่อให้เห็นคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเหล่านี้

นักภูมิรัฐศาสตร์เคยกล่าวไว้ว่า “เมืองที่อยู่เบื้องหลังเมืองท่า มักจะเป็นเมืองที่มีความเจริญ” จังหวัดอุดรธานีเองก็เป็นอีกหนึ่งบทพิสูจน์คำกล่าวนั้น เพราะเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนจุดยุทธศาสตร์ อันเหมาะสม เนื่องจากตั้งอยู่หลังจังหวัดหนองคายอันเป็นเมืองท่าสำคัญ ซึ่งถือเป็นประตูเข้า-ออก ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้เป็นเส้นทางผ่าน การคมนาคมที่สำคัญ ซึ่งจะทำให้ระบบเศรษฐกิจดี ประกอบกับการเป็นเมืองที่มีศักยภาพด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการค้า เศรษฐกิจ การคมนาคม ตลอดจนด้านการศึกษา การท่องเที่ยว และการมีวัฒนธรรม

ประเพณีสืบทอดมายาวนาน (เทศบาลนครอุดรธานี, 2556) นอกจากนี้ จังหวัดอุดรธานียังมีแหล่ง การเรียนรู้สำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอันควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่กับจังหวัด สืบต่อไปด้วยกันหลายแห่ง โดยหนองสวรรค์นั้นก็เป็นหนึ่งในร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อน ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ทางสังคมหลากหลายแขนง ทั้งลัทธิความเชื่อ ศาสนา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชนในท้องถิ่นรอบข้าง จึงมีความน่าสนใจ แตกต่างจากหนองน้ำอื่น ๆ ในเขตจังหวัดอุดรธานีมากพอสมควร แต่กลับไม่เป็นที่รู้จักมากเท่าใด แม้กระทั่งคนภายในจังหวัดอุดรธานีเอง ก็แทบไม่รับรู้ถึงเรื่องราวและความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ แห่งนี้เท่าใดนัก

หนองสวรรค์เคยปรากฏอยู่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นใบบอกรายงานมาจากอุดรธานี ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นมณฑลลาวพวน โดยในบันทึกนั้นได้กล่าวถึงหนองสวรรค์โดยการใช้นามแฝงว่า “หนองมหาสนุก” เป็นการเปรียบเปรยว่า สถานที่แห่งนี้มีแต่ความรื่นเริงสนุกสนานอยู่เสมอ เนื่องจาก มักถูกใช้เป็นสถานที่จัดงานเลี้ยงสังสรรค์สมาคมของบรรดาพระราชวงศ์และเหล่าข้าราชการยุคนั้น อยู่เป็นประจำ และจัดการละเล่นในโอกาสต่าง ๆ ขึ้น เมื่อถึงวาระหรือเทศกาลสำคัญ ในอดีตถึงกับ มีการสร้างพระตำหนักไว้กลางหนอง เพื่อให้เป็นที่ประทับของข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการต่าง พระเนตรพระกรรณประจำมณฑลลาวพวนเลยทีเดียว (เอนก นาวิกมูล, 2544) รวมไปถึงชื่อของ “หนองสวรรค์” เอง ก็ยังเป็นนามที่เจ้านายผู้ปกครองมณฑลทรงตั้งประทานให้ โดยอาศัยความรู้สึก เมื่อครั้งทรงประทับ รวมไปถึงที่มาจากตำนานว้าวิสสุรราช นิทานท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี หรือ แม้กระทั่งในยุคปัจจุบัน หนองสวรรค์ก็เป็นสถานที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยถึง 2 พระองค์ เสด็จมา ปฏิบัติพระราชกรณียกิจในหลายโอกาส (พระครูประสิทธิธรรมานุศาสน์, 2559)

หนองสวรรค์จึงเป็นสถานที่ซึ่งควรที่จะอนุรักษ์ให้คงไว้ รวมทั้งควรที่จะจัดตั้งยกให้เป็น แหล่งศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ดังที่ นายจรินทร์ กาญจโนมัย ผู้อำนวยการกองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้เคยกล่าวไว้ว่า หากพื้นที่ใด ที่พระมหากษัตริย์ และบรรดาพระราชวงศ์ได้เคยเสด็จไปประทับ ซึ่งเป็นเรื่องอันเกิดได้ยากอย่างยิ่ง ถือว่าเป็นสิริมงคลแก่สถานที่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดนั้น ควรที่จะหมุดหมายไว้ แล้วพัฒนา ต่อไปให้กลายเป็นแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ก็จะเป็นการถวายเป็นความจงรักภักดีได้ด้วย ในอีกทางหนึ่ง (ยรรยง รัตตกุล, 2528) ดังนั้น จึงเห็นควรต้องผลักดันเยาวชนรุ่นใหม่ให้เกิดการสื่อสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และส่งเสริมให้มีทักษะด้านการเป็นยุวชนนักสื่อความหมาย ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เผยแพร่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหนองสวรรค์ในส่วนนี้

ยุวชนนักสื่อความหมาย คือ นักส่งสาร หรือสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูล คอยทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเล่าความเป็นตัวตนของชุมชนพื้นนั้น ๆ พร้อมกับเป็นผู้เปิด มุมมองการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มาเยือนและคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ดูแลเรื่องความปลอดภัย

ให้บริการ และสื่อสารสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับแขกที่มาเยี่ยมเยือนชุมชนอีกด้วย นักสื่อความหมายจะแตกต่างจากมัคคุเทศก์ตรงที่ มัคคุเทศก์นั้นจะให้ข้อมูลส่วนใหญ่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสื่อสารเฉพาะผ่านทางคำพูด การนำชม หรือสิ่งที่อยู่ต่อหน้า ในทางตรงกันข้ามยุวชนนักสื่อความหมายจะสื่อสารองค์ความรู้ออกมาผ่านในหลากหลายช่องทาง เช่น ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ การแสดง เพลง เกม กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น และสื่อสารเนื้อหาออกมาได้ในหลากหลายเรื่องราว ไม่ได้จำกัดวงอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวเพียงเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นด้าน ธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา นิรุกติศาสตร์ ฯลฯ

การสื่อความหมาย (Interpretation) เป็นกิจกรรมให้การศึกษานิดหนึ่งที่มีเป้าหมายในการแปลหรือแสดงความหมายและความสัมพันธ์ของทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติทรัพยากร หรือผลผลิตทางวัฒนธรรม ให้ปรากฏออกมาสู่ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้รับ โดยการ ใช้สื่อที่เป็นวัตถุจริง หรือการได้สัมผัสด้วยตนเอง และหรือโดยสื่อตัวกลางอื่นๆ มากกว่าการที่จะเป็นการสื่อสารกันด้วยข้อมูลจริงตรงๆ เท่านั้น (Freeman Tilden, 1957 อ้างถึงใน ปิยะทิพย์ พิพิธวณิชธรรม, 2539) ทั้งนี้ ยุวชนนักสื่อความหมายมิได้เพียงใช้การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจ หรือรับรู้ความรู้สึกของกันเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ วัตถุ รวมไปถึงสถานที่ต่าง ๆ อาทิ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แหล่งแสดงประเพณี ศิลปวัฒนธรรม งานเทศกาลทางวัฒนธรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสื่อสารไปถึงผู้ชมให้ได้รับรู้ถึงเรื่องราว คุณค่าของสถานที่เหล่านั้น นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้วสถานที่สำคัญอื่น ๆ ย่อมจะต้องอาศัยการส่งสารไปถึงผู้ชมเช่นเดียวกัน (พุดด้วง จำปาทอง, 2565)

ในขณะที่หลักการการสื่อความหมายของ Tilden (2540) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อความหมายควรสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะและประสบการณ์ชีวิตของนักท่องเที่ยว การสื่อความหมายนั้นเป็นมากกว่าข้อเท็จจริง การสื่อความหมายเป็นศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยวัตถุประสงค์ของการสื่อความหมายเป็นการกระตุ้นไม่ใช่เป็นการให้ความรู้ และการสื่อความหมาย ควรนำเสนอความคิดในภาพรวม นอกจากนี้ ควรมีการใช้วิธีการสื่อความหมายที่แตกต่างกันกับกลุ่มผู้ชมที่มีความแตกต่าง เช่น อายุ แต่ยังคงสาระไว้เท่าเดิม สอดคล้องกับหลักการสื่อความหมายที่กล่าวโดย เสาวลักษณ์ พงษา โปษยะนันท์ (อ้างถึงใน Icomos, 2550) ให้ความหมายการสื่อความหมาย (Interpretation) ว่าเป็น กิจกรรมทั้งหมด ที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยาย สาธารณะ อุปกรณ์ ที่ติดตั้งในแหล่งโปรแกรมการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรม และการประเมินกระบวนการสื่อความหมาย

สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น เป็นนักเรียนที่กำลังจะสำเร็จการศึกษา ชั้นพื้นฐานออกไปยังนอกรั้วโรงเรียน บางส่วนก็อาจจะเข้าสู่สภาวะการมีงานทำ และอีกส่วนก็ยังคงอยู่ในระบบการศึกษาในขั้นต่อไปคือ ระดับอุดมศึกษาและระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนั้น มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันทั้ง 2 รูปแบบ ทำให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายถือเป็นกลุ่มคนสำคัญที่จะส่งผลต่อการให้ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอันมาก เพราะส่วนที่ประกอบอาชีพก็จะสามารถนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไปต่อยอดพัฒนาผลผลิตเพื่อสร้างรายได้ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่อีกส่วนที่เข้าสู่แวดวงการศึกษาต่อ ก็สามารถนำองค์ความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปถ่ายทอด ศึกษา วิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ต่อไปได้ ดังที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในฐานะเป็นหน่วยย่อยของสังคม การรู้จักตนเอง พัฒนาการของชุมชนตนเองและการขยายตัวของเมืองที่ตนเองอาศัยเป็นสมาชิกซึ่ง จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและดำรงความเป็นไทย ตัวชี้วัดที่ ม.4 - 6/3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน และตัวชี้วัดที่ ม.4 - 6/5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยสอดคล้องกับจุดเน้นและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารจัดการรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2565 ที่ต้องการให้สถานศึกษาปรับเพาะนักเรียนให้ภาคภูมิใจรักความเป็นไทย ห่วงแทนในสิ่งที่บรรพชนให้ไว้เป็นมรดกทางปัญญา รักษา สืบสานและต่อยอด และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานีนั้น ด้านครูผู้สอนเองยังมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะเดิม ผ่านรูปแบบการบรรยายตามเนื้อหาแบบเรียน มีบ้างบางแห่งที่ใช้สื่อการสอนเพิ่มเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ แต่ถึงอย่างนั้นนักเรียนก็ยังไม่รู้สึกว่าร่ายวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่เน้นเพียงแต่การท่องจำ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นสิ่งที่นักเรียนควรจะมีองค์ความรู้พื้นฐานอยู่แล้ว แต่กลับขาดหายไป อีกทั้งการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละโรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าใดนัก จึงทำให้นักเรียนเห็นว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่ต้องศึกษา สิ่งนี้จึงกลายเป็นปัญหาให้ความตระหนักถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเยาวชนรุ่นใหม่

น้อยลงมาก หรือบางครั้งก็ผู้เรียนเกิดความสนใจ แต่กลับไม่ได้รับการสนับสนุนจากครูผู้สอนเท่าใด ทำให้ตัวนักเรียนเองจึงเกิดความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่และมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่คอยส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน และคอยแนะนำช่วยเหลือ

แต่ถึงอย่างนั้น ตัวนักเรียนเองก็ยังขาดทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นทักษะการค้นคว้า การสืบเสาะ การวิเคราะห์ การวิพากษ์ทาง ประวัติศาสตร์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทำให้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นนั้นดำเนินไปได้ค่อนข้างยาก กอปรกับสังคมในยุคปัจจุบันนั้นเทคโนโลยี มีความก้าวหน้า ใช้ค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนจึงสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีการนำมาใช้งานในทันทีโดยที่ไม่มีการตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ และทำให้เกิด การต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป ส่งผลต่อเจตคติในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ว่า เป็นการเรียนเกี่ยวกับ เรื่องราวเดิม ๆ มีเนื้อหาที่ซ้ำไปซ้ำมาไม่เปลี่ยนแปลง จนทำให้เกิดภาพจำกับนักเรียนว่า วิชา ประวัติศาสตร์นั้น เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องท่องจำ และเข้าถึงยาก อันจะเป็นผลให้นักเรียนขาดจิตสำนึก รักบ้านเกิด และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นต่อไปได้อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรค ต่อการจัดการเรียนรู้ และเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ของนักเรียนเป็นอย่างมาก เป็นเหตุให้ผู้สอน พยายามแสวงหากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่จะมากระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นคว้าและ เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับพื้นที่หนองสวรรค์นั้นถือเป็นแหล่ง การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแห่งใหม่ ที่มีความน่าสนใจและทรงคุณค่าของจังหวัดอุดรธานี ทั้งยังส่งผลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นในหลากหลายด้าน โดยโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนหญิงล้วนประจำจังหวัดในพื้นที่ และมีนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต หนองสวรรค์ ตำบลเซียงพิณ เป็นจำนวนมาก ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นแห่งนี้ จึงได้จัดทำงานวิจัยเรื่องนี้ขึ้นเพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีรูปแบบ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลักษณะ การจัดการเรียนรู้ Active Learning มีการปรึกษา วางแผน ฝึกฝน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง อันเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนมีทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นอีกด้วย

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานีเป็นอย่างไร
2. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานีเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 สภาพปัจจุบันของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี

- 1.1.1 สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 1.1.2 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 1.1.3 องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์หนองสวรรค์

- 1) ประวัติความเป็นมาของหนองสวรรค์
- 2) หนองสวรรค์ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- 3) ประวัติการก่อตั้งชุมชนบ้านหนองสวรรค์
- 4) ประวัติวัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ)

5) ตำนานวีรวิสุทธราช นิทานท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี

1.2 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี

1.2.1 เนื้อหาของกิจกรรม คือ การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในเขตหนองสวรรค์ จังหวัดอุดรธานี

1.2.2 รูปแบบของกิจกรรม คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

1.2.3 วิธีการจัดกิจกรรม คือ การให้นักเรียนได้ศึกษาองค์ความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

1.2.4 การวัดผลและประเมินผล คือ นักเรียนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านรูปแบบของยุวชนนักร้องความหมายได้

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

2.1 ผู้นำชุมชนในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ และตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน คือ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 บ้านหนองสวรรค์ และ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านวัวซ่อง

2.1.2 กำนัน จำนวน 1 คน คือ กำนันตำบลเชียงพิณ

2.1.3 ประชาชนชุมชน จำนวน 4 คน

2.1.4 เจ้าอาวาสวัด จำนวน 3 รูป คือ วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ) บ้านหนองสวรรค์ วัดอินทราราม บ้านวัวซ่อง และวัดธาตุยางชุม บ้านเชียงเพ็ง

2.2 ครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองอุดรธานี จำนวน 2 โรงเรียน รวม 6 คน ประกอบด้วย

2.2.1 ครูโรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จำนวน 2 คน คือ ข้าราชการครู สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน และสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน

2.2.2 ครูโรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา จำนวน 4 คน คือ ข้าราชการครู สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 คน และสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

3.1 บริเวณโดยรอบหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และตำบลใกล้เคียงในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

3.2 โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนเมษายน 2566 - เดือนพฤษภาคม 2567

ตาราง 1 แสดงสัดส่วนระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

กิจกรรม/ขั้นตอน การวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการ														หมายเหตุ
	2566							2567							
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	
1. การเสนอ โครงร่างการวิจัย	←→														
2. การดำเนินงาน วิจัยโดยใช้เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวม ข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูล และการ ตรวจสอบข้อมูล	←→														
3. การสรุปผล การวิจัย อภิปรายผล และเขียนรายงาน การวิจัย								←→							
4. การเผยแพร่ ผลงานวิจัยไปยัง ผู้ที่เกี่ยวข้อง															←→

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง การศึกษาเรื่องราวในชุมชนของท้องถิ่นอันเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยนั้น ๆ อาจมีขอบเขตเฉพาะเพียงแค่ว่าบริเวณ ๆ หนึ่ง เช่น หมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอเพียงแห่งเดียว หรือไม่ก็เป็นอาณาเขตจำกัดที่ไม่กว้างเกินไปกว่าจังหวัดหรือภูมิภาค โดยเป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นมา วัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ หรือการเมืองการปกครอง อาจจะศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งหมดก็ได้

แหล่งประวัติศาสตร์ชุมชน หมายถึง โบราณสถานหรือศาสนสถานท้องถิ่น ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมหรืออาจจะปรากฏเพียงแต่ร่องรอยของการมีอยู่ของแหล่งประวัติศาสตร์ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ คือ แหล่งประวัติศาสตร์ในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านฐานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีผู้วิจัยทำการออกแบบ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการศึกษาองค์ความรู้โดยมีชุมชนเป็นส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย

ยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ หมายถึง เด็กที่มีความสนใจเกี่ยวกับทางด้านของประวัติศาสตร์ และรวมตัวจัดตั้งกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อช่วยกันทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น โดยการเผยแพร่สื่อสารประชาสัมพันธ์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งมุขปาฐะ เอกสาร วิทยุทัศน์ สื่อออนไลน์ การจัดกิจกรรม หรือผลิตภัณฑ์ ฯลฯ

หนองมหาสนุก หมายถึง นามแฝงของหนองน้ำแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ระบุว่า เป็นหนองน้ำสำคัญแห่งหนึ่งของเมืองอุดรธานี ที่เหล่าบรรดาพระราชวงศ์ต่างนิยมไปประทับและจัดการละเล่นโอกาสต่าง ๆ ขึ้น จึงถือได้ว่า เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี

หนองสวรรค์ หมายถึง หนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่เขตบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่ประมาณ 97 ไร่ เป็นแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทั้งการอุปโภคบริโภคและเลี้ยงสัตว์ ในอดีตยังคงเป็นแหล่งน้ำสำหรับการผลิตน้ำประปาของหมู่บ้านอีกด้วย

ตำนานวัววิสุทธราช หมายถึง ตำนานพื้นบ้านท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนหนองสวรรค์ อันเป็นเรื่องราวการตามหาวัววิเศษที่หายไปของคนเลี้ยงวัว ซึ่งในเรื่องคือ เชียง

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) ที่เรียนในรายวิชาชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ จากการทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์
2. ครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ได้คู่มือการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์
3. สถานศึกษาได้แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ ไปปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยการศึกษา เอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บันทึกรายงาน บทสัมภาษณ์ การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดย ประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- 1.1 ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.2 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.3 กิจกรรมการเรียนรู้
 - 1.3.1 ความหมายกิจกรรมการเรียนรู้
 - 1.3.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

2. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

- 2.1 ความหมายของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
- 2.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
- 2.3 หลักการจัดการกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
- 2.4 การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

3. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

- 3.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 3.2 ความสำคัญและแนวคิดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 3.3 ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 3.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชน

4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

- 4.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- 4.2 ความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

4.3 กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

4.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

5. ประวัติศาสตร์และตำนานของหนองสวรรค์

5.1 ประวัติความเป็นมาของหนองสวรรค์

5.2 หนองสวรรค์ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

5.3 ประวัติการก่อตั้งชุมชนบ้านหนองสวรรค์

5.4 ประวัติวัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ)

5.5 ตำนานวัวอสุภราช นิทานท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี

6. ยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

6.1 ความหมายของการสื่อความหมาย

6.2 วัตถุประสงค์ของการสื่อความหมาย

6.3 หลักการพื้นฐานของการสื่อความหมาย

6.4 รูปแบบของการสื่อความหมาย

6.5 กระบวนการสื่อความหมาย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8. กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องเรียน เพราะเป็นวิชาที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบนโลกที่มี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา โดยให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามในด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านเจตคติและค่านิยม และด้านการจัดการและการปฏิบัติหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

1. ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์เราดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความ

แตกต่างกัน และมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็น พลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

2. สารและมาตรฐานการเรียนรู้การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ และมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญของศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตน เป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญของการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมายและความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และสามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ของ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของ สรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูลภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน

โดยงานวิจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ตาราง 2 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมา
ของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและดำรงความเป็นไทย

ระดับชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	1. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย	ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย อาณาจักรโบราณ
	2. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	ในดินแดนไทย และ อิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการ สถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลา
	3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	ต่างๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูป ฯลฯ
ม. 4 - 6	4. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย	<ul style="list-style-type: none"> - บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการ พัฒนาชาติไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การป้องกัน และรักษาเอกราชของชาติ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย - อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อสังคมไทย - ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาว - ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน
	5. วางแผนกำหนดแนวทางและ การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย - วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต่าง ๆ การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย - แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ - วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย และต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย

ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ความหมายกิจกรรมการเรียนรู้

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้ให้ความหมายว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีต่าง ๆ ที่มีหลากหลาย มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาตนเองและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนานักเรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายวิธี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนสามารถบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยราชธานี (2557) กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถบรรลุตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

รัฐภาภรณ์ นันทเสน (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่น การทำงาน การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มีสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยครูผู้สอนในการวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า และมุ่งให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

ศิริรัตน์ ดีโต (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ความถนัดของนักเรียน อาจเป็นการเล่นหรือการทำงาน เพื่อสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล (2559) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อาจเป็นการเล่นหรือการทำงานที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา สาระและสภาพแวดล้อมของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น

ทศนา แคมมณี (2560) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากในการนำหลักสูตรการสอนไปประยุกต์ใช้ในระดับชั้นต่าง ๆ และกิจกรรมการเรียนรู้ จะช่วยให้ครูสามารถวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า จะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมให้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมในลักษณะการทำงาน การลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553, อ้างอิงใน สิรินาถ ชุมพาที (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ครูผู้สอน จำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อช่วยเสริมสร้างการจัดการจัดการเรียน การสอนของตนเองและการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละระดับ จะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. นักเรียน โดยธรรมชาติของนักเรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกในการจัดการเรียนการสอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของนักเรียน รวมทั้งพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจของนักเรียน ความต้องการพื้นฐานนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ๆ

2. บรรยากาศทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนถือว่าเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการได้ นอกจากนี้บรรยากาศในห้องเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ นอกเหนือไปจากครูผู้สอน เช่น นักเรียนเข้าห้องเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้าหรืออาหารกลางวัน นักเรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรก ด้วยความรู้สึกหิว หรือบางครั้งนักเรียนอาจได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมา เนื่องจากความไม่สามัคคี ประองตองในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านครูผู้สอนนั้นอาจจะมีความคิดเห็นจากผู้บริหาร หรือจากครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การรับประทานอาหารเข้าก่อนมาสถานศึกษาของครูผู้สอน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะบ่งบอกได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนนั้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หรือไม่

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในห้องเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่า นักเรียนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ซึ่งครูผู้สอนควรคำนึงถึงนักเรียนโดยจะต้องหาวิธีการที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของนักเรียนให้มากที่สุด เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

สิรินาถ ชุมพาที (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
 - 1.1 ครูผู้สอนทบทวนความรู้เดิมของนักเรียน
 - 1.2 ครูผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจ มีความหลากหลายและ
 แจ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ในการเรียนครั้งนั้น ๆ

2. ชี้นสอน
 - 2.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับ
 จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
 - 2.2 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการทดสอบที่ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด
 ในการแก้ปัญหา ทักษะทางด้านกาย และเจตคติในการตอบปัญหาหรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ
 เพื่อเป็นการตรวจสอบว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้

3. ชี้นสรุป
 - 3.1 นักเรียนและครูผู้สอนร่วมกันสรุปเนื้อหาสาระสำคัญของการเรียนรู้
 - 3.2 ครูผู้สอนเพิ่มเติมทักษะทางสมองหรือทางกายให้นักเรียนเกิดความชำนาญ
 มากยิ่งขึ้น โดยมีการให้ทำแบบทดสอบ แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ ศึกษาค้นคว้า รายงานกิจกรรม
 จากใบงาน และโครงการ เป็นต้น

4. แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้
 วิภาวรรณ สุขสุวรรณ (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้
 แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

1. การนำเข้าสู่บทเรียน
 - 1.1 ครูผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียนหรือ
 ทบทวนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเรียนในครั้งก่อน
 - 1.2 ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 โดยสอบถามความต้องการของนักเรียนว่าอยากให้มีกิจกรรมการเรียนรู้แบบใด หรือมีลักษณะอย่างไร
 - 1.3 แจ่มจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในการเรียนให้นักเรียนทราบทุกครั้ง
2. ชี้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ให้ตรง
 ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

2.2 ครูผู้สอนเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงแก่นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้ทดลองความรู้ด้านทฤษฎี หรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชั้นฝึกหัด โดยการลงมือฝึกปฏิบัติเองตามสภาพจริง

3. ชั้นสรุปทเรียน

3.1 ครูผู้สอนเน้นย้ำเนื้อหาในบทเรียนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหา สาระที่ถูกต้องและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

3.2 ครูผู้สอนทดสอบว่า นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนไปถูกต้องตามเนื้อหา มากน้อยเพียงใด และสามารถบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่

ศิริรัตน์ ดีโต (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยใช้วิธีการและสื่อที่มีความหลากหลาย ประกอบกับมีการใช้คำถามกระตุ้น ความคิด มีการซักถาม ทบทวนหรือแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนนำประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับ ประสบการณ์ใหม่

1.2 ครูผู้สอนและนักเรียนมีการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน โดยสอบถาม ความต้องการของนักเรียนว่าอยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออกมาในรูปแบบใด

1.3 แจ้งจุดประสงค์การเรียนในแต่ละครั้งของการเรียนเรื่องนั้น ๆ

2. ชั้นการจัดกิจกรรม

2.1 ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ให้ตรงตาม จุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้มากที่สุด เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีส่วนร่วมแสดงออกด้วยการตั้งคำถามและ การตอบคำถาม

2.2 ครูผู้สอนเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียน ได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎี หรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในชั้นฝึกหัดโดยการทำ แบบฝึกหัดหรือลงมือฝึกปฏิบัติเอง

3. ชั้นสรุปทเรียน

3.1 ครูผู้สอนสรุปผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ โดยครูผู้สอน ปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสรุปความรู้หรือสรุปสาระสำคัญของบทเรียน โดยนำความรู้ ที่ได้มาทั้งหมดมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สรุปข้อค้นพบหรือสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่

3.2 ครูผู้สอนมีการทดสอบว่านักเรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไป ถูกต้องมากน้อยเพียงใดและสามารถบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้สามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่สำคัญในสร้างบรรยากาศการเรียน เน้นกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลายประกอบการใช้คำถามกระตุ้นความสนใจ มีการซักถาม หรือมีการทบทวนความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่
2. ขั้นสอน เป็นการดำเนินกิจกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน ถือว่าเป็นขั้นที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เกิดกระบวนการเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ
3. ขั้นสรุป เป็นการสรุปบทเรียน โดยครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการทำแบบฝึกหัด ใบงาน รายงาน แบบทดสอบ หรือเปิดโอกาสการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

คำว่า กิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรปัจจุบัน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุงปีการศึกษา 2560 จะใช้คำว่า กิจกรรมการเรียนการสอน เพราะต้องการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามการจัดการจัดการเรียนรู้จะต้องเน้นตัวที่ครูผู้สอนเป็นหลัก เพราะครูผู้สอนถือว่ามีองค์ความรู้ตามหลักวิชาการ และสามารถจัดการจัดการเรียนรู้ได้ดีและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการจัดทำงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้าหาความหมายของคำว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

วรภรณ์ ศรีวิโรจน์ (2545) ได้ให้ความหมายของคำว่ากิจกรรมการเรียนรู้ไว้ 2 ประการ ดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ผลการเรียนรู้หรือมาตรฐานตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการจัดการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการหรือกิจกรรมที่ครูหรือผู้เกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ทศนา แคมมณี (2560) ได้ให้ความหมายของคำว่ากิจกรรมการเรียนรู้ว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอนของครู นักเรียน และการนำสูตรไปใช้ในระดั บั้ น และกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ครูได้วางแผนการสอนและเตรียมการสอนได้ล่วงหน้า ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของผู้เรียน

ชนาธิป พรกุล (2552) กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้ว่า คืองานที่ผู้เรียนทำแล้วเกิดองค์ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยแสดงออกตามสิ่งที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนิน การไปได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับผู้เรียนและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ครูผู้สอนตั้งไว้

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้ให้ความหมายของคำว่า กิจกรรม หมายถึง 1) ภารกิจที่ผู้สอนหรือผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเพื่อพัฒนาทั้งในและนอกชั้นเรียน 2) กระบวนการเรียนรู้หรือสร้างนิสัยที่มีลำดับขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

อรยา นิลพิยม (2440) กิจกรรมการเรียนรู้หมายถึง การกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำ หรือผู้เรียนและผู้สอนเป็นผู้ร่วมกันกระทำเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น จะมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ดังนี้ 1) เพื่อสนองความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันไปในหลาย ๆ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ตามความสามารถของตน 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเกิดความสนุกสนาน มีสมาธิ และสนใจในสิ่งที่เรียนโดยไม่เบื่อหน่าย 3) เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างมีกระบวนการ 4) เพื่อสนองพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

วิจิตร ศรีสอาน (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษา คือ การสร้างสมความรู้ ประสบการณ์ และนำไปสู่การถ่ายทอดแก่มนุษย์ เพื่อแก้ไขปัญหาให้เกิดความเจริญทางจิตใจและร่างกาย การศึกษาจึงมีความหมายทั้งกว้างและลึกกว่าการเรียนหนังสือในโรงเรียน มิใช่การเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาแต่เป็นการที่ได้นำความคิดให้บุคคลเกิดการพัฒนาความสามารถของตนเอง

มหาวิทยาลัยราชธานี (2557) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

รัฐสภาฯ นันทเสน (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่นการทำงานการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนด เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือ จุดประสงค์ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยครูในการวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้า และมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล (2559) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่นหรือทำงานให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และสภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

จากการให้ความหมายการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ แนวทางปฏิบัติ วิธีการ หรือกระบวนการในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาความรู้ของมนุษย์ทั้งด้านสติปัญญา ด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้มีทักษะความสามารถและศักยภาพ อันนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีในฐานะเป็นพลเมืองและพลเมืองโลก

2. องค์ประกอบของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

โสภิตา จรรยาวัช (2551) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. ผู้สอน เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะแปลมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่เป็นตัวหนังสือให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ และมีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธีอย่างอิสระ จะต้องรู้จักเลือกปรับปรุงเทคนิคและวิธีการเรียนรู้ และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียนโดยไม่ใช้วิธีการเดียว ควรมีการดัดแปลงและเลือกใช้วิธีการให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาในแต่ละเรื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้
2. ผู้เรียน เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งบุคลิกภาพ สติปัญญา ความถนัด ความสนใจและความสมบูรณ์ของร่างกาย ผู้เรียนควรมีโอกาสร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดการเรียนการสอน และมีโอกาสเลือกวิธีเรียนได้อย่างหลากหลาย ตามความเหมาะสมภายใต้การแนะนำของผู้สอน
3. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนจะต้องจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมของการจัดการเรียนรู้
4. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ อุปกรณ์ช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
5. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีวิธีการที่จะจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางวิชาการ เช่น จัดห้องขงนคิด ห้องกิจกรรมวิทยาศาสตร์ จัดระบบนิเวศจำลอง จัดบริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางชีววิทยา ธรณีวิทยา ฯลฯ มีการดัดแปลงห้องเรียนให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ดี และจัดกิจกรรมที่เอื้อให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

และนอกจากนี้องค์ประกอบของความสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน จะมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

ด้านครูผู้สอน (Teacher)

สำหรับบทบาทของครูใน ศตวรรษที่ 21 นั้น ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2561) ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับเรื่องนี้ ๆ ไว้ว่า ครูไทยในยุคศตวรรษที่ 21 จะต้องกลับมาดูการศึกษาโดยรวมของประเทศที่ได้ปฏิรูปการศึกษาที่เน้นทักษะ เพื่อนำไปสู่การมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆที่มีคุณภาพ เพราะขณะที่โลกตอนนี้มีการพัฒนาด้วยความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ แต่เรายังคงเลือกที่จะเป็นผู้รับมากกว่าที่จะเป็นนักสร้างสรรค์เสียเองทำให้ประเทศไทยเรากออยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้บริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถึงเวลาแล้วที่จะต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของเด็กไทยเสียใหม่ ให้รู้จักการสร้างสรรค์ร่วมกันวางแผน รู้จักแยกแยะ รู้จักประยุกต์ วิจัยค้นคว้า สร้างผลงาน วางแผน และประมวลผลเป็น ซึ่งตัวแปรที่สำคัญในเรื่องนี้ก็คือครู ซึ่งคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ ของครูในศตวรรษที่ 21 ที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้ให้มุมมองไว้ มีดังนี้

1. สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ
2. มีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ครูจะต้องสอนให้เด็กมีทักษะกระบวนการคิด โดยสามารถคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์
3. มีวิสัยทัศน์และตักผลึกทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียนครูจะต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ เน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กตักผลึกทางความคิดได้ด้วยตัวเอง และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน
4. ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ ครูจะต้องสามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้หลากหลาย และสามารถชี้ให้เด็กเห็นถึงข้อดีข้อเสีย และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม
5. มีทักษะการสอนเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพและสร้างผลงานใหม่ ๆ ครูจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กตามวัยและให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของเด็กและเน้นให้เด็กเปลี่ยนจากผู้รับ กลายเป็นผู้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่
6. ต้องเข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และชักชวนให้คนอื่น ๆ ทำเพื่อสังคม ครูจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ รักษาคุณธรรมจริยธรรมและเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ช่วยให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีแนวทางในการปฏิบัติตนเองและสังคมที่เหมาะสม
7. มีบทบาทนำด้านการสอนและวิชาชีพ พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและในวิชาชีพ ร่วมกับผู้บริหารมากขึ้น ครูจะต้องมีบทบาทต่อการส่งเสริม พัฒนา และประเมินผลการเรียนรู้และวิชาชีพในโรงเรียนร่วมกับบุคลากร ผู้บริหารและชุมชน

จากคุณลักษณะทั้ง 7 ข้อที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ลักษณะของครูในยุคศตวรรษ 21 นั้น เรื่องของการใช้เทคโนโลยีและการสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักพัฒนา ถือเป็นหัวใจหลัก ในการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียว เหมือนเมื่อก่อนไม่ได้ จะต้องให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองด้วย โดยที่ครูออกแบบการเรียนรู้ เป็นผู้แนะนำ และอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้ให้กับเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กสามารถสร้างสรรค์และพัฒนา องค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งการสร้างสรรค์ด้วยตัวเองนี้คือแนวทางสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มัน ถึงเวลาแล้วที่เราต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับการศึกษาไทยเป็นอย่างยิ่ง

ด้านผู้เรียน (Student)

การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบันมีปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อวิธีการศึกษา ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสรุปได้ 4 ประการ คือ

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) การจัดการศึกษาของไทย ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลเอาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้จากแผน การศึกษาของชาติ ให้มุ่งจัดการศึกษาตามความถนัดความสนใจ และความสามารถของแต่ละคน เป็นเกณฑ์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การจัดระบบห้องเรียนโดยใช้อายุเป็นเกณฑ์บ้าง ใช้ความสามารถเป็นเกณฑ์บ้าง นวัตกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสนองแนวความคิดพื้นฐานนี้ เช่น การเรียนแบบไม่แบ่งชั้น (Non-Graded School) แบบเรียนสำเร็จรูป (Programmed Text Book) เครื่องสอน (Teaching Machine) การสอนเป็น คณะ (Team Teaching) การจัดโรงเรียนในโรงเรียน (School with in School) เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction)

2. ความพร้อม (Readiness) เดิมทีเคยเชื่อกันว่า เด็กจะเริ่มเรียนได้ก็ต้องมีความพร้อมซึ่งเป็นพัฒนาการตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันการวิจัยทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ชี้ให้เห็นว่า ความพร้อมในการเรียนเป็นสิ่งที่สามารถสร้างขึ้นได้ ถ้าหาก สามารถจัดบทเรียน ให้พอเหมาะ กับระดับความสามารถของเด็กแต่ละคน วิชาที่เคยเชื่อกันว่ายาก และไม่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก ก็สามารถนำมาให้ศึกษาได้ นวัตกรรมที่สนองแนวความคิดพื้นฐานด้านนี้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) การจัดโรงเรียนในโรงเรียน (School within School) การปรับปรุงการสอน สามขั้น (Instructional Development in 3 Phases)

3. การใช้เวลาเพื่อการศึกษา แต่เดิมมาการจัดเวลาเพื่อการสอนหรือตารางสอน มักจะจัดโดยอาศัยความสะดวกเป็นเกณฑ์ เช่น ถู หน่วยงานเป็นชั่วโมง เท่ากันทุกวิชา ทุกวัน นอกจากนั้นก็ยังมีจัดเวลาเรียนเอาไว้แน่นอนเป็นภาคเรียน เป็นปี ในปัจจุบันได้มีการคิดในการจัดเป็น หน่วยงานสอนให้สัมพันธ์กับลักษณะของแต่ละวิชาซึ่งจะใช้เวลาไม่เท่ากัน บางวิชาอาจใช้ช่วงสั้น ๆ แต่สอนบ่อยครั้ง การเรียนก็ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น นวัตกรรมที่สนองแนวความคิด

พื้นฐานด้านนี้ เช่น การจัดตารางสอนแบบยืดหยุ่น (Flexible Scheduling) มหาวิทยาลัยเปิด (Open University) แบบเรียนสำเร็จรูป (Programmed Text Book) การเรียนทางไปรษณีย์

4. ประสิทธิภาพในการเรียน การขยายตัวทางวิชาการ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้มีสิ่งต่าง ๆ ที่คนจะต้องเรียนรู้เพิ่มขึ้นมาก แต่การจัดระบบการศึกษาในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอจึงจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการใหม่ที่มี ประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งในด้านปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้เรียน และปัจจัยภายนอก นวัตกรรมในด้านนี้ที่เกิดขึ้น เช่น การเรียนทางโทรทัศน์ การเรียนทางไปรษณีย์ การเรียนการสอนทางไกล การเรียนทางเว็บไซต์ การเรียนผ่าน เครือข่าย แบบเรียนสำเร็จรูป

3. หลักการการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

อารมณ์ ใจเที่ยง (2553) ได้ให้หลักการในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. สอดคล้องกับเจตนาธรรมของหลักสูตร จุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ ลักษณะเนื้อหาวิชา
2. เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
3. จัดเรียงเนื้อหาตามลำดับขั้นตอน
4. ใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม
5. ผู้เรียนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมและการประเมินผล
6. ส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่าง ๆ
7. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. มีการวัดและประเมินผลหลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม
9. ผู้เรียนมีความสุข มีเจตคติที่ดีและอยากเรียนรู้มากขึ้น

อรยา นิลพิยม (2440) ได้ให้หลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้ ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. กิจกรรมนั้นต้องแสดงเนื้อหาของความรู้ที่ผู้เรียนกำลังเรียนอยู่ด้านการปฏิบัติจริง
2. กิจกรรมนั้นต้องเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความต้องการ เป็นที่น่าสนใจของผู้เรียน และสอดคล้องสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
3. ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและระดับกลุ่มของผู้เรียน
4. กิจกรรมนั้นต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งถึงทุกคน และทำให้เกิดผลอย่างเต็มที่ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น
5. ต้องมีจุดมุ่งหมายในการจัดว่าจัดเพื่ออะไร พยายามจัดให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไป และสอดคล้องกับจุดประสงค์ทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

6. มีการจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง มีการสรุป และรวมทั้งวัดผลการปฏิบัติด้วย

7. ผู้สอนควรมีความเข้าใจวิธีการสอน มีเทคนิคและทักษะต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม เพื่อที่จะเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาสาระ

8. การจัดกิจกรรมต้องใช้เวลาอย่างพอเหมาะ ไม่เร็วหรือไม่นานจนเกินไป ผู้เรียน อาจทำไม่เสร็จ หรือเกิดการเบื่อหน่าย

9. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งหนึ่งๆ ควรจัดให้มีหลายกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และมีความกระตือรือร้นในการเรียน

10. กิจกรรมนั้นควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลายๆทาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สังเกต วิเคราะห์อภิปราย โดยอาจใช้สื่อต่าง ๆ มาประกอบกิจกรรม จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสการเรียนรู้ได้มากขึ้น

11. กิจกรรมนั้นควรส่งเสริมพัฒนาการทางความคิด ให้ผู้เรียนได้คิดแบบสืบสวน สอบสวน แก้ปัญหาตามแนวทางของตนเองและต้องรู้จักประเมินความคิดของตนเองด้วย

12. กิจกรรมนั้นควรมีลักษณะเปิดกว้างแก่ผู้เรียน ให้มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในด้าน เนื้อหาและแนวความคิด คำตอบที่ถูกไม่จำเป็นต้องมีเพียงคำตอบเดียว แต่เป็นการให้ผู้เรียนได้รู้จัก ความคิดอย่างมีเหตุผล

13. ควรมีการประเมินผลการใช้กิจกรรมทุกครั้งเพื่อค้นหาข้อดี และข้อบกพร่อง ในการทำกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ นั้น ๆ จะได้นำผลไปปรับปรุงและแก้ไขใช้ในครั้งต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 อ้างถึงใน สิรินาถ ชุมพาที, 2559) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ผู้สอนจำเป็นต้อง ศึกษาจากข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้เสริมสร้างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองและ การเรียนของผู้เรียน ซึ่งการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

1. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกเกี่ยวกับ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐาน นั้นเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ๆ

2. บรรยากาศทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนสำคัญและ เป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการได้ นอกจากนี้ บรรยากาศในชั้นเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนสอนเช่น ผู้เรียน เข้าชั้นเรียน หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบังก ครั้งผู้เรียน ได้รับสิ่งกระตือรือร้นใจติดตามมา เนื่องจากความไม่ปองดองในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้าน ตัวผู้สอนนั้น อาจจะมีทัศนคติจากผู้บริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเข้าของผู้สอน

ก่อนมาสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนนั้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หรือไม่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้เรียนจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนโดยจะต้องหากวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุด เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

สมิธ และราแกน (Smith, & Ragan, 1999, pp. 125-126) ได้เสนอหลักในการพิจารณาว่าควรใช้ลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทของผู้เรียนหรือผู้สอนเป็นบทบาทนำในการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ลักษณะของผู้เรียน บริบทการเรียนรู้ และงานเพื่อการเรียนรู้ โดยพิจารณาทีละตัวแปร ดังนี้

1. ลักษณะของผู้เรียน ถ้าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ เท่ากัน พบว่า ผู้เรียนที่มีลักษณะต่อไปนี้ ได้แก่ ระดับความรู้เดิม ความถนัดทางการเรียน กลวิธีการเรียนรู้ และความใส่ใจในการเรียนรู้ ถ้ามีมากควรใช้วิธีที่ผู้เรียนเป็นผู้นำในการเรียนรู้ แต่ถ้าผู้เรียนมีลักษณะต่อไปนี้คือ มีความวิตกกังวลมาก มีลักษณะพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว เช่น การช่วยเหลือจากผู้อื่น ควรใช้วิธี ที่ผู้สอนมีบทบาทนำในการเรียนการสอน

2. บริบทการเรียนรู้ ถ้าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ เท่ากันพบว่า หากเวลาสำหรับการเรียนรู้ มีจำกัด เป้าหมายการเรียนรู้มุ่งที่ผลสัมฤทธิ์มากกว่าวิธีการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนคาดหวังให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ควรใช้วิธีที่ผู้สอนมีบทบาทชี้แนะในการเรียนการสอน แต่หากเป้าหมายการเรียนรู้ คือ วิธีการเรียนรู้ ควรใช้วิธีที่ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทนำในการเรียนรู้

3. ภาระงานเพื่อการเรียนรู้ ถ้าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ เท่ากันพบว่า หากเป็นภาระงานที่เน้นการพัฒนาทักษะทางปัญญาในระดับสูงหรือทักษะการแก้ปัญหา ควรให้ผู้เรียนมีบทบาทนำ หากปัญหาที่มีความซับซ้อนมากผู้สอนควรเข้าไปมีบทบาทชี้แนะช่วยเหลือ หากงานที่มอบหมายอาจทำให้เกิด อันตรายแก่ร่างกาย กระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึก หรือต้องใช้สมรรถภาพระดับสูงจำเป็นต้องให้ผู้สอนเข้าไปมีบทบาทชี้แนะในการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทนำให้มากที่สุด ยกเว้นหากมีข้อจำกัดดังที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาทักษะ และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของตนเอง

4. การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้

และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) พร้อมกันได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4.1 การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

4.1.1 หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

4.1.2 กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.3 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา ให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอน และเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4.2 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

4.2.1 วิสัยทัศน์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

4.2.2 หลักการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้
1) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและ มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และ คุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับ การศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

3) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

5) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6) เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และ ตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

4.2.3 จุดหมาย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็น คนดี มีปัญญามีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสารการคิดการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
- 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขลักษณะนิสัยที่ดี และรักในการออกกำลังกาย
- 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4.2.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- 1) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
- 2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
- 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

สรุป การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และได้ค้นพบว่า มีผู้ที่ให้คำจำกัดความ หรือความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้หลายนิยามด้วยกัน ได้แก่

ศรีศักร วัลลิโภดม (2557) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของคนในท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงระหว่างคนกับพื้นที่ ซึ่งสามารถอธิบายเชื่อมโยงในมิติของเวลาโดยมีมิติที่สะท้อนความเคลื่อนไหวของคนที่ถูกพันกับพื้นที่ โดยผู้คนจะมีความรู้สึกผูกพันและรู้สึกถึงความเป็นตัวตนของคนท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะความเชื่อที่มีร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ เมื่อเป็นเช่นนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์เดิมของคนในชุมชนท้องถิ่น การอธิบายการถือครองหรือการครอบครองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมักจะเป็นประเด็นปัญหาระหว่างชุมชน ท้องถิ่นกับรัฐ รวมถึงภาคเอกชนที่กระทบต่อชุมชน

อรุณจักร์ สัตยานุรักษ์ (2559) ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น หากปราศจากรากหรือประวัติศาสตร์ของชุมชนแล้ว ชุมชนก็ย่อมสูญเสียพลังในการปรับตัวไปในที่สุด และมีแนวโน้มที่จะกลายเป็น “ชุมชน” ที่ปราศจากสำนึกร่วมของความเป็น “ชุมชน” อันจะทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ประวัติศาสตร์จะผลานคนในชุมชนให้มีสำนึกร่วมที่ว่ามีรากเหง้าร่วมกัน

สุนทรชัย ซอบยศ (2562) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของผู้คนธรรมดาในท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์สังคมมวลชนในท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ที่มองเห็นถึงความเคลื่อนไหวของคนในสังคมชุมชน ที่ไม่ได้เน้นที่ประวัติศาสตร์จากอำนาจรัฐส่วนกลางหรือการมุ่งอธิบายเมืองหรือเจ้าเมือง หรือบุคคลสำคัญของเมือง หากแต่เป็นการสืบสาวเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม สังคมการเมือง และเศรษฐกิจของผู้คน โดยทั่วไปในชุมชนท้องถิ่น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมอบความเป็นอัตลักษณ์และตัวตนของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งเรื่องการศึกษาท้องถิ่น เพื่อการสร้างความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดและรู้จักรากเหง้าความเป็นมาของตน การที่ท้องถิ่นสามารถรวบรวมหรือศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็ถือว่าเป็นการทำความเข้าใจรากเหง้าและรื้อฟื้นความทรงจำของคนในท้องถิ่นที่มีต่อพื้นที่

สิริวรรณ สิริวนิชย์ (2565) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นแนวทางการศึกษาซึ่งได้รับความนิยมนมากในภายหลังช่วงทศวรรษที่ 2520 ซึ่งเป็นผลจากหลายปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน ในด้านหนึ่งเน้นอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ ที่เน้น “มวลชน” หรือคตินิยมของความหมายของธิดา สาระยา ว่า “คนในระดับล่างของสังคม” ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของ “คน” คนใน “ท้องถิ่น” จนก่อให้เกิดกลุ่มปัญญาชนที่ต้องการงานทางวิชาการและเคลื่อนไหวทางสังคม และมีความเชื่อว่า

การรักษาวัฒนธรรมชุมชน น่าจะเป็นทางออกจากแนวทางการพัฒนาที่ไม่ใช่ทุนนิยมหรือสังคมนิยมคอมมิวนิสต์

สรุปความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การศึกษาเรื่องราวในชุมชนของท้องถิ่น อันเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยนั้น ๆ อาจมีขอบเขตเฉพาะเพียงแค่วัดหรือหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอเพียงแห่งเดียว หรือไม่ก็เป็นอาณาเขตจำกัดที่ไม่กว้างเกินไปกว่าจังหวัดหรือภูมิภาค โดยเป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นมา วัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ หรือการเมืองการปกครอง อาจจะศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งหมดก็ได้

2. ความสำคัญและแนวคิดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) มีความสำคัญต่อเรื่องราวของท้องถิ่นมากกว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาติ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มากกว่าจะเป็นการศึกษาสงคราม และเรื่องราววีรกรรมของชาวบ้าน โดยมีหลักฐานจากผู้สูงอายุ และผู้ทรงความรู้จากชุมชน ตำนาน ประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งมีแนวคิดของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและพบว่า มีการจำแนกไว้ 3 แนวคิดหลัก ดังนี้

แนวคิดที่ 1 ของ ธิดา สารระยา (2539) ซึ่งได้แบ่งประวัติศาสตร์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง ส่วนที่ 2 เป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคม ที่มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาของคนที่อยู่ภายในท้องถิ่นในปัจจุบัน

แนวคิดที่ 2 ของ สุเทพ สุนทรเภสัช (2540) ที่กล่าวถึงขอบเขตและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์จุลภาค คือ ศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและมีขอบเขตที่จำกัด ชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวต้นทางสังคม (Social entities) การเจริญเติบโต การเสื่อม และการสิ้นสุดในตัวของมันเอง

แนวคิดที่ 3 เป็นแนวคิดของ จามะรี เชียงทอง (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่า ควรจะทำการศึกษาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นในแนว Action research นี้ ผู้วิจัยไม่ได้ทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเดียว หากแต่รับรู้ถึงปัญหาของคนในชุมชนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแปลงข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น และช่วยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามารับรู้ปัญหาของคนในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

ยงยุทธ ชูแว่น (2551) กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน มีอยู่อย่างน้อย 3 ประการที่สัมพันธ์กัน ดังนี้

1. เป็นการสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงสถานภาพของตัวเองในประวัติศาสตร์ และเป็นความรู้ที่จะสั่งสมเรียนรู้ถ่ายทอดกันในกลุ่มชนท้องถิ่น รวมทั้ง

เป็นแกนสำหรับร้อยเรียง “หลักสูตรท้องถิ่น” สำหรับการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2. ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะสามารถเป็นประโยชน์สำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของ “ท้องถิ่น” ต่าง ๆ

3. จะเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้เกิดความสมดุลแก่การศึกษาประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญแก่ศูนย์กลางมากเกินไป รากฐานทางวิชาการที่มีอคติเน้นศูนย์กลาง ย่อมครอบงำการวางนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ดังที่ได้เห็นอยู่ตลอดมา ด้วยเหตุดังนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ที่เปิด “พื้นที่” ให้ประชาชนมากขึ้นจึงย่อมช่วยเพิ่มพลังและอำนาจแก่พวกเขาในการมีส่วนร่วมการใช้อำนาจของรัฐด้วย

จากความสำเร็จและแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่น จะสร้างให้ผู้คนหันกลับมาเกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญในชุมชนของตนเอง เพื่อช่วยกันกลับมาดูแลรักษา สืบทอด และพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน วัฒนธรรมของท้องถิ่น ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา โดยประยุกต์ให้สอดคล้องเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน

3. ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้มีผู้ที่กล่าวถึงกัน ดังนี้ บัณฑิต บัณฑิต (2559) กล่าวถึงประโยชน์ต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองของตน คือทำให้เรารู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านเมืองมา รักษาบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต สร้างสมวัฒนธรรมอันดีงามมาสู่รุ่นลูกหลาน จึงก่อให้เกิดความภูมิใจ รักหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ดีงามไปยังคนรุ่นลูกหลานของเราต่อไป

2. ทำให้เข้าใจทัศนคติของผู้อื่น การศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจความคิด ความรู้สึกของคนในสังคมต่าง ๆ และในเวลาต่าง ๆ กัน

3. ทำให้ได้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ย่อมมีทั้งด้านดีและด้านร้าย พฤติกรรมใดที่นำความเสียหายมาสู่สังคมส่วนรวมในอดีต ซึ่งอาจส่งผลร้ายมาสู่ปัจจุบันและเชื่อมโยงไปถึงอนาคตด้วย เราก็จำไว้เป็นบทเรียน ไม่สร้างความเสื่อมเสียเช่นนั้นอีก เหตุการณ์หรือพฤติกรรมในทางดี เราก็นำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ

4. ทำให้เราเข้าใจในปัจจุบันชัดเจนขึ้น การเรียนรู้ว่าชาติหรือประเทศของเรานั้นมีที่มา จากไหน มีพัฒนาการมาอย่างไร มีวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นอย่างไร และเปลี่ยนแปลงไปเพราะอะไร ซึ่งจะทำให้เรารู้จักตัวเองและเข้าใจสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

5. ทำให้ได้ฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนวิชาอื่นและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ทักษะการค้นคว้าข้อมูล ทักษะการแสดงความคิดเห็น ทักษะการเขียนรายงาน การค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งให้คนในชุมชนมีความรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบรรพชนที่ช่วยกันสร้างสรรค์ชุมชนที่ดงามขึ้นมา อีกทั้งยังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันดงามในท้องถิ่นได้ชัดเจนอีกด้วย

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชน

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชนทางด้านการศึกษาในปัจจุบัน ครูผู้สอนและสถานศึกษามีโอกาสจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ตามความต้องการ โดยที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง ดังนั้นสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับสังคมช่วยเสริมพฤติกรรมของคนในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจสภาพของสังคม การปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและคุณภาพมีความสามารถที่จะนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันจึงต้องก้าวเลยจากห้องเรียนไปสู่สังคมภายนอกที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียน เพราะสังคมภายนอกมีทรัพยากรที่พร้อมจะให้คำตอบให้ประสบการณ์ ให้ความจริง แก้ปัญหาข้อสงสัยในเรื่องความรู้วิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี (ลัดดา ศิลาน้อย, 2543)

วิล เดชคุ้ม (2551) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการจัดการเรียนรู้นั้นจำเป็นต้องมีขั้นตอนดังนี้

1. ชี้นำเสนอ โดยครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันเสนอปัญหา หรือความต้องการต่างๆ ผ่านการใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างความสนใจนักเรียนนำไปสู่การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
2. ชี้นำกำหนดจุดมุ่งหมาย โดยนักเรียนเป็นผู้เลือกปัญหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามความสนใจ
3. ชี้นำวางแผน โดยครูผู้สอนและนักเรียนร่วมวางแผนตามขั้นตอนและวิธีการศึกษาให้สอดคล้องกับปัญหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
4. ชี้นำดำเนินการ นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ โดยครูผู้สอนคอยอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเวลาที่เกิดปัญหา

5. ชั้นสรุปผลการศึกษา โดยครูผู้สอนและนักเรียนมีการอภิปรายร่วมกัน หรือให้นักเรียนนำเสนอรายงาน โครงการเป็นกลุ่ม

6. ชั้นประเมินผลการดำเนินงาน โดยครูผู้สอนประเมินผลสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริง จากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคลหรือรายกลุ่ม การทำกิจกรรมการเรียนรู้ การทำผลงาน ชิ้นงาน แบบฝึกหัด หรือแบบทดสอบ

จากแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนข้างต้น สามารถสรุปได้ ดังนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน สามารถจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทในชุมชน ซึ่งการจัดการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน จะมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ ตัวบุคคลธรรมชาติ หน่วยงาน หรือสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ได้ และนักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองได้จริง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

นักวิชาการได้เสนอความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ ดังนี้

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งถึงความเข้าใจ ความต้องการของชุมชน โดยนักเรียน ครู และกิจกรรมการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ได้ หลักสูตรการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการใช้ชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาและมีประสบการณ์ตรง

บุญสืบ โสโสม (2553) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน

วิทยากร เชียงกุล (2550) การเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning : CBL) คือ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานสถานการณ์จริง ได้เรียนรู้ ปฏิบัติและให้บริการในศาสตร์ เป้าหมายที่สำคัญของ CBL ดังนี้ 1) เพื่อให้นักเรียนทำโครงการตามประเด็นที่ตนเองสนใจ และค้นหาความรู้ที่เกิดจากงานของตนเอง 2) ใช้วิธีการเรียนแบบ peer to peer Learning (เพื่อนช่วยเพื่อน) และเข้าไปในชุมชน มีส่วนร่วมในการอภิปรายกับคนอื่น และการทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เกิดการทำงานข้ามสาขาวิชา ได้แก่ การรวมกลุ่มกับนักเรียนต่างสาขาวิชาในทุกระดับ (ปริญญาตรี และหลังปริญญาตรี) ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ใช้สื่อการเรียนรู้ทางคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นบทสรุปเนื้อหาบทเรียน เกิดการเรียนรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ (2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ การเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการที่ได้ลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน

จกกลณี ภัทรกังวาน (2561) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการศึกษา ที่ต่อเนื่อง การทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งผู้นำทางการศึกษา จะต้องกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Melaville et al. (2015) กล่าวถึง การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านกลยุทธ์ที่สำคัญ 6 ประการ คือ 1) การเชื่อมโยงวิชาการสู่การบริการชุมชน 2) ให้การศึกษา และจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี 3) เรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียนและชุมชน 4) เรียนรู้ผ่านสถานที่ที่สร้างความสนใจในการเรียนรู้ 5) จัดประสบการณ์ในการให้บริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม 6) เรียนรู้ผ่านการทำงานภายใต้การดูแลของผู้มีประสบการณ์

2. ความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีรากฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) โดยมีเงื่อนไขการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างด้วยตัวนักเรียนเองโดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่เชื่อมโยงกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ประสบการณ์ของนักเรียนจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่หรือการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จึงมักเป็นลักษณะที่ให้นักเรียนสร้างความรู้จากการที่ได้ร่วมมือกันแก้ปัญหา โดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (สุมาลี ชัยเจริญ, 2557)

1. สถานการณ์ปัญหา (Problem Based) มาจากพื้นฐานของ Cognitive Constructivism ของเพียเจต์ ที่เชื่อว่า ถ้านักเรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา หรือที่เรียกว่า เกิดการเสียสมดุลทางปัญญา นักเรียนต้องพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญา (Schema) ให้เข้าสู่ภาวะสมดุล โดยการดูซึมหรือการปรับโครงสร้างทางปัญญาสามารถที่จะสร้าง ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ หรือเกิดการเรียนรู้ที่ตนเอง ภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น สถานการณ์ปัญหาจะเป็นเสมือนประตูที่นำนักเรียนเข้าสู่เนื้อหา

2. แหล่งเรียนรู้ (Resource) เป็นที่รวบรวมข้อมูลเนื้อหาสารสนเทศที่นักเรียนใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ ธรรมชาติ แหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

3. ฐานการช่วยเหลือ (Scaffolding) ซึ่งจะสนับสนุนนักเรียนในการแก้ปัญหาหรือการเรียนรู้ ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจการเรียนรู้ให้สำเร็จด้วยตัวเองได้ หรือเปิดโอกาส

ให้นักเรียนได้ใช้ความพยายามในการเรียนรู้ โดยอาจจะเป็นคำแนะนำหรือแนวทาง ตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา หรือปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งกระบวนการคิด เป็นต้น

4. การโค้ช (Coaching) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ โดยเปลี่ยนบทบาทของครูจากหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้หรือบอกความรู้มาเป็น “ผู้ชี้แนะ” ที่ต้องให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความรู้ในเชิงพุทธิปัญญา หรือการให้รู้คิด และการสร้างปัญญา

5. การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วย สนับสนุนให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกัน แก้ปัญหา จะสนับสนุนให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกันแก้ปัญหาจะสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการคิดไตร่ตรอง ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้ง นักเรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ ได้สนทนาแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นของตนเองกับผู้อื่น นอกจากนี้ยัง เป็นส่วนสำคัญในการป้องกัน และปรับทัศนคติที่คลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่เรียนรู้

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) โดย David Kolb กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ (Bedri, & Dowling, 2017)

1. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience: CE) Kolb เชื่อว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้สัมผัส “ธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้นั้น” เช่น การเรียนการสอนในห้องเรียน การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การอ่านหนังสือ การทดลอง การพูดคุย และการประชุม เป็นต้น

2. การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation: RO) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะมีการสะท้อนคิด (Reflection) กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการจัดสรรเวลาให้ขั้นตอนนี้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเป็นธรรมชาติของนักเรียนที่จะต้องมีการสะท้อนอยู่ตลอดเวลา เช่น การเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ การบันทึกการเรียนรู้ การทำการบ้าน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน (Dialogue/Discussion)

3. การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization: AC) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนช่วยกันจัดวาง องค์ความรู้ใหม่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เก่าด้วยตนเอง เช่น การเขียนแผนภาพมโนทัศน์ (Mind Mapping) การสรุปการเรียนรู้ออกมาเป็นรูปแบบต่าง ๆ หรือกรอบความคิด การนำเสนอผลการเรียนรู้ของนักเรียน

4. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation: AE) นักเรียนจะลงมือปฏิบัติอีกครั้ง เพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่าเข้าใจในเนื้อหาสาระได้อย่างถูกต้องหรือไม่ เพื่อรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขสำหรับดำเนินการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 1 ต่อไป

แนวคิดพื้นฐานในการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน มี 6 ประการ คือ Melaville et al. (2015, อ้างถึงใน อัจฉา สุวรรณกาญจน์, 2550)

1. ความรู้สร้างและเปลี่ยนแปลงได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม
2. ความทรงจำ (การรวบรวม การเก็บไว้ใช้ และการนำกลับมาใช้ใหม่) มีอิทธิพลจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมาและการฝึกปฏิบัติจริง
3. แรงจูงใจในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความตั้งใจส่วนบุคคลเกี่ยวกับความสามารถและการรับรู้ถึงความสำคัญ และการรับรู้ถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้
4. แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน
5. อุปสรรคของการเรียนรู้สามารถทำให้ลดลงได้ โดยการควบคุมปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน
6. การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะทำให้เกิดความรู้ ความทรงจำจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม และขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือกระทำและสร้างความรู้ใหม่ด้วยตัวของนักเรียนเอง

3. กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีหลายรูปแบบ เป็นการผสมผสานทั้งทฤษฎีการปฏิบัติ ซึ่ง Melaville, Berg, & Blank ได้สรุปกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ 6 กลยุทธ์ ดังนี้

1. การให้บริการชุมชนเชิงวิชาการ จะเชื่อมต่อภารกิจด้านการศึกษาของสถานศึกษากับชุมชนที่ล้อมรอบ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนของรัฐจะถูกออกแบบมาเพื่อมุ่งเน้นในการฟื้นฟูชุมชน หลักการสำคัญของการให้บริการชุมชนเชิงวิชาการ คือ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการให้บริการแก่ชุมชน รูปแบบนี้เริ่มต้นจากความต้องการของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ การวิจัย และการดำเนินการต่าง ๆ ในวันที่มีการสอนตามปกติและหลังเลิกเรียน

2. การศึกษาความเป็นพลเมือง มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความเป็นพลเมืองที่มีพลัง และรับผิดชอบ สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ทางวิชาการของนักเรียนกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีความสำคัญกับประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ มีหลักการสำคัญ คือ 1) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียนในบทบาทของพลเมืองอย่างชัดเจน 2) สะท้อนถึงเจตนาและความพยายามมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ของความเป็นพลเมือง 3) ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนและการมีส่วนร่วม

ของประชาชน 4) เน้นแนวคิดที่จำเป็นต่อระบอบประชาธิปไตย และ 5) ช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวความคิดประชาธิปไตยกับชีวิตของตนเอง

3. การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ประโยชน์จากความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน ในประเด็นที่เกี่ยวกับโลกธรรมชาติและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยใช้สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนเป็นกรอบให้นักเรียนสร้างการเรียนรู้ของตนเอง กลยุทธ์นี้ไม่ได้มุ่งเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเป็นหลัก แต่จะใช้สภาพแวดล้อมสร้างความสนใจให้นักเรียนก่อน โดยมีหลักการสำคัญ คือ จะต้องสอนแนวคิดทางนิเวศวิทยาที่สำคัญและความสัมพันธ์ในระบบนิเวศเพื่อเสริมสร้างความรู้ที่ลุ่มลึกเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ให้นักเรียนลงพื้นที่หรือสถานที่จริง เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในชุมชนอย่างเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่วนบุคคลในเชิงบวก ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผน และการสืบเสาะเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ รวมทั้ง ปลูกฝังทักษะความเป็นพลเมือง ในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาชุมชน

4. การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน หรือ “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์” จะใช้ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นบริบทในการเรียนรู้ การทำงานของนักเรียนตามความต้องการและความสนใจของสมาชิกชุมชน โดยชุมชนทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อให้ท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ การทำงานและการใช้ชีวิตที่ดี โดยชุมชนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียน มีการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และคนในชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีความแตกต่างและหลากหลาย

5. การเรียนรู้โดยการบริการ เป็นการบูรณาการระหว่างการให้บริการชุมชนกับการศึกษา เนื้อหาสาระตามหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อประชาสังคมและชุมชน กิจกรรมการให้บริการที่นักเรียนกำหนดขึ้นต้องสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และเชื่อมโยงกับเป้าหมายของการเรียนรู้ตามหลักสูตรการเรียนการสอน โดยมีหลักการสำคัญ คือ

- 1) เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีเป้าหมาย ด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ชัดเจน
- 2) มีการบริการตอบสนองความต้องการของชุมชนที่แท้จริง มีช่วงเวลากิจการปฏิบัติที่มีความเหมาะสม เกิดประโยชน์ทั้งต่อนักเรียนและชุมชน
- 3) มีการร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดมีส่วนร่วมในการวางแผนการให้บริการแนะนำ และทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน
- 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ และดำเนินการในตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย
- 5) การสะท้อนคิดซึ่งเกิดขึ้นก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการจัดการเรียนรู้ และ
- 6) นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อวัดความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตน

6. การเรียนรู้โดยการใช้การทำงานเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้นักเรียนใช้เวลา กับผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ เพื่อขอคำปรึกษา แนะนำหรือการให้ข้อมูลเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ และซึมซับแบบอย่างที่ดีจากผู้มีประสบการณ์

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบ ผลสำเร็จ ประกอบด้วย ชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุนและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นักเรียนลงพื้นที่ ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ฝึกการคิดและแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชน และ มีการยืดหยุ่นเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมนอกห้องเรียน

4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Introduction to Community-Based Learning (2013) ได้สรุปขั้นตอนของการจัด การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้

1. การเตรียมการ สิ่งที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ ระบุ ความต้องการ สรุปความรู้และทักษะ ของนักเรียน เตรียมข้อมูล ประสานงานกับชุมชน วางแผน สนับสนุนการศึกษาของนักเรียน รวมการเรียนรู้ ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร
2. การปฏิบัติการ โดยจัดให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและความรู้ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง
3. การสะท้อน ร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้จากการศึกษา
4. พิสูจน์และสรุปผล นำเสนอรายงานการศึกษาของกลุ่มตนเอง และพัฒนาโครงการ ที่จะป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ประวัติศาสตร์และตำนานของหนองสวรรค์

หนองสวรรค์ เป็นหนึ่งในร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ทางสังคมหลากหลายแขนง ทั้งลัทธิความเชื่อ ศาสนา ประวัติศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชนในท้องถิ่นรอบข้าง จึงมีความน่าสนใจแตกต่างจากหนอง น้ำจืดอื่น ๆ ในเขตจังหวัดอุดรธานีมากพอสมควร แต่กลับไม่เป็นที่รู้จักมากเท่าใด แม้กระทั่งคนภายใน จังหวัดอุดรธานีเอง ก็ยังแทบไม่เคยรับรู้ถึงเรื่องราวและความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์แห่งนี้ เท่าใดนัก

1. ประวัติความเป็นมาของหนองสวรรค์

หนองสวรรค์ เป็นหนองน้ำจืดธรรมชาติโบราณขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของอุดรธานี ตั้งอยู่ใน เขตบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 97 ไร่ มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับสี่เหลี่ยมคางหมู อยู่ห่างจากตัวเมืองอุดรธานีประมาณ 5 กิโลเมตร สมัยก่อนหนองสวรรค์มีชื่อเดิมว่า “หนองบ่อปักไ้” (ปัก ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า ขุด, เจาะ) เนื่องจากแต่เดิมเคยเป็นบ่อที่มีดินเค็ม (ภาษาท้องถิ่นอีสาน เรียกว่า ช้ำทา หรือ ชักกระทา) อยู่เป็น

จำนวนมาก ประชาชนจึงนิยมขุดเอาขึ้นมาแปรรูปใช้เป็นเกลือสินเธาว์ในสมัยก่อน ต่อมาหนองสวรรค์ ได้ถูกใช้เป็นอย่างดีเพื่อทำเป็นระบบประปาชุมชนของหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันได้มีการยกเลิกไปแล้ว

ในปัจจุบันหนองสวรรค์ มีเกาะที่อยู่บริเวณใจกลางหนอง อันเป็นสถานที่ตั้งของดอนปู่ตาหนองสวรรค์ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ดอนตาล” (ดอน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า พื้นที่สูง ซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง, เกาะหรือแก่งที่อยู่กลางน้ำ) เนื่องจากบริเวณโดยรอบเต็มไปด้วยต้นตาลเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนิยมเรียกชื่อว่า “โนนผะเหวด” เพราะเป็นสถานที่ซึ่งใช้สำหรับการแห่ผ้าพระเวสสัน ในงานบุญเดือน 4 ของภาคอีสาน คือ บุญผะเหวด หรือ บุญเวส (พระเวสสันดร) ซึ่งเป็นประเพณี เดียวกันกับงานเทศน์มหาชาติของทางภาคกลาง สำหรับดอนปู่ตานี้ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน โดยเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวอีสานว่า ดอนปู่ตา เป็นสถานที่สิงสถิตของผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน ปู่ตา หมายถึง วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ปู่เป็นวิญญาณทางพ่อ ส่วนตาเป็นวิญญาณ ทางแม่ ชาวบ้านในชุมชนจึงได้ปลูกหอ โอง หรือตูป (ศาล) ให้ผีปู่ตาอาศัย ซึ่งอาจจะมีการปั้นแทน หรือไม่มีก็ได้ โดยถือว่าเป็นเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะรุกร้า ตัดต้นไม้ หรือแสดงวาทจาหายาบายไม่ได้ ดังนั้น ดอนปู่ตา จึงเป็นกลายเป็นบริเวณป่าขนาดย่อม ๆ และเป็นพื้นที่ป่าสงวนของคนในชุมชนไป ในตัวอีกทางหนึ่ง (บุญยงค์ เกศเทศ, 2540) ในยามปกติมักจะมีฝูงวัวในชุมชนเข้ามาอาศัยอยู่โดยรอบ ดอนปู่ตานี้ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกับตำนานวัววิสุทธราช นิทานพื้นบ้าน ท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี

หนองสวรรค์ยังเป็นหนองน้ำสำคัญที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี กล่าวคือ เมื่อราวปี พ.ศ. 2439 พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม พระผู้ทรง สถาปนาเมืองอุดรธานี เมื่อครั้งยังมีพระอิสริยยศเป็น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ซึ่งขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งเป็น ข้าหลวงต่างพระองค์เทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลลาวพวน ได้เสด็จทรงม้าออกตรวจราชการ และตรวจเยี่ยมเพื่อดูแลความเป็นอยู่ทุกข์สุขของราษฎร จนกระทั่ง ล่วงเข้ามาถึงเขตตำบลเชียงพิณ จึงได้ทรงหยุดประทับพักผ่อน ณ หนองบ่อบกี้ใช้ จากหลักฐาน เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นใบบอกรายงานมายังส่วนกลางได้บันทึกไว้ว่า “ทรงโปรดทำเลที่ตั้ง ของหนองแห่งนี้มาก ถึงขนาดทรงสละทรัพย์ส่วนพระองค์จ้างให้ราษฎรปลูกสร้างพระตำหนักขึ้น ที่กลางหนอง มีสะพานไต่ถึงกัน และปลูกเรือนแพน้อย ๆ ขึ้นอีก 19 แพ จนรอบหนอง นอกจากนี้ ยังทำแพเล็กใหญ่ขึ้นอีกเป็นอันมาก ทรงหมายพระทัยให้เป็นพระตำหนักตากอากาศอีกแห่งหนึ่ง” (เอนก นาวิกมูล, 2544)

และยังทรงประทานนามใหม่เพื่อให้เป็นสิริมงคลว่า “หนองสวรรค์” เนื่องจากเมื่อทรง ประทับอยู่ ณ สถานที่นี้แล้ว ทรงมีความรู้สึกสุขสบายอภิมภยทั่วมิเหมือนดังอยู่บนสวรรค์ และ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับตำนานวัววิสุทธราช นิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี ที่มีการเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า หนองหวน (หวน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า พัน, เชื่อม) จากนั้นได้ทรง

มีปัญหาให้ปิดทำนบบริเวณหนอง เลิกขุดเอาดินขึ้นมาทำเป็นเกลือสินเธาว์ เนื่องจากว่า มีการใช้เป็นสถานที่ส่วนพระองค์

หนองสวรรค์ยังคงถูกกล่าวถึงในเอกสารโบราณโดยการใช้นามแฝงว่า “หนองมหาสนุก” เป็นการเปรียบเปรยว่า สถานที่แห่งนี้มีแต่ความรื่นเริงสนุกสนานอยู่เสมอ เนื่องจากมักถูกใช้เป็นสถานที่จัดงานสังสรรค์สมาคมของบรรดาพระราชวงศ์และเหล่าข้าราชการยุคนั้นอยู่เป็นประจำ และจัดการละเล่นในโอกาสต่าง ๆ ขึ้น เมื่อถึงวาระหรือเทศกาลสำคัญ ในอดีตถึงกับมีการสร้างพระตำหนักไว้กลางหนอง เพื่อให้เป็นที่ประทับของข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการต่างพระเนตรพระกรรณประจำมณฑลลาวพวนเลยทีเดียว จนเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม เสด็จนิวัติคืนสู่กรุงเทพฯ เพื่อให้ทรงดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และผู้บัญชาการทหารเรือ ทำให้พระตำหนักของพระองค์ ณ หนองสวรรค์ แห่งนี้ถูกทิ้งร้าง ชำรุดทรุดโทรม และถูกรื้อถอนออกไปตามกาลเวลา

หนองสวรรค์แต่เดิมนั้น เป็นหนองที่มีสภาพตื้นเขิน ยิ่งเมื่อถึงยามฤดูแล้ง น้ำจะแห้งขอดมาก ในหนองไม่มีผักชนิดใดขึ้นอยู่ ขอบหนองและกลางหนองน้ำลึกเท่ากันประมาณเพียงระดับเอว จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2521 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานในการประกอบพระราชพิธียกข้อฟ้าและตัดหวายลูกนิมิตพระอุโบสถหลังใหม่ของวัดไชยารามหนองสวรรค์ (๘) ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ ณ ริมหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานแผ่นหินอ่อนซึ่งได้แกะสลักพระปรมาภิไธยของพระองค์ และพระนามาภิไธยของพระบรมวงศานุวงศ์ที่เสด็จมาในคราวนั้นด้วย เพื่อประดับไว้เป็นอนุสรณ์หน้าทางเข้าพระอุโบสถ และได้เสด็จเข้าไปภายในพระอุโบสถเพื่อทรงกราบนมัสการองค์พระประธาน ทรงมีพระราชดำรัสถาม พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูพิมลปรีชาญาณ (หลวงปู่พิมพ์ พุชชาโคร) เจ้าอาวาสวัดไชยารามหนองสวรรค์ (๘) ในขณะนั้น ด้วยความใส่พระราชหฤทัยว่า “*ยุ่งเยอะไหม?*” และได้ทรงสนทนาธรรมกับหลวงปู่พิมพ์อยู่ประมาณ 11 นาที จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ถวายเงินแก่หลวงปู่พิมพ์ จำนวน 1 หมื่นบาท โดยหลวงปู่พิมพ์ได้มอบเหล็กไหลมงคลเป็นของที่ระลึกแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ได้ทรงมีพระราชปฏิสันถารส่วนพระองค์กับหลวงปู่พิมพ์ต่อว่า มีสิ่งใดที่ประสงค์ให้พระองค์ทรงรับเอาเป็นพระราชภาระหรือไม่ หลวงปู่พิมพ์จึงได้ปรารถนาเพียงคำว่า “*น้ำจืดในหนองสวรรค์*”

อันเป็นหนองน้ำสาธารณะแห่งเดียวในหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่หน้าวัดนี้แล้งน้ำไม่พอใช้ เพราะต้นเขินมักทำให้ไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมของประชาชนสักเท่าใด” ครั้นพระองค์ทรงทราบความแล้ว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับถึงกรุงเทพฯ ได้ประมาณ 1 เดือน จึงทรงมีรับสั่งให้กองงานส่วนพระองค์ ฝายไฟฟ้าและน้ำประปา สวนจิตรลดา เดินทางขึ้นมาตรวจสอบและหาวิธีปรับปรุงพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริที่ทรงวางไว้ให้ จนสามารถขุดลอกหนองสวรรค์ ซึ่งมีเนื้อที่เกือบ 100 ไร่ โดยใช้งบประมาณ 1.5 ล้านบาท พลิกพื้นเปลี่ยนพื้นที่หนองสวรรค์อันต้นเขินแห่งนี้ ให้กลายเป็นแหล่งเก็บน้ำไว้สำหรับประชาชนได้ใช้สอย อุปโภค บริโภค และทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ไม่มีแห้งแล้งตลอดมา จวบจนถึงปัจจุบัน (พระครูประสิทธิธรรมานุศาสน์, 2559)

2. หนองสวรรค์ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

เอนก นาวิกมูล (2544) ได้นำเรื่องราวจากเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับหนองมหาสนุกหรือหนองสวรรค์ ในชื่อเรื่องว่า “ความสนุกที่บ้านหมากแข้ง” โดยตีพิมพ์อยู่ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตช่วงราวเดือนธันวาคม ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) ผ่านการแปลความเก่าเป็นภาษาปัจจุบัน ยกเว้นบ้างก็แต่บางประโยคบางตอน มีความสรุปได้ว่า

ข่าวหัวเมือง หัวข้อ “บ้านหมากแข้ง แขวงกุมภวาปี” ว่าได้รับข่าวจากบ้านหมากแข้ง แขวงกุมภวาปี มณฑลลาวพวน กล่าวถึงการเล่นนักขัตฤกษ์ที่ “หนองมหาสนุก” ว่าแขวงเมืองกุมภวาปีนั้น จะหาทำเลที่แบายคายเหมือนหนองมหาสนุกนี้ยากนัก

หนองมหาสนุก ตั้งอยู่ไกลจากบ้านหมากแข้งประมาณ 100 เส้นเศษ เท่านั้น หนองดังกล่าวมีรูปเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวราวข้างละ 10 เส้นเศษ มีต้นไม้ล้อมรอบ ในหนองไม่มีผักไค้ ขอบหนองและกลางหนองน้ำลึกเท่ากันประมาณเพียงสะเอว “พระเดชพระคุณข้าหลวงต่างพระองค์ ซึ่งสำเร็จราชการมณฑลลาวพวนทรงโปรดสถานที่ทำเลหนองนี้มาก” จึงทรงสละทรัพย์ส่วนพระองค์จ้างราษฎร ปลูกสร้างพระตำหนักขึ้นที่กลางหนอง มีสะพานไต่ถึงกัน และปลูกเรือนแพน้อย ๆ ขึ้นอีก 19 แพนรอบหนอง นอกจากนั้นยังทำแพเล็กใหญ่ขึ้นอีกเป็นอันมาก

ในวันที่ 28 ตุลาคม ร.ศ. 117 มีการนัดประชุมเล่นนักขัตฤกษ์ในหนองมหาสนุก พระเดชพระคุณข้าหลวงต่างพระองค์ (พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม) ได้เสด็จไปที่หนองนั้นด้วย พร้อมด้วยข้าราชการและราษฎรเป็นอันมาก มีการออกร้านขายของที่เรือนแพรอบหนองเป็นการรื่นเริง ตามประสาเมืองดอน ผู้ออกร้าน ได้แก่

หม่อมเจ้าวัฒนา (ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็น พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัฒนา) ชายชูปโก้, พระวิจิตรสรสาตร ชายหมี่กะทิ, หลวงวุฒิวัดกักรม (เชย ไชยสิทธิ์) ชายอ้อยคว้น, นายร้อยเอกเสง ชายบรันตี, นายร้อยตรีถึง ชายหมี่แจ็ก, ขุนผลาญณรงค์ ชายหมูส้ม, พระจินคณาภิบาล ชายเกาเหลา, ขุนไทรภาคสตากร ชายเครื่องกระป๋องต่าง ๆ, หลวงโยธือภิบาล ชายขนมจีนน้ำพริก,

ขุนบุราณารี ขายหมากบุหรี, นายร้อยเอกจอน ขายอ้อยคว้น, นายจำเนียรภักดี ขายลั่นจี้กระปอง, นายภู ขายหมูแถมถ้วน, หม่อมราชวงศ์ชื่น ขายข้าวต้มหมู, นายร้อยเอกแพง ขายข้าวแกง

นายอ้อย ขายวัวหันทั้งตัว, ขุนพิสนธ์ยุทธการ ขายถั่วยี่สงคว้และต้ม, นายร้อยโทถึก ขายอ้อยคว้น, ขุนแพทยากร ขายข้าวต้มมัด, นายร้อยตรีหรั่ง ขายสาकुlovak, นายร้อยตรีเสม ขายขนมจีนน้ำยา, ขุนกรรมารกิจโกศล ขายข้าวเหนียวหน้าต่าง ๆ, หมื่นพินิจพลภักดี ขายกับข้าวฝรั่ง ต่าง ๆ, นายร้อยตรีเชย ขายถั่วยี่สงคว้, ขุนสิทธิแพทย์ ขายหมากพลู บุหรี, นายจันทรมณเฑียร ขายเครื่องกระปองต่าง ๆ, นายรองสุจินดา ขายกะละแม ขนมเป็อง หมูส้ม, นายแปลก ขายตั้งเม ทำเป็นรูปสัตว์กับดอกไม้ต่าง ๆ ส้ม พัก อุทรกั้งโอง “แปลว่าเหล่าโรงเจ้าข้า”

ฝ่ายมหาชน เมื่อได้เวลาก็ลงแพ่ไปเที่ยวซื้อของออกเกลื่อนกลุ้มดูสนุกสนาน “เวลาเค้า ได้มีคอนเซอดในแพหลังหนึ่งซึ่งทำเป็นแพใหญ่ งดงามมาก แพได้ลอยไปลอยมาอยู่ในกลางหนอง” ในเวลานั้นก็มีผ้าป่าของนายอ้อยมหาดเล็กแห่รอบหนองด้วย เสียงแตรกลองคอนเซอด (คอนเสิร์ต) และกลองผ้าป่าดังหวั่นไหวไปทั้งหนอง

ฝ่ายการเล่น “ในประเทศโน้น” ซึ่งคงจะหมายถึง การละเล่นของชาวอีสาน มีการรายงานว่ามีลาวแคนหลายวงเที่ยวแ่อว เที่ยวไ้อ้ไปทั่ว ดึกประมาณ 5 ทุ่มเศษ จึงได้หยุดการเล่น ผ้าป่า แห่ผ้าป่าไปทอดเสียในดง

รุ่งขึ้นวันที่ 28 มีการขายของเช่นวันก่อน เวลากลางวันมีแห่กฐิน พระเดชพระคุณ ข้าหลวงต่างพระองค์โปรดให้ท่านหยัน แต่งเป็นเจ้าเงินแทนพระองค์ มีกระบวนแห่พร้อมด้วยแตร กลองยาว พิณพาทย์เครื่องใหญ่ แอ่วลาว มีคนรุ่มหนุ่มแต่งตัวแบบต่าง ๆ กันขึ้นแพแห่ด้วย ครั้นแห่ รอบแล้วก็นำมาทอดแก่พระสงฆ์วัดบ้านเชียงพิณ

เวลาบ่ายมีเรื่องสนุกเกิดขึ้นคือ นาย ส. กับนาย อ. เดินมาด้วยกันดี ๆ โดยต่างเมาสุรา ด้วยกันทั้งคู่ ทันใดนั้นทั้งสอง เกิดนึกอย่างไรขึ้นมาไม่ทราบ ลูกขึ้นวางมวยกันคนละนอนสอง ฝ่ายคนที่ดูก็เฮฮากันขึ้น

ความทราบถึงพระเดชพระคุณข้าหลวงต่างพระองค์ “จึง โปรดเกล้าฯ ให้คนทั้งสองลงสู่ แพกลางน้ำ แล้วก็ให้กระทำยุทธหัตถ์กันต่อไป คนดูรอบหนองได้ให้ฮากันสนุกสนานมาก เมื่อถูกเหมาะ เข้าที่ใดก็เหาะลงไปในน้ำ ฝ่ายคนหนึ่งก็เหาะตามลงไปปล้ำ น้ำเปนฟองอยู่จนต้องมีคนเข้าห้าม จึงได้เลิกกัน” นี้เรียกได้ว่าเป็นพระอารมณ์ขันอีกอันหนึ่งของพระเดชพระคุณข้าหลวงต่างพระองค์

เวลาค่ำมีคอนเซอดและลาวแคนเหมือนวันก่อน แต่ผ้าป่าเปลี่ยนเป็นผ้าป่าของกอง ยุติธรรม 1 นายรองสุจินดา 1 กอง เสมียนคลังและมหาดไทย เมื่อแห่แห่นเสร็จแล้วก็นำผ้าป่านั้น ไปทอดทิ้งเสียในป่า

รุ่งขึ้นวันที่ 30 การขายของและการเล่นต่าง ๆ มีเหมือนเช่น วันที่ 28 ทั้งสิ้น เว้นแต่ ผ้าป่า เป็นผ้าป่าของนายบริบาลรามเขตร กรมเมือง ๆ หนองคาย อนึ่งในเวลากลางคืน ทั้งสามคืนนั้น

มีรายงานบรรยากาศเพิ่มเติมว่ามีคนถ่อแพเร่ ชายของคล้ายตลาดท้องถิ่นในกรุงเทพฯ และมีลอยกระทงด้วยทั้งสามวัน แสงได้แสงไฟสว่างเรืองทั่วไปทั้งหนอง

แล้วในที่สุด รายงานก็จบลงที่ว่า “ที่มีนักชดถุกซ์ขึ้นเช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าที่บ้านหมากแข้งเป็นที่ดอน ไม่สู้จะมีการสนุกสนานอะไร จึงได้ทรงการสนุกเรื่องนี้ขึ้น คนทั้งหลายเป็นที่ชื่นชมยินดีทั่วไป คนชาวกรุงที่ได้ไปการสนุกคราวนี้ได้พากันร้องโดยเสียงอันดังว่าคิดถึงงานภูเขาทองในกรุงเทพฯ จริง ๆ เพราะวันตรงกัน”

3. ประวัติการก่อตั้งชุมชนบ้านหนองสวรรค์

หมู่บ้านหนองสวรรค์ แต่เดิมชื่อว่า “บ้านดอนตูม” มีที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้กับอ่างเก็บน้ำหนองคู ห่างจากอ่างเก็บน้ำลงไปทางทิศใต้ประมาณ 300 เมตร ต่อมาเมื่อราวปี พ.ศ. 2424 ได้เกิดเหตุการณ์โรคทำ (อหิวาตกโรค) ระบาดใหญ่ หรือที่เรียกกันในชวงนั้นว่า ทำลงปิมะเส็ง ภายในหมู่บ้านประชาชนชาวบ้านดอนตูมจึงได้พากันอพยพโยกย้ายหนีออกจากหมู่บ้าน โดยชาวบ้านที่หนีโรคทำออกมานั้น ได้แบ่งครัวเรือนออกไปตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกได้เดินทางลงไปยังทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร จนไปพบกับหนองน้ำแห่งหนึ่งคือ หนองวัวซ่อง จึงได้สร้างหมู่บ้านขึ้นมาอาศัยอยู่ริมหนองนั้น และตั้งชื่อว่า “บ้านวัวซ่อง” ตามชื่อของหนองน้ำแห่งนั้น (ปัจจุบันหนองน้ำได้แห้งลงกลายเป็นสระน้ำขนาดเล็กอยู่บริเวณหลังศาลปู่ตาของหมู่บ้าน)

ส่วนชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งได้อพยพไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ลงมาอีกประมาณ 4 กิโลเมตร จนได้พบเข้ากับหนองน้ำอีกแห่งหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า “หนองบ่อบกไข่” (บัก ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า ขูด, เจาะ) เนื่องจากหนองนี้ แต่เดิมเคยเป็นบ่อที่มีดินเค็ม (ภาษาท้องถิ่นอีสาน เรียกว่า ชี้ทา หรือ ชี้กระทา) อยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนจึงนิยมขูดเอาขึ้นมาแปรรูปใช้เป็นเกลือสินเธาว์ ชาวบ้านกลุ่มนี้เห็นว่า บริเวณหนองน้ำแห่งนี้เป็นที่ทำเลที่ตั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้ลงหลักปักฐานและสร้างหมู่บ้านขึ้นมาอาศัยอยู่ริมหนองน้ำนั้น และตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ขึ้นใหม่ว่า “บ้านโนนตูม” เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงบ้านดอนตูมที่เคยจากมา (สัมฤทธิ์ โสตาดี, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2566)

จนเมื่อปี พ.ศ. 2436 สยามได้เกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสขึ้น เพราะฝรั่งเศสต้องการดินแดนในแถบฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งในปัจจุบันคือประเทศลาว เรียกกันว่า วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 เป็นเหตุให้พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็น ข้าหลวงต่างประเทศอัครราชทูตสำเร็จราชการมณฑลลาวพวน ต้องพาข้าราชการ ทหาร และไพร่พล เดินทางมาสำรวจสถานที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลลาวพวนแห่งใหม่ทางตอนใต้แทนเมืองหนองคาย จนมาพบเข้ากับบ้านเดื่อหมากแข้ง ทรงเห็นว่า มีชัยภูมิดีเป็นที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง จึงได้หยุดพักกองเกวียนลง และได้ทรงมีบัญชาให้ออกสำรวจดูแหล่งน้ำใหญ่ ๆ รวมไปถึงห้วย หนอง คลอง บึง ในเขตบริเวณใกล้เคียงโดยรอบ

เมื่อสำรวจแล้วพบว่า มีลำห้วยหมากแข้ง และลำห้วยมั่ง ซึ่งมีต้นน้ำมาจากสันภูพาน ไหลผ่านกลางชุมชน จากทิศใต้สู่ทิศเหนือลงลำห้วยหลวง ไหลผ่านชุมชนต่าง ๆ และออกสู่แม่น้ำโขง น้ำใสสะอาด มีป่าไผ่ปกคลุม มีปลา เต่า จะเข้ชุกชุมมาก และมีแหล่งน้ำสำคัญ คือ หนองหมากเกลือ (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น หนองนาเกลือ และปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น หนองประจักษ์ฯ) ตั้งอยู่บริเวณใจกลาง นอกจากนี้ยังมีหนองน้ำกระจายตัวอยู่ตามทิศต่าง ๆ รอบชุมชน ได้แก่ ทางทิศเหนือ มีหนองสำโรง หนองแด และหนองดงสระพัง ทางทิศใต้มีหนองขอนแก่น (ปัจจุบันเรียกเพี้ยนเป็น หนองขอนแก่นกว้าง) ทางทิศตะวันออกมีหนองบัวกลองและหนองเหล็ก ส่วนทางทิศตะวันตกมีหนองวัวซ่องและหนองบ่อบกใช้ เสด็จในกรมฯ จึงทรงตัดสินพระทัยให้ตั้งกองบัญชาการมณฑลลาวพวน และสร้างบ้านแปงเมืองขึ้น ณ พื้นที่ดังกล่าว จนต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัดอุตรธานีปัจจุบัน (พระปริยัติเวที, 2514)

กระทั่งในราวปี พ.ศ. 2439 เมื่อวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ได้สงบลงแล้ว พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ในฐานะข้าหลวงเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์ มณฑลลาวพวน จึงได้เสด็จทรงม้าออกตรวจราชการ และตรวจเยี่ยมเพื่อดูแลความเป็นอยู่ทุกข์สุขของราษฎร ซึ่งอาศัยอยู่ตามเขตหมู่บ้านต่าง ๆ ที่รายล้อมกองบัญชาการมณฑลลาวพวนนั้น จนกระทั่งล่วงเข้ามาถึงเขตตำบลเชียงพิณ จึงได้ทรงหยุดประทับพักผ่อน ณ หนองบ่อบกใช้ ซึ่งมีประชาชนในท้องถิ่นไปรอเข้าเฝ้าอยู่ที่บริเวณริมหนองน้ำแห่งนี้เพื่อชมพระบารมีเป็นจำนวนมาก จากหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เป็นใบบอกรายงานมายังส่วนกลางได้บันทึกไว้ว่า “ทรงโปรดทำเลที่ตั้งของหนองแห่งนี้มาก ถึงขนาดทรงสละทรัพย์ส่วนพระองค์จ้างให้ราษฎรปลูกสร้างพระตำหนักขึ้นที่กลางหนอง มีสะพานไต่ถึงกัน และปลูกเรือนแพน้อย ๆ ขึ้นอีก 19 แพ จนรอบหนอง นอกจากนี้ยังทำแพเล็กใหญ่ขึ้นอีกเป็นอันมาก ทรงหมายพระทัยให้เป็นพระตำหนักตากอากาศอีกแห่งหนึ่ง” (เอนก นาวิกมูล, 2544)

และยังทรงประทานนามใหม่เพื่อให้เป็นสิริมงคลว่า “หนองสวรรค์” เนื่องจากเมื่อทรงประทับอยู่ ณ สถานที่นี้แล้ว ทรงมีความรู้สึกสุขสบายอภิมภุขณ์เหมือนดังอยู่บนสวรรค์ และเพื่อให้มีความสอดคล้องกับตำนานวีรสุนทรราช นิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นของจังหวัดอุตรธานี ที่มีการเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า หนองหวัน (หวัน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า พัน, เชื่อม) จากนั้นได้ทรงมีบัญชาให้ปิดทำนบบริเวณหนอง เลิกขุดเอาดินขึ้นมาทำเป็นเกลือสินเธาว์ เนื่องจากว่า มีการใช้เป็นสถานที่ส่วนพระองค์

ในเวลาต่อมา จึงมีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านโนนตูมมาเป็น “บ้านหนองสวรรค์” ตามชื่อของหนองน้ำที่ทรงประทานนามให้ใหม่นี้ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ซึ่งแต่เดิมนั้นหนองสวรรค์ได้เคยถูกใช้เป็นอ่างเก็บน้ำเพื่อทำระบบประปาชุมชนของหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันได้มีการยกเลิกใช้ไปแล้ว

4. ประวัติวัดไชยารามหนองสวรรค์ (๕)

วัดไชยารามหนองสวรรค์ เป็นวัดราษฎร์ประจำหมู่บ้านหนองสวรรค์ สังกัดธรรมยุติกนิกาย ตั้งอยู่ ณ ริมหนองสวรรค์ ในเขตบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่โดยรอบประมาณ 30 ไร่ สร้างขึ้นพร้อม ๆ กับการตั้งหมู่บ้าน แต่เดิมวัดตั้งอยู่บริเวณด้านข้างหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของถังประปาบ้านหนองสวรรค์ วัดนี้ยังเป็นสถานที่ซึ่งเคยปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ว่า พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม พระผู้สถาปนาเมืองอุดรธานี เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงต่างพระองค์เทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลลาวพวน มักจะตื่นบรรทมจากพระตำหนักกลางหนองสวรรค์ และเสด็จมาทรงบาตรที่บริเวณแถววัดนี้ในอดีต

ส่วนสถานที่ตั้งในปัจจุบันที่อยู่บริเวณข้างหนองสวรรค์นั้น แต่เดิมเป็นป่าไผ่รกชัฏ มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่อาศัยอยู่โดยรอบ ชุกชุมไปด้วยเหล่างูและสัตว์มีพิษ ชาวบ้านจึงนิยมเรียกกันโดยทั่วไปว่า “โนนงู หรือ ดอนงู” จนเมื่อราวปี พ.ศ. 2470 หลวงปู่อ๋ม จตตาลโย ได้เป็นผู้ชักชวนนำชาวบ้านมาช่วยกันหักล้างถางพงบริเวณนี้ เพื่อก่อสร้างวัดประจำหมู่บ้านหนองสวรรค์เป็นการถาวรได้สำเร็จ มีการสร้างพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และหอไตรที่ทำจากไม้ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2477 โดยพระสงฆ์ สามเณร และชาวบ้านได้ร่วมกันจ้างช่างมาจากเวียดนาม จำนวน 5 คน มาทำการก่อสร้าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูพิมลปรีชาญาณ (หลวงปู่พิมพ์ พุทฺธาโคร) เจ้าอาวาสรูปที่ 3 ได้ให้บูรณปฏิสังขรณ์หอไตรขึ้นใหม่ กอปรกับชาวบ้านหนองสวรรค์และประชาชนชาวจังหวัดอุดรธานี ได้พร้อมใจกันร่วมบริจาคปัจจัยเพื่อก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่แบบก่ออิฐถือปูนให้มั่นคงแข็งแรง ไว้สำหรับพระภิกษุสงฆ์ได้ประชุมทำสังฆกรรมกันตามพระวินัย เช่น ทำวัตร สวดพระปาฏิโมกข์ หรือพิธีอุปสมบท ฯลฯ จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2521 รวมระยะเวลาในการก่อสร้างต่อเติมทั้งสิ้น 9 ปี

เมื่อวันอาทิตย์ที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง, สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานในการประกอบพระราชพิธียกช่อฟ้า และตัดหวายลูกนิมิตพระอุโบสถหลังใหม่ของวัดไชยารามหนองสวรรค์ (๕)

และในวันศุกร์ที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 ก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 10) เมื่อครั้งยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จมาเป็นองค์ประธานในการประกอบพระราชพิธียกช่อฟ้าฉลองศาลาโรงธรรมวิหาร วัดไชยารามหนองสวรรค์ (๕)

ด้านการปกครองคณะสงฆ์วัดไชยารามหนองสวรรค์ที่ผ่านมามีลำดับเจ้าอาวาส จวบจนถึงปัจจุบันแล้วจำนวน 4 รูป ได้แก่ เจ้าอาวาสรูปที่ 1 คือ พระอาจารย์อัม จตตาลโย เป็นสมภารปกครองวัดได้ 14 พรรษา เจ้าอาวาสรูปที่ 2 คือ พระอาจารย์สีนวล ปมุตโต เป็นสมภารปกครองวัดได้ 9 พรรษา ส่วนเจ้าอาวาสรูปที่ 3 คือ พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูพิมลปริชาญาณ (หลวงปู่พิมพ์ พุชชาโคร) ผู้เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ภูริทตโต เริ่มดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. 2495 จนถึงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2542 จึงถึงแก่มรณภาพ รวมระยะเวลาในการเป็นสมภารปกครองวัดได้ 47 พรรษา และท่านสมภารรูปปัจจุบันคือ พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูประสิทธิธรรมานุศาสน์ (สมใจ ปิยธมโม) ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดไชยารามหนองสวรรค์ และเจ้าคณะตำบล เชียงพิณ (ธ) อีกหนึ่งตำแหน่งด้วย

5. ตำนานวีวอิสฺุกราช นิทานท้องถิ่นของจังหวัดอุดรธานี

หนองสวรรค์ และชุมชนใกล้เคียงยังมีเรื่องราวเล่าขานเกี่ยวกับตำนานนิทานพื้นบ้านของท้องถิ่น นอกเหนือไปจากตำนานที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เช่น ตำนานหมากแข้ง (อำเภอเมืองอุดรธานี) ตำนานคำชะโนด (อำเภอบ้านดุง) ตำนานท้าวสะลูนกั้งและตำนานนางอุสาท้าวบารส (อำเภอบ้านผือ) ตำนานเมืองราชคฤห์ (อำเภอกุมภจัมป์) ตำนานพระนางอินทวา (อำเภอวังสามหมอ) ตำนานพระนางเพ็ญ (อำเภอเพ็ญ) ตำนานรักนางแมวป่าศรี (อำเภอศรีธาตุ) หรือตำนานหนองหานกุมภวาปี ฯลฯ จังหวัดอุดรธานีก็ยังมีอีกหนึ่งตำนาน ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายของคนภายนอกมากเท่าใดนัก แต่กลับเป็นที่กล่าวขานของคนในท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานีหลายชุมชน โดยเฉพาะกับกลุ่มของคนเผ่าคนแก่ที่มักจะเล่าเป็นนิทานให้ลูกหลานได้รับฟัง สืบทอดเรื่องราวผ่านวิธีบอกเล่าแบบปากต่อปาก หรือมุขปาฐะ ซึ่งครอบคลุมอาณาบริเวณของอุดรธานีในหลายอำเภอ สามารถที่จะเชื่อมโยงไปหาแต่ละหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่อยู่ภายในเขตแดนของจังหวัดอุดรธานีได้อีกด้วย

โดยตำนานเรื่องนี้ เป็นความพยายามบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมือง หรือภูมินามแต่ละชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี ผ่านตำนานที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไปในหมู่ของชาวบ้านว่า “นิทานวีวอิสฺุกราช” ซึ่งเป็นเรื่องราวการตามหาวีวพิเศษที่หายไปของ “เชียง” และได้ท่องไปตามสถานที่ต่าง ๆ จนทำให้เกิดเหตุการณ์ซึ่งกลายเป็นที่มาของชื่อในแต่ละหมู่บ้าน ตำนานเรื่องนี้จึงจัดได้ว่าเป็น ตำนานพื้นบ้านประเภทนิทานอธิบายเหตุหรือบอกความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นตำนานท้องถิ่นสำคัญที่มีการใช้เป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ในด้านของภูมินามวิทยา (Toponymy) ประวัติศาสตร์ (History) นิรุกติศาสตร์ (Philology) และ ภูมิศาสตร์ตำนาน (Historical Geography) โดยใช้เรื่องราวซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับคติความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

สำหรับว้าวิสสุภราชนั้น มีความหมายถึง พญาว้าว หรือ ราชานแห่งโคกทั้งปวง มีที่มาจากภาษาบาลีคือ อุสุภ, อุสภ แปลว่า “ว้าวตัวผู้” และ อีสุภ, อีสภ แปลว่า “ว้าวตัวเมีย” ในขณะที่ “โค” ซึ่งเป็นภาษามคธ ที่ทางเขมรรับจากอินเดียมาใช้ต่ออีกทอดหนึ่ง หมายถึง “ว้าว” ในภาษาไทย และ “งัว” ในภาษาท้องถิ่นอีสาน สำหรับว้าวนั้นเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวข้องกับการเกษตร ความอุดมสมบูรณ์ และเป็นสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิริมงคล หรือสัตว์มงคล (จตุพร บุญประเสริฐ, 2556) ซึ่งในตำนานท้องถิ่นเรื่องนี้จะเป็นการกล่าวถึง แม่ว้าว หรือ นางพญาว้าว ที่มีการเลี้ยงไว้เพื่อใช้เป็นวัวมงคลสำหรับการเลี้ยงทนายในพิธีเกี่ยวกับการเกษตรต่าง ๆ นอกจากความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมแล้ว ตำนานยังได้มีการพรรณนาถึงคุณสมบัติของว้าวว่า เป็นวัวพิเศษที่ตรงตามลักษณะความเชื่อในคติการนับถือผีในสมัยโบราณ ผสมเข้ากับหลักของพระพุทธศาสนาที่กำลังเผยแผ่เข้ามาใหม่ในช่วงเวลานั้นได้อย่างกลมกลืน

ตำนานเริ่มเล่าว่า เมื่ออดีตกาลนานมาแล้ว นับตั้งแต่สมัยที่ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขงยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ในช่วงราวรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าอภัยพุทธวรไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์มหาราชพระองค์หนึ่งแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต ซึ่งขณะนั้นได้ย้ายราชธานีจากนครหลวงพระบางมาตั้งใหม่ที่นครเวียงจันทน์ ยังมีท้าวพระยาผู้เป็นเสนาบดีใหญ่ รับราชการเป็นขุนนางอยู่ในราชสำนักยุคนั้น มีตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองน้อยแห่งหนึ่งในเขตของนครเวียงจันทน์ เป็นผู้ร่ำรวยด้วยทรัพย์สินคงครมมากมายจนได้รับฉายาว่าเป็น “มหาเศรษฐี” ประจำเมือง แต่เหตุที่เศรษฐีผู้นี้มีเงินทองงอกเงยขึ้นมาได้ ก็ด้วยความลับที่แอบแฝงไว้ในเบื้องหลัง กล่าวคือ เมื่อครั้งที่ยังมีทันได้เป็นเศรษฐีใหญ่นั้น ขุนนางได้ฝันเห็นพญาแถน (หัวหน้าของเหล่าเทวดาในคติความเชื่อท้องถิ่นของอีสาน คล้ายกับพระอิศวรหรือพระอินทร์) ประทับบนพระโคอุสุภราชเหาะลงมาจากสรวงสวรรค์ และได้มอบว้าวพาหนะที่ได้นั่งมานั้นให้ดูแล พอรุ่งเช้าวันต่อมาแม่โคที่เลี้ยงไว้ ก็ได้ตกลูกออกมาเป็นว้าวเพศเมีย ทำให้ขุนนางมีความเชื่อว่า ว้าวตัวนี้ ต้องเป็นวัวที่ผีฟ้าพญาแถนประทานลงมาให้กับตนแน่นอน จึงได้ตั้งชื่อให้ว่า “ว้าวิสสุภราช” (หรือจ้าวอิสสุภระลาศ ในภาษาท้องถิ่นอีสาน) ตามชื่อของพระโคพาหนะที่เห็นในฝัน

ว้าวิสสุภราช เป็นว้าวเพศเมียที่มีรูปร่างลักษณะงดงามถูกต้องตรงตามตำรา ถือเป็นวัวมงคลเมือง นอกจากนี้ยังเป็นวัวสารพัดนึกที่ฟังภาษาคนรู้เรื่อง เพียงแต่พูดภาษาคนไม่ได้ อีกทั้งยังมีปัญญาที่ฉลาดหลักแหลมเฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ ที่สำคัญเหนืออื่นใด ว้าวตัวนี้ยังมีคุณวิเศษ เพราะเป็นวัวที่ส่งสมบุญญาธิสมภารเอาไว้เป็นอันมาก ถึงกับถ่ายมูลออกมาเป็นเงินเป็นทองคำเลยทีเดียว ซึ่งสิ่งนี้เองเป็นสาเหตุให้ผู้เป็นเจ้าของมีทรัพย์สินร่ำรวยมหาศาลจนได้กลายเป็นเศรษฐีในที่สุด ฝ่ายเศรษฐีนั้นก็รักว้าวตัวนี้เป็นอย่างมาก หหาอาหารชั้นเลิศมาให้กิน สร้างคอกด้วยไม้หอมชั้นเลิศอย่างดีกว่าวัวธรรมดาตัวอื่น โดยให้สร้างคอกอยู่ใต้ถุนของเรือนเศรษฐีเพื่อจะได้อยู่ใกล้ชิดและไม่ให้สูญหายไป ทั้งยังนำกระดิ่งที่ทำมาจากทองคำบริสุทธิ์มาผูกคล้องคอเพื่อแสดงถึงความเป็นเจ้าของ

แต่นานวันเข้าเรื่องที่เศรษฐีผู้นี้ร่ำรวยขึ้นอย่างผิดปกติก็เกิดการรำลือขึ้นหนาหูในเมือง เศรษฐีกลัวเรื่อง ที่ตนมีวิวิเศษไว้ในครอบครองจะล่วงรู้ไปถึงพระเนตรพระกรรณของพระเจ้าแผ่นดิน แล้วตนจะได้ รับโทษด้วยเหตุจากความผิดที่แอบเลี้ยงไว้ไม่ยอมส่งเข้าไปถวายหลวง จึงได้ให้คนลอบนำวัว ย้ายไปเลี้ยงยังที่อื่นนอกเขตนครเวียงจันทน์

เศรษฐีได้เรียก “เซียง” (ในภาษาท้องถิ่นอีสานออกเสียงว่า “เซียง” หมายถึง ชายหนุ่ม ที่เคยผ่านการบวชเรียนบรรพชาเป็นสามเณรมาก่อน แล้วลาสิกขาบวชออกมา) ซึ่งเป็นบริวารคนสนิท ที่ใกล้ชิดและไว้ใจไปสั่งการ โดยให้เซียงกับพรรคพวกนำวัวอิสสุราชล่องแพข้ามฝั่งแม่น้ำโขงไปเลี้ยง อยู่แถวเขตเมืองเวียงคำ ฝั่งตรงข้ามกับนครเวียงจันทน์ (ปัจจุบัน คือ จังหวัดหนองคาย) เวลาต่อมา จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านพระโค” (ภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น ปะโค) และสร้างคอกหลวงใหม่ ให้วัวอยู่ต่อมาได้เรียกกันว่า “เวียงคอก” (ภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น เวียงคอก) โดยมีเซียงเป็นผู้ที่ คอยดูแลรักษา และนำวัวอิสสุราชออกไปเลี้ยงที่ทุ่งหญ้าทุกวัน ต่อมาบริเวณที่เซียงพาวัวออกไป กินหญ้านั้นถูกเรียกว่า “เวียงงัว” (ปัจจุบันยังคงปรากฏรอยเท้าของวัวอิสสุราชและคอกวัวอิสสุราช อยู่ในบริเวณเขตพระธาตุโพนจิกเวียงงัว พระธาตุหัวงัว และพระธาตุบุ) ทั้งยังให้เซียงคอยทำหน้าที่ เก็บมูลวัวที่เป็นเงินเป็นทองส่งล่องแพข้ามลำน้ำโขงขึ้นมาให้เศรษฐีอยู่เป็นประจำ วัวอิสสุราชนั้น ได้อาศัยอยู่ ณ บ้านปะโค มาเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร จนกลายเป็นที่รับรู้ของผู้คน ในละแวกนั้น แม้กระทั่งในปัจจุบันเอง ก็ยังมีการกล่าวถึงวัวอิสสุราชในแง่ของสัญลักษณ์ ประจำ หมู่บ้าน ซึ่งได้ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งในคำขวัญของบ้านปะโคด้วยเช่นกันคือ “องค์พระธาตุเขี้ยวฝาง ชุมทางการเกษตร เขตงัวอิสสุราช พระโคศิลาอาสน์คู่บ้าน เมืองตำนานท่าวารส ดงงามจริยธรรม น้อมนำประเพณี เป็นแม่ศรีแห่งบ้านปะโค”

จนกระทั่งในเวลาต่อมาวัวอิสสุราชได้เกิดตั้งท้องขึ้น พอถึงช่วงที่ท้องแก่ใกล้ออกลูกแล้ว เศรษฐีเกิดความเป็นห่วง จึงได้สั่งให้เซียงนำวัวล่องแพข้ามแม่น้ำโขงกลับมาอยู่ที่คอกหลวงใต้ถุนจวน ของตนเองในเขตนครเวียงจันทน์ตั้งแต่ก่อน เผอิญช่วงเวลานั้นภรรยาของท่านเศรษฐีเองก็เกิดล้มป่วยลง ด้วยโรคที่ไม่ทราบสาเหตุเช่นกัน เศรษฐีได้ไปตามแพทย์มาจากทุกสำนักมารักษาก็ไม่หาย หาหูกยา ก็ขนานมาให้กินก็ไม่ทุเลาลงหนักเข้าอาการก็เริ่มทรุด ข้าวปลาอาหารก็เริ่มกินไม่ค่อยได้ เย็นวันหนึ่ง เศรษฐีผู้สามีจึงถามภรรยาว่า นึกคิดอยากจะกินอาหารสิ่งใดที่พอจะทำให้กินข้าวลงได้บ้าง ภรรยา เศรษฐีจึงบอกขึ้นมาทันทีว่า “อยากกินต้มลูกวัวอิสสุราช” เมื่อเศรษฐีได้ยินภรรยาบอกว่าเช่นนั้นจึงพูด ออกไปว่า ขอให้อดใจรออีกสักหน่อย ไม่นานก็คงจะได้กินสมใจอยาก เพราะเวลานี้วัวอิสสุราชของเรา กำลังท้องแก่ใกล้จะตกลูกออกมาแล้ว ฝ่ายวัวอิสสุราชซึ่งนอนอยู่ยังใต้ถุนเรือนของเศรษฐีได้ยินเรื่องราว ทั้งหมดเข้าก็เกิดความเสียใจว่า ลูกของเรานี้ยังไม่ทันออกมาเขาก็หมายจะจับไปต้มยำทำแกงเสียแล้ว เสียตายที่เราเคยมอบสมบัติพิสดานให้เป็นอันมาก เมื่อนึกได้ดังนั้นแล้วจึงคิดวางแผนหนีออกจากจวน ของเศรษฐีเพื่อปกป้องลูกในท้อง ในคืนนั้นเมื่อทุกคนหลับสนิทกันหมดแล้ว วัวอิสสุราชจึงได้แหกคอก

หนีออกมาจากใต้ถุนเรือนหวังที่จะไปตายเอาดาบหน้ากับลูกในท้อง (พระมหาชูศักดิ์ โชติโก, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2566)

ครั้นในวันรุ่งขึ้น เศรษฐีตื่นมาแล้วพบว่าวัวอิสสุกราชแหกคอกหนีออกไปก็ตกใจเป็นอันมาก รีบไปตามเชียงและบริวาร ให้ช่วยกันออกติดตามวัวอิสสุกราชเพื่อนำกลับมา เชียงจึงได้รับควมม้า พร้อมกับลูกน้องออกตามรอยเท้าวัวไปทันที จนกระทั่งตามวัวมาทันที่ริมแม่น้ำโขง ณ เมืองसानะคาม จึงได้ส่งบริวารเข้าไปล้อมจับวัวกลับไปให้ได้ ด้านวัวอิสสุกรานั้นเห็นว่าหมดสิ้นหนทางแล้ว จึงตัดสินใจกระโดดลงแม่น้ำโขง ด้วยความที่เป็นวัววิเศษ จึงมีอิทธิฤทธิ์สามารถลอยข้ามแม่น้ำโขงไปอีกฝั่งหนึ่ง ได้อย่างปลอดภัย ส่วนพวกบริวารของเชียงที่ลงน้ำตามไปจับวัวนั้น ด้านทานกระแสน้ำแม่น้ำโขงที่เชี่ยวกรากไม่ไหว พวกเขากันถูกน้ำพัดจมหายไปตาม ๆ กัน ฝ่ายเชียงเองก็พยายามควมม้าลงแม่น้ำโขง หวังที่จะลอยข้ามไปอีกฝั่งได้เช่นเดียวกับวัว แต่พอมาถึงได้เพียงกึ่งกลางแม่น้ำโขง ม้าก็หมดแรงขาดใจตายไป เชียงจึงต้องกระเสือกกระสนว่ายน้ำขึ้นฝั่งเอง จนสามารถพาร่างมาถึงชายหาดได้ด้วย ความเหนื่อยล้าเป็นอย่างมาก เชียงถึงกับคลานตะเกียกตะกายขึ้นฝั่งเมืองปากเหืองด้วยความทุลักทุเล จึงได้เรียกบริเวณแห่งนั้นว่า “เชียงคลาน” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น เชียงคาน)

เมื่อพักจนหายเหนื่อยแล้ว เชียงจึงได้ออกติดตามรอยเท้าวัวอิสสุกราชต่อ มาจนถึงเขตเมืองปากชม เชียงเกิดกระหายน้ำ จึงได้หยุดแวะพักดื่มน้ำที่ลำห้วยแห่งหนึ่งชื่อว่า ห้วยกลม ต่อมา จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงกลม” จากนั้นจึงเดินตามรอยวัวต่อ จนล่วงเข้ามาถึงในเขตจังหวัดอุดรธานีทางอำเภอนายูง ผ่านโนนทองมาจนจะทันวัวที่อำเภอน้ำโสม ฝ่ายวัวอิสสุกราชเมื่อเห็นว่า เชียงกำลังไล่หลังมาติด ๆ จึงได้เข้าไปแอบซ่อนในทุ่งนาของชาวบ้านบริเวณนั้น ต่อมาจึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านนางัว” (วัว ในภาษาท้องถิ่นอีสานออกเสียงว่า “งัว”) เมื่อปลอดภัยแล้ว วัวจึงได้ออกเดินหนีต่อ โดยมีเชียงวิ่งไล่ตามหลังมาเรื่อย ๆ จนเข้าเขตอำเภอบ้านผือ ผ่านบ้านกาลิมเมืองพาน มาทางอำเภอสระใคร ผ่านลำน้ำซวย (ซวย เป็นชื่อปลาท้องถิ่นชนิดหนึ่งในภาษาอีสาน ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น ลำน้ำสวย) มาถึงดงแขม (เรียกอีกชื่อว่า ดงพระ ปัจจุบันคือ วัดมฤคทายวัน บ้านน้ำสวย) ตามลำดับ

จนเมื่อมาถึงดงแขม ซึ่งเต็มไปด้วยต้นแขมเต็มทุ่งหญ้าไปหมด ทำให้เชียงหารรอยเท้าวัวแทบไม่พบ จึงกังวลใจเป็นอย่างมาก เดินควนไปจนพลัดหลงเข้ามาในเขตอำเภอเพ็ญ และในที่สุดก็สามารถเสาะหาจนพบเข้ากับรอยเท้าของวัวอิสสุกราชสำเร็จ ทำให้เชียงรู้สึกโล่งอกเป็นอย่างมาก ต่อมาจึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงหวาง” (หวาง ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า โล่งใจ, ไร้กังวล) จากนั้นเชียงได้ออกเดินทางตามรอยเท้าวัวต่อ จนมาพบกับชาวบ้านคนหนึ่งชื่อว่า “นายแก้ว” จึงได้ขอให้นายแก้วช่วยตามหาวัวอิสสุกราชอีกแรง ถ้าหากพบจะมีรางวัลให้อย่างงาม นายแก้วได้ยินเช่นนั้นจึงรีบรับปากช่วยเหลือเชียงทันที และได้เข้าไปตามหาวัวในป่า จนกระทั่งเดินลึกเข้าไปจนถึงดอนแห่งหนึ่ง (ดอน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า พื้นที่สูงซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง, เกาะหรือ

แก่งที่อยู่กลางน้ำ) บังเอิญนายแก้วเห็นพุ่มไม้สั้นไหว จึงเข้าใจว่า เป็นวัวอิสสุกราชที่แอบซ่อนอยู่หลังพุ่มไม้ จึงได้แหวกพงหญ้าเข้าไป ปรากฏว่า แท้จริงแล้วเป็นเสือโคร่งตัวใหญ่กำลังหมอบเฝ้าเหยื่ออยู่ จึงกระโจนเข้ามาขย้ำนายแก้วจนเสียชีวิตคาที่อยู่กลางดอนแห่งนั้น ครั้นเชียงใหม่มาพบเข้าภายหลังก็เสียใจ รู้สึกผิดว่าตนเป็นต้นเหตุให้นายแก้วต้องมาตาย จึงชุดหลุมฝังศพนายแก้วไว้เป็นอนุสรณ์ที่ดอนแห่งนั้น ต่อมาได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านดอนบักแก้ว” (ภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น ดอนหมากแก้ว)

เชียงรุ่งผีเท้าออกตามหาจนมาเจอวัวที่ดอนอีกแห่งหนึ่งแถบบึงชวน ส่วนวัวเมื่อเห็นเชียงตามมาจะทันตัวแล้วจึงรีบเข้าไปหลบซ่อนในดงต้นผู่ (ผู่ เป็นชื่อต้นไม้ท้องถิ่นชนิดหนึ่งในภาษาอีสาน) ที่ปลูกไ้มากมายในผืนนาของชาวบ้าน จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านดอนนาผู่” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนและกร่อนเสียงเหลือเพียง “นาผู่”) ฝ่ายเชียงเมื่อหาวัวไม่เจอจึงได้ออกเดินทางค้นหาต่อ จนล่วงเข้ามาถึงเขตอำเภอเมืองอุดรธานี แถบตำบลบ้านเขวา (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น บ้านขาว) ซึ่งสมัยก่อนนั้นเป็นป่าดงดิบแห่งหนึ่งที่มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่อาศัยอยู่มากมาย อันเป็นแหล่งล่าสัตว์ของนายพรานผู้หนึ่งที่มีชื่อว่า “พรานเหมือน” ที่มาล่าสัตว์อยู่บริเวณนั้นเป็นประจำ เชียงจึงได้ถามนายพรานเหมือนผู้นั้นว่า พบเห็นวัวอิสสุกราชเดินผ่านมาทางนี้บ้างไหม นายพรานก็บอกว่า ยังไม่เห็นวัวเดินผ่านมาสักตัว เชียงจึงได้ขอร้องพรานเหมือนว่า ถ้าหากเห็นวัวอิสสุกราชผ่านมาให้ช่วยจับไว้ให้ด้วยจะมีรางวัลให้อย่างงาม ซึ่งพรานเหมือนก็ตกปากรับคำเชียง ต่อมาจึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านพรานเหมือน” จากนั้นพรานเหมือนจึงได้พาเชียงเดินไปตามหาวัวที่บึงสังข์ ซึ่งเป็นบึงใหญ่อยู่บริเวณนั้น เพื่อว่าวัวอิสสุกราชจะไปหยุดพักกินน้ำที่บึงสังข์ เชียงได้ขึ้นไปยืนมองหาวัวอยู่บนโนนวัดร้างแห่งหนึ่ง (ปัจจุบันคือ วัดโนนสวรรค์ บ้านโนนงาม) ซึ่งสูงกว่าโนนอื่น ๆ ในบริเวณริมบึงสังข์ (โนน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า พื้นที่ซึ่งเป็นเนินสูง) แต่ก็ไม่พบเห็นวัวเลย จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านโนนงอย” (งอย ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า การยื่นหรือนั่งอยู่บนระดับที่สูงกว่าปกติ) ต่อมาภายหลังได้มีการเปลี่ยนชื่อใหม่ให้เป็นมงคลว่า “บ้านโนนงาม” (พระครูปฏิภาณวิสุทธิดุณ, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2566)

พรานเหมือนได้พาเชียงออกเดินทางตามหาวัวอิสสุกราชต่อ จนเข้าเขตตำบลนาแก้ว พรานเหมือนเห็นเส้นทางหนึ่งซึ่งสัตว์ใช้อาศัยเดินทางกินเป็นประจำ จึงคิดว่า วัวอิสสุกราชจะต้องเดินทางนี้เป็นประจำ จึงได้นำเชือกมาทำเป็นบ่วงไว้ดักจับวัวอิสสุกราช ต่อมาจึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านผก” (ผก ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า แอบซ่อน, ดัก หมายถึง การดักจับวัว) ฝ่ายเชียงนั้นเห็นว่าพรานเหมือนกำลังวุ่นอยู่กับการเตรียมวางกับดักวัว จึงไม่อยากรบกวน และขอตัวออกเดินทางตามรอยเท้าวัวต่อ ซึ่งนายพรานก็อวยพรให้โชคดี เชียงเดินตามวัวมาได้สักพัก รอยเท้าวัวก็เริ่มเลือนหายไป เชียงจึงได้หยุดพักดักฟังเสียงของวัวอยู่ในบริเวณนั้นเป็นเวลานานพอสมควร แต่ก็ไม่ได้ยินเสียงวัวเลย จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงฟัง” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น เชียงฟัง) (เจริญคงกล้า, สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2566) เชียงเดินทางต่อจนได้พบเข้ากับรอยเท้าของวัวจำนวนมาก และ

คิดว่า วัวอิสสุกราชต้องอยู่ไม่ไกลจากบริเวณนี้ จึงหยุดยืนเพื่อมองหาวัวอยู่ในบริเวณนั้นนานพอสมควร จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงยีน” เมื่อหาไม่พบ เชียงจึงได้เดินออกตามหาวัวต่อ หลังจากเดินลัดเลาะอยู่นาน เชียงก็ฉุกคิดขึ้นมาได้ว่า หากค้นหาจากที่ราบคงจะมองเห็นวัวได้ยากนัก เชียงจึงปีนขึ้นไปบนยอดต้นโพธิ์ใหญ่ต้นหนึ่งที่มีขนาดสูง เพื่อที่จะสังเกตมองเห็นวัวได้ถนัดกว่า จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงปีน” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น เชียงพิน) สำหรับต้นโพธิ์ที่เชียงได้ปีนขึ้นไปนั้นยังมีอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์และชาวบ้านมาร่วมกันสร้างวัดประจำหมู่บ้านขึ้นบริเวณที่ตั้งของต้นโพธิ์ใหญ่ต้นนี้ และตั้งชื่อให้เป็นอนุสรณ์แก่ต้นโพธิ์ที่เชียงเคยปีนว่า “วัดโพธิ์ศรี” (ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “วัดสุริยาราม” ปัจจุบันเป็นวัดประจำหมู่บ้านเชียงพิน)

ทางด้านวัวอิสสุกราชนั้นก็เดินพลัดหลงเข้าไปในป่ารกชัฏ จนเชือกที่คล้องกับกระดิ่งทองคำเข้าไปเกี่ยวติดกับหลักเขตแดนของหมู่บ้าน จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านจัวข้อง” (ข้อง ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า เกี่ยว, ติด) ต่อมาภายหลังได้มีการเขียนสะกดคำใหม่ด้วยภาษาราชการว่า “วัวข้อง” เมื่อวัวถูกเชือกรั้งไว้ ก็พยายามที่จะดิ้นให้หลุดจากบ่วง จึงได้ลากเชือกไปพันเข้ากับกอไม้ริมหนองน้ำในบริเวณใกล้เคียงกัน จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองหวน” (หวน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า พัน, เชื่อม) ซึ่งต่อมาก็คือ “บ้านหนองสวรรค์” ในปัจจุบัน (สัมฤทธิ์ โสดาดี, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2566) ฝ่ายเชียงก็ได้เดินตามรอยเชือกของวัวที่ขาดมาเรื่อย ๆ จนมาหยุดพักเหนื่อยยังดอนแห่งหนึ่ง ด้วยความที่ไม่พบทั้งเชือกและรอยเท้าวัวต่อ ทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจและไม่สบายอารมณ์เป็นอย่างมาก จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านดอนเคียด” (เคียด ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า โกรธเคือง, ไม่พอใจ) ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “ดอกเกียด” (สมควร คามะเชียงพิน, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2566) ด้านวัวอิสสุกราชก็ได้พยายามออกแรงดึงเชือกจนสุดกำลัง ในที่สุดก็หลุดออกมาจนได้ แต่ก็หมดแรงไปเป็นอันมาก อีกทั้งยังไม่ได้กินอาหารเลยมาตลอดทาง จึงได้เดินเข้าไปกินหญ้าในสวนต้นครามของชาวบ้านบนโนนแห่งหนึ่งในบริเวณนั้นเพื่อประทังความหิว จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านโนนคราม” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “โนนคาม”)

เชียงออกเดินทางหาต่อ จนล่องเข้าไปในเขตของตำบลนิคมสงเคราะห์ และได้พบเข้ากับรอยเท้าของวัวอิสสุกราชที่มีน้ำขังอยู่มากจนกลายเป็นแอ่ง จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านน้ำแอ่ง” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น นาแอ่ง) ฝ่ายวัวอิสสุกราชนั้นเดินมาถึงบริเวณวัดร้างแห่งหนึ่งในเขตบ้านน้ำแอ่งในเวลาค่ำก็รู้สึกเจ็บท้องจวนจะออกลูก จึงเดินหนีต่อไปไม่ไหว ถึงขนาดมีคำเปรียบเปรยเป็นสำนวนพญาที่คนในสมัยโบราณเล่าสืบต่อกันมาเป็นภาษาอีสานว่า “นกเค้าฮ้องเทิงหง่าสว่างคาวคองายแยแม้งัวเจ็บท้อง” (พระครูอุดมธรรมสุนทร, 2544) เป็นเหตุให้เชียงสามารถไล่ตามมาทันวัวอิสสุกราชที่วัดร้างแห่งนี้และได้ช่วยทำคลอดให้วัวจวนออกลูกมาอย่างปลอดภัย แต่กลิ่นคาวเลือดที่ออกมาพร้อมกับลูกวัวนั้นได้ส่งกลิ่นคละคลุ้งไปทั่วรอบบริเวณ เชียงจึงได้ร้องอุทานออกมาเป็นภาษาอีสานว่า “สว่างคาวแท้” ซึ่งแปลว่า ทำไมช่างคาวเสียจริง เวลาต่อมาเมื่อมีการบูรณปฏิสังขรณ์

วัดร้างนั้นขึ้นมาใหม่ จึงได้มีการตั้งชื่อวัดแห่งนั้นกันว่า “วัดป่าสาบคาบ” (ภายหลังเรียกเพี้ยนและกร่อนเสียงเป็น “วัดสังคาบ”) ในตอนที่วัวอิสสุรราชตกลูกออกมา นั้น ได้มีรกวัว (ภาษาท้องถิ่นอีสานเรียกว่า น่องจัว) หลุดตามออกมาพร้อมกับลูกวัวด้วย เชียงเคยได้ยินเสียงคนเล่าลือกันมาว่า รกวัวอิสสุรราชนี้ถือเป็นยาวิเศษ หากผู้ใดได้กินเข้าไป จะทำให้มีกำลังวังชา อายุยืนยาว ไม่เจ็บไม่ป่วย จึงถือเป็นยาอายุวัฒนะชั้นดี เชียงจึงอยากลองทดสอบกินดู แต่ขณะนั้นรกวัวล้นเต็มไปด้วยคราบเลือดเหม็นคาวคุดสกปรก ไม่เหมาะที่จะนำมาประกอบอาหาร เชียงเห็นหนองน้ำที่อยู่ข้างวัดมีขนาดเล็ก จึงได้นำรกวัวไปล้างยังหนองน้ำขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ถัดออกไป จนน้ำที่อยู่ในหนองจากที่เคยใสอยู่ก็เกิดขุ่นมัวเปลี่ยนสี จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองขุ่น”

และถึงแม้ว่า จะล้างจนน้ำในหนองขุ่นแล้ว รกวัวก็ยังไม่สะอาดดีเท่าใดนัก เชียงจึงได้นำรกวัวไปล้างในที่หนองน้ำอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้ ๆ กัน ซึ่งมีน้ำใสไหลเย็นสะอาดดั่งแก้ว จนรกวัวนั้นสะอาดเกลี้ยงหมดจด จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองแก้ว” จากนั้นเชียงจึงได้นำแม่วัวและลูกวัวลงไปกินน้ำและอาบน้ำล้างคาวในหนองแก้ว ก่อนจะนำกลับมาอนพักผ่อนที่วัดสังคาบ (เวลาต่อมาบ้านหนองแก้วเกิดประสบอุทกภัยน้ำท่วมหมู่บ้านและมีโรคห่าระบาด ชาวบ้านจึงพากันอพยพโยกย้ายออกมาสร้างถิ่นฐานหมู่บ้านใหม่ในเขตใกล้เคียงกัน และตั้งชื่อให้ว่า “บ้านใหม่ศรีวิไล” ส่วนบ้านหนองแก้วก็ถูกทิ้งร้างไป จนภายหลังได้มีชาวบ้านอพยพจากที่อื่นเข้ามาจับจองพื้นที่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยขึ้นใหม่ในเขตบริเวณบ้านหนองแก้วเดิม เรียกขานหมู่บ้านใหม่นั้นว่า “บ้านส่งเสริมธรรม” ตามชื่อของมูลนิธิส่งเสริมธรรมแห่งอุดรธานีซึ่งมาตั้งที่ทำการอยู่แถบบริเวณนั้น) (สมสง่า อ่อนคำ, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566) เมื่อรกวัวสะอาดหมดจดดีแล้ว เชียงจึงได้นำมาแบ่งเป็นสองส่วน โดยส่วนแรกเชียงได้เก็บไว้หวังจะนำไปมอบให้กับท่านเศรษฐีเพื่อขอรางวัลตอบแทน ส่วนที่สองได้นำมาประกอบอาหารทั้งนำไปปิ้งย่างและทำเป็นแกงอ่อม โดยเชียงได้นำเอารกวัวไปก่อไฟต้มอยู่ข้างหนองน้ำติดกับวัด จากนั้นจึงได้อาศัยค้างพักแรมเฝ้าวัวอยู่ทั้งคืน ต่อมาภายหลังจึงได้มีการเรียกหนองน้ำบริเวณข้างวัดสังคาบแห่งนั้นว่า “หนองกองไฟ หรือ หนองค่างไฟ”

ครั้งพอรุ่งเช้า เชียงก็ได้นำวัวอิสสุรราชและลูกไปกินหญ้าในทุ่งอีกแห่งที่อุดมสมบูรณ์ โดยได้ผูกเชือกมัดไว้กับหลักไม้ข้างหนองน้ำแห่งหนึ่ง เพื่อเตรียมตัวที่จะนำกลับไปนครเวียงจันทน์ จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองหลัก” แต่ระหว่างนั้นบังเอิญว่า มีนายฮ้อย (ในภาษาท้องถิ่นอีสาน หมายถึง หัวหน้าพ่อค้าผู้นำกองคาราวาน) ที่กำลังนำขบวนเกวียนไปเร่ขายวัวควายได้เดินทางผ่านมาพบเข้าพอดี และเห็นว่า วัวอิสสุรราชที่ถูกผูกอยู่หลักนั้น เป็นวัวที่ถูกต้องตามลักษณะในตำราโบราณ จึงได้มาติดต่อซื้อจากเชียง เมื่อแรกนั้นเชียงยังลังเลใจอยู่จึงได้ตอบปฏิเสธไป แต่นายฮ้อยได้เสนอราคาเพิ่มขึ้นให้เป็นเท่าตัว และได้แจ้งว่า หากเชียงเปลี่ยนใจก็ให้ไปพบตนที่แหล่งซื้อขายวัวควายทางด้านเหนือ เมื่อเชียงลองคิดคำนวณดูแล้วจึงตัดสินใจนำลูกวัวอิสสุรราชไปขายให้กับนายฮ้อย แต่ส่วนของแม่วัวนั้น เชียงไม่กล้าขายให้ เพราะกลัวท่านเศรษฐีจะลงโทษ จากนั้นจึงได้พา

ว้าวิสสุภราชแม่ลูกเดินขึ้นไปยังตลาดปศุสัตว์ข้างหนองน้ำแห่งหนึ่งที่นายฮ้อยแจ้งไว้ เมื่อมาถึงแล้ว เชียงได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ของวัวให้กับนายฮ้อย จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองโอน” ขณะที่เชียงกำลังตกลงซื้อขายวัวอยู่นั้น แม่ว้าวิสสุภราชก็ได้บอกแผนการให้ลูกน้อย ดูหนทางหนีที่ไล่เพื่อหลบหนีไปพร้อมกัน ครั้นเมื่อเชียงเปลว ว้าวิสสุภราชทั้งสองก็รีบกระซอกเชือก จนหลุดจากมือเชียงและวิ่งหนีจากตลาดนั้นอย่างไม่คิดชีวิต ด้วยความรีบร้อนของสองว้าวแม่ลูก ระหว่างทางหนีจึงได้วิ่งเข้าไปชนกับรั้วของชาวบ้านบริเวณริมหนองน้ำแห่งหนึ่งในละแวกนั้นจนพังเสียหาย จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองฮ่าง” (ฮ่าง ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า เสียหาย, ชำรุด) ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “หนองฮ่าง”

เมื่อผละหนีมาจากเชียงได้ว้าวิสสุภราชแม่ลูกก็ได้บ่าหน้าหนีลงไปทางใต้ ส่วนเชียงนั้น เมื่อว้าวิ่งหนีจากตน ก็ได้วิ่งติดตามมาเรื่อย ๆ แต่เนื่องจากว้าวิสสุภราชเป็นว้าวพิเศษ จึงสามารถเดินไต่รวดเร็วประดุจลมพัดผ่าน เชียงถึงแม้ว่าจะได้กินกรว้าวเข้าไปจนทำให้มีกำลังไม่เหนียวล้ามาก ดังเช่นเคย แต่ก็ไม่สามารถวิ่งตามว้าวิสสุภราชได้ทัน จึงได้เพียงแต่สะกดรอยเท้าว้าวและฟังเสียงจากกระดิ่งทองคำที่ได้ยินอยู่เป็นระยะ ๆ เท่านั้น ฝ่ายว้าวทั้งสองนั้นได้เดินผ่านไปทางห้วยหินลาด และมาพบเข้ากับฝูงวัวปากกลุ่มใหญ่ที่กำลังเดินลัดเลาะลงไปหาอาหารทางด้านทิศใต้ โดยมีจุดมุ่งหมายไปยังหนองน้ำแห่งหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณธัญญาหารต่าง ๆ ซึ่งฝูงวัวป่ามักจะไปที่หนองน้ำแห่งนี้บ่อยครั้ง ว้าวิสสุภราชเห็นดังนั้น จึงได้โอกาสเข้าไปหลบเร้นซ่อนตัวอยู่กลางกลุ่มของฝูงวัวป่า ทำให้ลึกลับหนีจากสายตาของเชียงได้เป็นอย่างดี ครั้นเมื่อมาถึงหนองน้ำที่เป็นจุดหมายแล้ว ฝูงวัวป่าก็ต่างลงไปเล่นน้ำกินน้ำกันอย่างสนุกสนาน ส่งเสียงร้องดังระงมอ้ออิงไปทั่วบริเวณนั้น ชาวบ้านจึงได้เรียกหนองน้ำอันเป็นที่รวมตัวกันของฝูงวัวแห่งนั้นว่า “หนองจัวชุมซอ” (ชุมซอ ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า ชุมนุม, รวมกันเป็นกลุ่ม) ต่อมาภายหลังจึงกร่อนเสียงลงเหลือเพียงแค่ “หนองว้าวซอ”

เมื่อว้าวิสสุภราชทั้งสองรู้ว่า ฝูงวัวป่าคงพักผ่อนที่หนองแห่งนี้ไม่ไปไหนต่อแล้ว จึงได้ปลีกตัวออกมา และหนีเข้าไปในเขตป่า ผ่านไปทางลำห้วยหลีผีและบ้านหนองแขงสร้อยมาโดยลำดับ จนล่วงเข้าไปถึงแดนอำเภอกุดจับ จรดเทือกเขาภูพานน้อยซึ่งมีเส้นทางแคบและสูงชันในเขตตำบลขอนแก่น แม่ว้าวจึงให้ลูกว้าวเดินลัดเลาะผ่านภูเขาไปก่อน ส่วนแม่ว้าวจะคอยเดินระวังหลังให้ จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านว้วน้อยเลาะภู” (เวลาต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนและกร่อนเสียงลงเหลือเพียงแค่ “น้อยลำภู”) ทางด้านเชียงที่ตามรอยเท้าว้าวิสสุภราชมานั้นก็ได้เดินเลียบบภูเขามาอย่างยากลำบากกว่าที่จะเข้ามาได้ก็เหนื่อยล้าเป็นอย่างมาก จึงได้แวะพักดื่มน้ำที่ลำห้วยแห่งหนึ่งซึ่งไหลลงมาจากเชิงเขา จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านห้วยเชียง” ฝ่ายลูกว้าวิสสุภราชนั้นเดินนำพาแม่ว้าวแหวกต้นไม้ออกจากป่า จนเชือกซึ่งผูกอยู่ที่คอไปคล้องคาเข้ากับกอไม้บริเวณหนองน้ำแห่งหนึ่ง แม่ว้าวิสสุภราช

จึงได้ใช้แรงกัดเชือกที่คล้องคอลูกวัวอยู่นั้นจนขาดหลุดออกไป จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านหนองคล้อง” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “หนองซ้อง”)

หลังจากนั้นวัวสองแม่ลูกจึงได้เดินหนีขึ้นเหนือต่อจนเข้าสู่เขตตำบลสร้างก่อ ระหว่างนั้น วัวอิสสุกราชได้เกิดปวดหนักอยากถ่ายท้องขึ้นมา จึงได้กลับไปปลดทุกข์ที่พุ่มไม้ข้างบ่อน้ำแห่งหนึ่ง ส่วนมูลที่วัวอิสสุกราชถ่ายออกมากนั้นก็ได้กลายเป็นเงินและทองคำบริสุทธิ์ ต่อมาภายหลังได้กลายเป็นชื่อเรียกของสามชุมชน คือ “บ้านบ่อเงิน บ้านบ่อทอง และบ้านบ่อคำ” กล่าวถึงเชียงนั้นได้ไล่ตามรอย วัวมาจนได้พบเข้ากับมูลวัวอิสสุกราชที่เป็นเงินเป็นทอง ก็รู้ได้ทันทีว่าแม่ลูกวัวต้องเดินผ่านมาเส้นทางนี้ อย่างแน่นอน จากนั้นจึงได้เก็บเอาก้อนเงินก้อนทองบางส่วนแบกนำติดตัวไปด้วย ด้านวัวอิสสุกราช เมื่อรู้ว่าเชียงไล่ตามหลังจากร่องรอยที่ตนทิ้งไว้ จึงวางแผนกับลูกวัวใช้เส้นทางเดินแบบสลับ ฟันปลา กล่าวคือ เดินลงไปทางใต้ไปสักพัก จากนั้นจึงเดินย้อนกลับขึ้นทางเหนือ เพื่อไม่ให้เชียง จับเส้นทางได้ เชียงนั้นเมื่อเห็นวัวเปลี่ยนเส้นทางลงไปทิศใต้ก็แปลกใจ แต่ก็ยังคงไล่ตามลงไปไม่ลดละ สุดท้ายกว่าจะเข้าใจว่า เสียรู้วัวอิสสุกราชเข้าให้แล้ว เชียงก็ต้องเดินวกวนจนเหนื่อยเพลียเป็นอันมาก จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเพ็ลย” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น บ้านเพีย) ทางด้านวัวอิสสุกราช ทั้งสองหลังจากเดินย้อนกลับขึ้นมาทางทิศเหนืออีกครั้งก็ได้วางกลขึ้นอีกครั้ง กล่าวคือ แม่วัวลูกวัว ได้ช่วยกันเดินเป็นวงกลมและเดินย้อนครกันไปมา จนไม่สามารถค้นหาเส้นทางได้ว่า รอยเท้านี้เดินไป ยังเส้นทางที่ใดต่อ เพื่อให้เชียงสับสนและตามรอยยากขึ้น ครั้นเมื่อเชียงเดินตามมากี่งวงงและ หลงรอยวัว ในที่สุดก็เห็นรอยเท้าวัวมาสิ้นสุดทางลงที่กลางทางหารอยไปต่อไปไม่ได้ ทำให้เกิดความท้อใจเป็นอย่างมาก ด้วยความสิ้นหวังเชียงจึงได้ตัดสินใจละทิ้งการเดินทางหาวัวอิสสุกราช ทั้งสองลง จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านป่าโค” (ป่า ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า ละทิง, ทอดทิง) ภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “ปะโค”

ครั้นเมื่อเชียงถอดใจแล้วจึงคิดจะเดินทางกลับนครเวียงจันทน์ จึงได้เดินแบกรถวัว และก้อนเงินก้อนทอง หาบเร่เรื่อยมาจนถึงเขตบ้านโนนหมากพริก (ปัจจุบันคือ คุ่มสมพันธ์) ในเวลาเย็น ก็ได้ยินเสียงสุนัขเห่าเสียงดัง จึงรู้ทันทีว่าเข้าเขตหมู่บ้านคนแล้ว เชียงดีใจมากเพราะทั้งเหนื่อยล้า และหิวโซ เชียงจึงได้เดินตามเสียงของสุนัขเข้าหมู่บ้านเพื่อไปขอข้าวขอน้ำมากิน เมื่อชาวบ้านโนนหมากพริกเห็นคนแปลกหน้าเข้ามาในเขตหมู่บ้านก็พากันเข้ามารูมสอบถามถึงเรื่องราว เชียงจึงได้เล่าความเป็นมาให้ฟังโดยละเอียด เมื่อชาวบ้านรู้แล้วจึงได้หาอาหารมาให้เชียงกิน และเชิญให้นอนพักผ่อนในหมู่บ้านก่อนสักคืน วันรุ่งขึ้นจึงค่อยเดินทางกลับ ซึ่งเชียงก็ตอบตกลง เชียงซาบซึ้งในความมีน้ำใจของชาวบ้านพอวันรุ่งขึ้นจึงได้แบ่งก้อนเงินและทองคำให้กับชาวบ้านบางส่วน เสร็จแล้วจึงได้อำลาชาวบ้านจากไป เชียงหามารถวัวและก้อนเงินทองออกมาห่างจากหมู่บ้านได้สักพักทั้งหนัก และเหนื่อย จึงได้หยุดนั่งพักอยู่ใต้ต้นยางใหญ่ต้นหนึ่ง ระหว่างนั้นเชียงก็มาพิจารณาว่า คงไม่เกิดประโยชน์อันใดหากจะนำของทั้งสองสิ่งนี้ติดตัวกลับไปด้วย เพราะเส้นทางกว่าจะถึงนครเวียงจันทน์

ก็แสนไกลนัก อีกทั้งกลุ่มโจรป่าชั่วร้ายที่คอยดักรุมชิงสิ่งของมีค่าระหว่างทางก็มีมิใช่น้อย ตนจึงไม่ยอมเอาชีวิตมาเสี่ยง เชียงจึงได้ตัดสินใจนำรถวัวและก้อนเงินก้อนทองคำฝงเอาไว้ ณ ที่แห่งนั้น โดยไปตามชาวบ้านโนนหมากพริกมาช่วยกันขุดหลุมฝังทั้งสองสิ่งและก่อขึ้นเป็นเจดีย์ศิลาแลงครอบทับเอาไว้เป็นอนุสรณ์ เชียงและชาวบ้านร่วมมือกันกว่าจะเสร็จก็มีดค่า จึงพากันนอนพักค้างคืนบริเวณที่ก่อเจดีย์นั้นเลย ซึ่งในขั้นนั้นเองเป็นคืนพระจันทร์เต็มดวงในวันขึ้นสิบห้าค่ำ หรือวันเพ็ญ (ในภาษาท้องถิ่นอีสานออกเสียงว่า “มี้อเพ็ง”) พอดี ในเวลาต่อมาชาวบ้านโนนหมากพริกก็ได้อพยพลงมาสร้างบ้านเรือนใหม่อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านเดิม ในบริเวณที่เชียงไปสร้างเจดีย์ฝงรถวัวนั้นไว้ เนื่องจากเห็นว่า สภาพพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า จากนั้นจึงได้ตั้งชื่อชุมชนใหม่แห่งนี้ว่า “บ้านเชียงเพ็ง” เพื่อรำลึกถึงเชียงผู้ที่ตามรอยวัวอิสุภราชมานี้ ส่วนเจดีย์ศิลาแลงนั้นก็ยังคงตั้งตระหง่านอยู่ในเขตวัดธาตุขามชุม ซึ่งเป็นวัดประจำบ้านเชียงเพ็งและบ้านขามชุม มาจวบจนถึงปัจจุบัน (พระอธิการเจียมศักดิ์ จิริสโร, สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2566)

พอรุ่งเช้าวันถัดมาเมื่อเชียงตื่นขึ้น ก็พบว่าตนเองได้นอนทับรอยเท้าของวัวอิสุภราชอยู่ จึงทำให้เกิดความหวังว่า อาจจะได้พบกับวัวอิสุภราชก็เป็นได้ จึงรีบบอกลาชาวบ้านโนนหมากพริกทันที และออกตามรอยเท้าวัวลงไปทางใต้ ผ่านบ้านสร้างแป้น บ้านหนองบึงมอ ลงไปจนพบกับรอยเท้าวัวที่บริเวณหนองหมากเกลือ ในเขตบ้านเตื่อหมากแข้ง (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็นหนองนาเกลือ และปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น หนองประจักษ์ฯ) ไปทางหนองบัวกลอง ส่วนวัวอิสุภราชและลูกวัวนั้น เมื่อมาถึงยังโพนแห่งหนึ่ง (โพน ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า เนินดินที่พูนกันขึ้นมาจนสูง, จอมปลวก) ก็ได้ถ่ายท้องออกมาเป็นทองคำอีกครั้ง จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านโพนทอง” ในขณะนั้นเอง กลุ่มโจรป่าที่ตั้งกองเกวียนอยู่บริเวณนั้นได้มาพบเห็น ตอนที่วัวถ่ายมูลออกมาเป็นทองเข้า ก็รู้ได้ทันทีว่านี่คือ วัววิเศษ จึงพากันล้อมจับไว้ได้ทั้งแม่วัวและลูกวัว จากนั้นก็พากันเก็บทองคำที่วัวถ่ายไว้นั้นไปจนเกลี้ยง และนำวัวอิสุภราชทั้งสองกลับมาขังขังใส่คอกไว้ที่ดอนแห่งหนึ่ง จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านดอนคอกงัว” (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นบ้านโนนทรายฟอง) หัวหน้าโจรวางแผนจะนำลูกวัวอิสุภราชมาทำเป็นอาหารในวันรุ่งขึ้น พอตกกลางคืนเมื่อสบโอกาสแล้ว แม่วัวอิสุภราชจึงพาลูกวัวแหกคอกหนีออกมา ครั้นรุ่งเช้าเมื่อหัวหน้าโจรตื่นมาแล้วพบว่า วัวอิสุภราชทั้งสองได้แหกคอกหนีออกไปแล้ว ก็ให้เด็อดตาลเป็นอย่างมาก จึงเร่งปลุกเหล่าลูกสมุนให้ช่วยกันออกไปจับวัวอิสุภราชกลับมา พวกเขาจึงรีบขึ้นขี่ม้าตามหลังหัวหน้าโจร ออกไล่ล่าวัวสองแม่ลูกไปในทันที

ฝงเชียงนั้น ตามรอยเท้าวัวมาจนถึงแหล่งที่โจรอาศัยอยู่ในเขตตำบลนาม่วง ก็พอจะคาดเดาสถานการณ์ออกได้ จึงรีบเดินทางติดตามไปหวังจะช่วยชีวิตวัวอิสุภราชทั้งสอง เชียงวิ่งตามมาจนเหนื่อยล้า จึงมาหยุดนั่งพักเหนื่อยบนตอไม้แห่งหนึ่ง จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงกวม” (กวม ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า นั่งทับ, นั่งคร่อม) ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “เชียงกรม”

เมื่อหายเหนื่อยเปลี่ยแล้ว ก็ได้เร่งฝีเท้าตามัวต่อ ครั้นเดินมาจนถึงโนนแห่งหนึ่งเชียงเกิดกระหายน้ำขึ้นมา แต่เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ เชียงจึงต้องเดินเสาะแสวงหาแหล่งน้ำอยู่นาน จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านโนนแสวง” ในที่สุดก็ได้พบกับลำห้วยแห่งหนึ่งใกล้กับโนนแห่งนั้น ซึ่งมีเครือข่ายวัลย์เกี่ยวพันกันอยู่เป็นจำนวนมาก จึงได้เรียกลำห้วยแห่งนั้นว่า “ห้วยเชียงเครือ” เมื่อเชียงได้ดื่มน้ำคลายเหนื่อยแล้ว ก็รีบตามัวอิสสุกราชไปจนได้พบร่องรอยว่า มัวทั้งสองหนีพวกโจรลงไปทางทะเลสาบหนองหาน ล่องเข้าไปถึงเขตอำเภอกุมภวาปี เชียงนั้นไม่ได้ขี่ม้าไล่สองมัวเหมือนกลุ่มโจร จึงได้แต่วิ่งตามจนเหน็ดเหนื่อยเพราะเป็นห้วงมัว ท้ายสุดหลังจากวิ่งมาจนล้า จึงได้มาหยุดพักดื่มน้ำอยู่ที่ริมหนองหาน ด้วยความเหนื่อยจัด เชียงจึงได้นอนแผ่ราบไปกับพื้นชายหาด จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงแหว” (แหว ในภาษาท้องถิ่นอีสาน แปลว่า แปะออก, แผ่ออก)

ทางด้านมัวสองแม่ลูกนั้น ได้หนีฝูงโจรเลียบริมฝั่งทะเลสาบหนองหานมาเรื่อย ๆ ผ่านบ้านเซียบ บ้านพันดอน บ้านดงแคน มาจนถึงหนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ด้วยความเหนื่อยล้า มัวอิสสุกราชทั้งสองจึงได้หยุดพักกินน้ำและนอนพักเอาแรงอยู่ที่ริมหนองนั้นจนกระทั่งผลอหลับไป เมื่อตื่นขึ้นมาก็ได้รู้ว่า เวลาได้ล่วงเลยไปจนถึงช่วงพลบค่ำแล้ว จึงคิดที่จะออกเดินหนีต่อ แต่ปรากฏว่าพวกโจรได้ไล่ตามหลังมาทันพอดี ทำให้พบเจอกันที่ริมหนองน้ำนั้น จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านปะโค” ส่วนหนองน้ำใหญ่นั้นก็ได้ถูกเรียกว่า “หนองปะโค” เช่นเดียวกัน มัวอิสสุกราชรู้ตัวว่าคงไม่รอดแล้วเป็นแน่ แต่ด้วยที่มีปัญญาไหวพริบ จึงได้พาลูกวิ่งสวนเข้าไปหากกลุ่มโจร ม้าของโจรเห็นมัววิ่งเข้าใส่ก็ตกใจ เผลอไปคนละทิศคนละทางแตกขบวนไม่เป็นท่า มัวทั้งสองได้โอกาสจึงรีบวิ่งย้อนศรกลับไปทางหนองหาน กุมภวาปี ผ่านบ้านดงเมือง และไปหลบในที่นาของชาวบ้านแห่งหนึ่ง ด้านแม่มัวเห็นว่า พวกโจรกำลังไล่หลังมาอย่างกระชั้นชิด หากให้ลูกวิ่งไปเองคงจะหนีไม่ทัน จึงได้แบกลูกขึ้นขี่หลังตนเอง แล้วรีบวิ่งอย่างสุดกำลัง จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านนาแบก” มัวอิสสุกราชพาลูกหนีจนเข้ามาถึงเขตตำบลแซแล เมื่อมาถึงยังดอนแห่งหนึ่ง มัวอิสสุกราชก็ได้ถ่ายท้องออกมาเป็นก้อนเงินบริเวณดอนนั้น จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านดอนเงิน” พวกโจรยิ่งพอเจอร่องรอยที่มัวทิ้งไว้เป็นหลักฐาน ก็ทำให้ตามไปถูกเส้นทาง

ส่วนเชียงที่ไล่ตามมัวอิสสุกราชและโจรมาจนเริ่มเหนื่อยอ่อน อีกทั้งร่องรอยที่มีของมัวก็เริ่มเลือนหาย เพราะเหล่าโจรพากันเก็บก้อนเงินไปจนเกือบหมด เชียงหมดสิ้นหนทาง จึงได้ไปขอความช่วยเหลือชาวบ้านในละแวกนั้นให้ช่วยออกตามหา แต่เนื่องจากเวลานั้นเป็นเวลาตีมากแล้ว ทำให้มีผู้ออกมาช่วยเชียงไม่มากเท่าใดนัก จากนั้นได้แยกกันออกเป็นหมู่เป็นเหล่าออกไปค้นหาตามที่ต่าง ๆ แต่สุดท้ายก็ไม่พบ เนื่องจากท้องฟ้ามืดมาก เชียงซาบซึ่งในน้ำใจของชาวบ้านกลุ่มนั้นมาก ทั้งขอบคุณและชื่นชมอยู่ไม่ขาดปาก จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเหล่าเชียงชม” (ต่อมาภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น เหล่าเชียงสม) เชียงออกเดินตามหาวัวต่อจนถึงช่วงใกล้สว่าง จึงเห็นดาวประกายพริ้วหรือดาวประจำเมือง ปรากฏขึ้นบนท้องฟ้า ทำให้พอเห็นแสงสว่างใช้ส่องเส้นทางที่จะไปต่อ จึงได้เรียก

ครั้งแม่ว้าวิสสุภราชเห็นโจรทั้งหลายตายสิ้นแล้ว จึงได้แบกลูกน้อยที่บาดเจ็บหายใจ รวยรินออกมา หวังที่จะหาผู้มารักษาลูก จึงได้ออกเดินไปยังทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นทิศที่ตั้งของ องค์พระธาตุพนม เพราะแม่ว้าวเคยได้ยินเศรษฐีเล่าให้เชียงใหม่ว่า พระเจ้าแผ่นดินได้กัลปนาที่ดินที่นา บริเวณโดยรอบเขตวัดพระธาตุพนม ยกอุทิศถวายให้แก่พระพุทธศาสนา และบริจาคข้าทาสให้กับ วัดเป็นข้าโอกาสให้ดูแลรักษาเขตพระอาราม เรียกกันว่า เมืองกัลปนาหรือเมืองศาสนานคร ถือเป็น เขตอภัยทานที่ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ตนเองและลูกจะได้อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย ไม่มีใครมาฆ่า ร้าย หมายเอาชีวิตอีก แต่เมื่อเดินมาถึงเพียงเขตตำบลหนองหาน ลูกว้าวิสสุภราชที่บาดเจ็บเพราะถูกตัดขา ไปข้างหนึ่งก็ทนพิษบาดแผลไม่ไหว จึงได้สิ้นใจลง แม่ว้าวเมื่อรู้ว่าลูกน้อยได้ตายจากเสียแล้วก็ได้ หยุดเดินและนำร่างของลูกลงมาวางไว้ที่กอหญ้า พลางร้องไห้ไปใจแทบขาด จากนั้นจึงได้ล้มตัวลงนอน ข้างกันกับซากลูกว้าว ร่ำไห้ตรอมใจจนน้ำตาไหลปริมอก ฝ่ายเชียงใหม่ที่ตามรอยว้าวิสสุภราชมานั้น ก็ได้พบ เข้ากับแม่ว้าวที่กำลังนอนเฝ้าศพลูก ทำให้เวทนาใจหลังน้ำตาออกมาเช่นเดียวกัน และเกิดรู้สึกผิดคิดว่า ต้นเหตุทั้งหมดที่ทำให้ว้าวทั้งคู่ต้องมาตกอยู่ในชะตากรรมที่น่าสงสารแบบนี้เกิดจากตนเอง เชียงจึง เข้าไปลอบประโลมให้แม่ว้าวได้หายคลายทุกข์ลงบ้าง แม่ว้าวพอได้เห็นเชียงใหม่ก็รู้สึกคับแค้นใจ เป็นอย่างมาก ที่เป็นสาเหตุให้ลูกของตนต้องมาตายอย่างอนาถโดยที่หาความผิดมิได้เช่นนี้ แม่ว้าว อิสสุภราชจึงได้สาปแช่งว่า หากต่อไปถ้าเชียงใหม่มีลูกถือกำเนิดขึ้นมา ก็ขอให้ลูกถูกฆ่าทิ้งทั้ง ๆ ที่ไม่มี ความผิดเช่นเดียวกับลูกของตน เพื่อให้เชียงใหม่ได้รู้สึกถึงความเศร้าโศกจากการที่ต้องสูญเสียลูก ไปบ้าง หลังจากนั้นแม่ว้าวิสสุภราชก็ได้สิ้นใจลงตามลูก

ทางด้านเชียงใหม่ ด้วยความผูกพันที่เคยช่วยเศรษฐีเลี้ยงว้าวิสสุภราชมาตั้งแต่เกิด ก็ใจสลายลงเช่นกัน ครั้นเมื่อความเสียใจได้บรรเทาเบาบางลงบ้างแล้ว เชียงจึงได้ทำการมาปนกิจ ร่างของว้าวิสสุภราชสองแม่ลูก จากนั้นจึงได้นำเถ้ากระดูกของว้าวิสสุภราชมาก่อเจดีย์สร้างบรรจุไว้ เป็นธาตุ (ในเวลาต่อมาได้มีการสร้างวัดขึ้นบริเวณธาตุที่บรรจุกระดูกว้าวิสสุภราชนี้ และได้มีการตั้งชื่อ ว่า “วัดเจดีย์กระดูกว้าว” ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “วัดธาตุกระดูกว้าวิสสุภราช”) (พระครูสิทธิญาณโสภิต, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2566) เชียงเกิดความรู้สึกละอายใจ และไม่กล้ากลับไปหาเศรษฐีอีก เพราะกลัวว่า จะถูกลงโทษ จึงได้เสาะแสวงหาทำเลที่อยู่อาศัยใหม่ จนได้มาพบเข้ากับบริเวณดงแพง ซึ่งอยู่ห่างจาก ตัวเมืองหนองหานไปทางทิศตะวันออก อันเป็นพื้นที่แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ จึงได้มาสร้างบ้านเรือน ขึ้นอยู่อาศัย เนื่องจากเป็นถิ่นที่พำนักของเชียงใหม่ จึงได้เรียกชุมชนแห่งนั้นว่า “บ้านเชียงใหม่” ต่อมาเชียงใหม่ ได้แต่งงานออกเรือนและอยู่กินกับภรรยาจนได้บุตรชายหนึ่งคน โดยลูกของเชียงนั้นมีรูปร่างหน้าตา ทิ้งดงามกว่าบุรุษทั่วไป ต่อมาเมื่อบุตรชายเติบโตอายุได้ราวสิบขวบ เชียงจึงได้ส่งไปบวชเรียนเป็น สามเณรเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับว้าวิสสุภราชแทนเชียงผู้เป็นบิดา ณ วัดอันเป็นที่ตั้งของเจดีย์ บรรจุอัฐิธาตุว้าวิสสุภราชไว้ ต่อมาเมื่อสามเณรได้ลาสิกขาออกมา จึงได้รับฉายาว่า “เชียงงาม” เพราะมีรูปโฉมอันงดงาม ส่วนชุมชนอันเป็นที่ตั้งของวัดธาตุว้าวิสสุภราชแห่งนั้น ก็ได้ถูกเรียกว่า

“บ้านเชียงงาม” สืบเนื่องกลายเป็นตำนานบทต่อไปที่ถูกขนานนามว่า “ตำนานเชียงงาม” ซึ่งอาจจะด้วยเป็นเพราะผลจากเวรกรรมที่เชียงได้เคยก่อไว้กับวัววิสุทธราชหรือไม่ว่าอย่างไร ทำให้บุตรชายของเชียงต้องมาประสบพบเจอกับชะตากรรมอันน่าสงสารสมดังคำสาปแช่งของวัววิสุทธราชที่เคยสาปเชียงไว้ก่อนตายก็เป็นได้

ยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

1. ความหมายของการสื่อความหมาย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวกับการสื่อความหมาย และได้ค้นพบว่า มีผู้ที่ให้คำจำกัดความ หรือความหมายเกี่ยวกับการสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ไว้หลายนิยามด้วยกัน ได้แก่

คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยการสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ ICOMOS (2007) ได้ให้ความหมายของแนวคิดทฤษฎีการสื่อความหมาย ไว้ดังนี้ การสื่อความหมาย (Interpretation) หมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชน และเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยายสาธารณะ อุปกรณ์ที่ติดตั้งในแหล่งวัฒนธรรมนั้น โปรแกรมการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ กิจกรรมการประชุม และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรม และการประเมินกระบวนการสื่อความหมายนั้น ๆ เอง (พตด้วง จำปาทอง, 2565)

สมาคมสมาคมสื่อความหมายแห่งชาติ (National Association for Interpretation) ให้ความหมายของการสื่อความหมายในบริบทสังคมโลกปัจจุบันไว้ว่า เป็นกระบวนการสื่อสารที่หลอมรวมความเชื่อมต่อแห่งอารมณ์และสติปัญญาเข้ากับความสนใจใคร่รู้ของผู้ชมและความหมายของทรัพยากร (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2554)

Freeman Tilden (1957) นักวิชาการที่มีชื่อเสียงในวงการการจัดการวัฒนธรรม ได้นิยามความหมายของการสื่อความหมายไว้ว่า เป็นกิจกรรมให้การศึกษานิดหนึ่งที่มีเป้าหมายในการแปลหรือแสดงความหมายและความสัมพันธ์ของทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็ทรัพยากรธรรมชาติหรือผลผลิตทางวัฒนธรรม ให้ปรากฏออกมาสู่ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้รับ โดยการใช้อุปกรณ์ที่เป็นวัตถุจริง หรือการได้สัมผัสด้วยตนเอง และหรือโดยสื่อตัวกลางอื่น ๆ มากกว่าการที่จะเป็นการสื่อสารกันด้วยข้อมูลจริงตรง ๆ เท่านั้น (ปิยะทิพย์ พิพิธวณิชธรรม, 2539)

กฎบัตร ICOMOS (2007) ว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมได้ให้คำจำกัดความการสื่อความหมาย (Interpretation) ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้

1. การสื่อความหมาย (Interpretation) หมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยายสาธารณะ อุปกรณ์ที่ติดตั้งในแหล่ง โปรแกรม

การศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรม และการประเมินกระบวนการสื่อความหมายนั้น ๆ

2. การนำเสนอ (Presentation) มีความหมายที่เน้นเฉพาะด้านการสื่อสารเนื้อหาของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้ การนำเสนอสามารถทำได้โดยวิธีการทางเทคนิคต่างๆ ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ อาทิ ป้ายแสดงข้อมูล การจัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดทัวร์เดินชมอย่างเป็นทางการ การบรรยาย และการนำเที่ยว และการนำเสนอด้วยสื่อมัลติมีเดีย

3. โครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย (Interpretative Infrastructure) หมายถึง วัตถุที่ติดตั้งกับที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และพื้นที่ต่างๆ ในแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สามารถใช้สอยเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการสื่อความหมายและการนำเสนอ

4. ผู้สื่อความหมาย-วิทยากรประจำแหล่ง (Site Interpreter) หมายถึง บริเวณ ภูมิทัศน์ ธรรมชาติ แหล่งตั้งถิ่นฐาน กลุ่มสถาปัตยกรรม แหล่งโบราณคดี หรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นที่รู้จักและส่วนมากจะเป็นสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย ในฐานะที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

5. แหล่งมรดกวัฒนธรรม (Cultural Heritage Site) หมายถึง บริเวณ ภูมิทัศน์ ธรรมชาติ แหล่งตั้งถิ่นฐาน กลุ่มสถาปัตยกรรมแหล่งโบราณคดี หรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นที่รู้จักและส่วนมากจะเป็นสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย ในฐานะที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการสื่อความหมาย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) กล่าวว่า การสื่อความหมายมีวัตถุประสงค์

2.1 เพื่อช่วยผู้เยือนให้พัฒนาจิตสำนึก มีความซาบซึ้ง และเข้าใจในพื้นที่ที่ไปเยือน การสื่อความหมายจะช่วยให้การมาเยือนได้รับประสบการณ์หลากหลายและรื่นรมย์

2.2 เพื่อให้จุดมุ่งหมายของการจัดพื้นที่บรรลุผลสำเร็จ สามารถดำเนินการสองทางด้วยกัน คือ ประการหนึ่ง การสื่อความหมายสามารถสนับสนุนการใช้ทรัพยากรด้านนันทนาการของผู้มาเยือน ช่วยเพิ่มความเข้าใจว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่พิเศษที่ต้องการกิจกรรมพิเศษ ประการที่สอง การสื่อความหมายสามารถช่วยลดผลกระทบจากมนุษย์ต่อทรัพยากรลง โดยแนะนำประชาชนให้หลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่ที่เปราะบางหรือใช้พื้นที่หนึ่ง พื้นที่ใดมากเกินไป

2.3 เพื่อส่งเสริมความเข้าใจของประชาชนต่อหน่วยงานและโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานทุกหน่วยหรือบริษัทที่มีข่าวสารจะบอกกล่าว การสื่อความที่ดีจะเป็นการส่งเสริมภาพพจน์ของหน่วยงานหรือบริษัท

3. หลักการพื้นฐานของการสื่อความหมาย

Tilden (1957 อ้างถึงใน ปิยะทิพย์ พิพิธวณิชธรรม, 2539) ได้ระบุหลักการของการสื่อความหมายไว้ 6 ประการ ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

3.1 งานสื่อความหมายใด ๆ ที่ดำเนินไปโดยไม่อยู่ในความสนใจหรือประสบการณ์ของผู้ใช้พื้นที่เลย งานสื่อความหมายนั้น ๆ ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

3.2 การประชาสัมพันธ์ไม่ใช่การสื่อความหมาย การสื่อความหมายเป็นการนำเสนอที่ใช้พื้นฐานของการประชาสัมพันธ์ แต่สองสิ่งนี้ไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิงอย่างไรก็ตาม การสื่อความหมายทุกครั้งได้รวมถึงงานประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว

3.3 การสื่อความหมายเป็นศาสตร์ของศิลป์ ซึ่งรวมถึงศิลปะสาขาต่าง ๆ ไว้ไม่ว่าสิ่งที่นำเสนอั้นจะเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรมก็ตาม

3.4 เป้าหมายหลักของการสื่อความหมายไม่ใช่การสอน แต่เป็นการกระตุ้น

3.5 การสื่อความหมายมีจุดมุ่งหมายหลักในการนำเสนอในภาพรวม ไม่ใช่แยกเป็นส่วน ๆ และต้องระบุตัวเองให้มีเป้าหมายไปที่ผู้คนที่มากกว่าที่จะกล่าวลอย ๆ

3.6 การสื่อความหมายใด ๆ ที่ทำขึ้นเพื่อเยาวชน (อายุน้อยกว่า 12 ปี) ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานสำหรับผู้ใหญ่ แต่ควรจะเป็นชิ้นงานที่มีแนวทางนำเสนอที่แตกต่างไป สิ่งที่ดีที่สุดคือควรจะเป็นชิ้นงานที่แยกไปต่างหากเลย

4. รูปแบบของการสื่อความหมาย

การสื่อความหมายมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ อาทิ สมพงษ์ อำนวยเงินตรา (2557) ได้ศึกษาและแบ่งรูปแบบการสื่อความหมายไว้ ดังนี้

1. การสื่อความหมายโดยมนุษย์ คือ การสื่อความหมายโดยใช้มนุษย์เป็นคนนำสารสู่ผู้เยี่ยมชม เป็นการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพเพราะเป็นการสื่อสาร 2 ทาง ทำให้สามารถสอบถาม หรือพูดคุยในประเด็นต่าง ๆ ได้มากกว่าการสื่อสารทางเดียว แต่มีข้อเสียคือหากผู้ทำหน้าที่สื่อความหมายขาดทักษะการโน้มน้าวใจ หรือทักษะการพูดที่น่าสนใจ การสื่อความหมายย่อมไม่เป็นผลตลอดจนการสื่อความหมายโดยบุคคลย่อมไม่สามารถเข้าถึงคนจำนวนมากได้

2. การสื่อความหมายโดยไม่ใช้มนุษย์ คือ การสื่อความหมายที่ใช้สื่อต่าง ๆ อาทิ แผ่นพับ ป้ายบอกทาง การจัดแสดง การจัดนิทรรศการ ซึ่งการสื่อความหมายประเภทนี้สามารถเข้าถึงผู้คนจำนวนมากได้ แต่มีข้อเสียคือ อาจมีค่าใช้จ่ายสูง และมีปัจจัยแวดล้อมที่อาจดึงความสนใจของผู้ชมไปจากการสื่อความนั้น ๆ

การสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์นั้น จำเป็นต้องใช้การสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพทั้งนี้ไม่ว่าจะใช้การสื่อความหมายรูปแบบใด จำเป็นต้องพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายบริบทของสถานที่ และวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนชุมชนใกล้เคียงสถานที่สื่อความหมาย เพื่อการสื่อความหมายที่ดีมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับที่สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2555) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อความหมายไว้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การสื่อความหมายโดยใช้นักสื่อความหมาย (Personal services) เป็นการสื่อความหมาย 2 ทาง ที่นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว/ผู้เยี่ยมชมจะติดต่อสื่อสารกับนักสื่อความหมายได้โดยตรงผ่านสื่อกลาง หรือกิจกรรมการสื่อความหมาย การสื่อความหมายโดยนักสื่อความหมายมีข้อดีคือเป็นการสื่อความหมายที่มีบุคคลเป็นตัวจัดการดังนั้นจะมีข้อดีตรงที่นักท่องเที่ยวผู้เยี่ยมชมจะสามารถสอบถามข้อสงสัยกับนักสื่อความหมายได้โดยตรง นอกจากนี้ หากนักสื่อความหมายเป็นผู้มีประสบการณ์ความรู้ความสามารถมากเพียงพอก็จะสามารถกระตุ้น จุดประกายความคิด ความอยากรู้อยากเห็นให้กับนักท่องเที่ยว/ผู้เยี่ยมชม ตลอดจนดึงดูดให้สนใจกิจกรรมการสื่อความหมาย สนใจมาเยือนแหล่งได้ ในทางกลับกันหากนักสื่อความหมายไม่มีทักษะ ความสามารถในการชักจูงใจมากเพียงพอ ย่อมไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ ตลอดจนดึงดูดนักท่องเที่ยว/ผู้เยี่ยมชมให้มาสนใจแหล่งได้ การสื่อความหมายที่ต้องใช้นักสื่อความหมาย มีดังนี้

การให้บริการข่าวสาร (Information services) นักสื่อความหมายต้องประจำอยู่ตามแต่ละจุดในแหล่ง ผู้เยี่ยมชมจะเป็นฝ่ายเดินเข้าไปพบ การให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นลำดับแรกๆ ที่ผู้จัดการหรือนักการสื่อความหมายต้องให้ความสำคัญและนึกถึงอยู่เสมอ เพราะการบริการประเภทนี้เป็นสร้างความน่าสนใจ สร้างความน่าเที่ยว และสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ตลอดจนเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่หน่วยงานเพราะเป็นจุดแรกในการเข้าถึงพื้นที่ โดยจัดทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การให้คำแนะนำ การบรรยาย แผ่นพับ การพูดเพื่อสื่อความหมาย ฯลฯ

การนำเที่ยว (Conducted activities) เป็นรูปแบบของการสื่อความหมายที่นักสื่อความหมายจะนำผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยวไปหาประสบการณ์ ผู้เยี่ยมชมจะได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทั้งการเห็น ได้ยิน สัมผัสได้กลิ่น และการลิ้มรส โดยนักสื่อความหมายจะทำหน้าที่เล่าเรื่องราวประกอบการเดินชมธรรมชาติ การใช้รถยนต์ การใช้ทางจักรยาน และทางเรือ รวมถึงการเดินทางไกลจากจุดเริ่มต้นไปตามจุดต่าง ๆ ตามสถานที่ต่างที่น่าสนใจเพื่อเรียนรู้ เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์ และพัฒนาระบบนิเวศต่อไป

การพูดเพื่อสื่อความหมาย (Interpretative talk) เป็นการสื่อความหมายที่ใช้ทักษะความสามารถของบุคคล โดยใช้ทักษะการพูด วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด รวมไปถึงการใช้สายตา กริยา อากักร่วมในการแสดงความหมาย ในสังคมไทยนักสื่อความหมายต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการยิ้มเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้กับผู้เยี่ยมชมได้ การสื่อความหมายประเภทนี้เหมาะกับกลุ่มผู้ฟังไม่มาก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถาม และการสื่อความหมายเป็นการบรรยายโดยมีการกำหนดเวลา และสถานที่ในการสื่อความหมาย เนื้อหาที่ทำการสื่อความหมายควรเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสื่อความหมายแบบแสดงสด (Living interpretation) เป็นการสื่อความหมายผ่านการแสดง การสาธิต โดยมากมักใช้กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมและนักท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจผ่านการชมการแสดง การสื่อความหมายประเภทนี้ หมายรวมถึง การแสดงประเภทใช้เสียงเพลง การขับร้อง การแสดงดนตรีสดด้วย ในประเด็นเชิงนิเวศการแสดงสดนับเป็นวิธีการสื่อความหมายที่น่าสนใจเพราะสื่อสารเกี่ยวข้องส่งให้ผู้รับชมทราบวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมายได้ดี เช่น การแสดงให้เห็นว่าหาคะบบนิเวศเสื่อมโทรมลงจะส่งผลอย่างไรต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อาจจะสุขภาพแย่ลงเมื่ออาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ระบบนิเวศย่ำแย่ หรืออาจเกิดภาวะโลกร้อนเมื่อมนุษย์ใช้พลังงานเกินความจำเป็นส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นให้แย่ลงตามสภาพอากาศที่ไม่สมดุล เป็นต้น

2. การสื่อความหมายโดยไม่ใช่นักสื่อความหมาย (Non personal service) เป็นการสื่อความหมายทางเดียวโดยนักท่องเที่ยวผู้เยี่ยมชมจะได้ทราบถึงความหมายของแหล่งหรือวัตถุจากสื่อที่เป็นตัวกลาง โดยการสื่อความหมายประเภทนี้มีข้อดีตรงที่ความเสถียรของการสื่อความหมาย เพราะอุปกรณ์ที่ติดตั้งภายในแหล่งจะให้ข้อมูลได้เสถียรมากกว่าการสื่อความหมายโดยบุคคล ที่บางครั้งสภาพอารมณ์ ความรู้สึก ร่างกาย สุขภาพก็ไม่พร้อมให้ข้อมูล แต่การสื่อความหมายรูปแบบไม่ใช่นักสื่อความหมายก็มีข้อเสียเช่น ค่าใช้จ่าย ความคงทน ตลอดจนความน่าสนใจ และการตอบข้อซักถาม ฯลฯ การสื่อความหมายที่ไม่ต้องใช้นักสื่อความหมาย มีดังนี้

โสตทัศนอุปกรณ์ (Audio devices) เป็นอุปกรณ์และเครื่องมือที่นิยมใช้กันเป็นอย่างมากในการสื่อความหมายเหตุเพราะเป็นสื่อที่ให้ข้อมูลได้สะดวกโดยให้ข้อมูลได้ทั้งภาพและเสียง สื่อประเภทโสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องเสียง สไลด์หรือวิดีโอ ซึ่งในวนอุทยานแห่งชาติ หรือสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะถือว่าสื่อประเภทดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างมากเพราะว่าในสถานที่ดังกล่าวต้องมีการบริการข้อมูลโดยภาพรวมแก่ผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยวในระยะเวลาไม่ควรเกิน 15-20 นาที แต่ก็มีข้อจำกัดตรงที่เครื่องมืออุปกรณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้พลังงานไฟฟ้า และเสี่ยงต่อการชำรุดเสียหายเมื่อเวลาล่วงเลย

ตัวกลางที่ใช้เขียน (Written materials) จะประกอบไปด้วย

เครื่องหมายและสัญลักษณ์ (Signs and symbols) เป็นการสื่อความหมายที่ใช้สัญลักษณ์และเครื่องหมายแทนภาษาพูด เพื่อสื่อความหมายผู้เยี่ยมชมนักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงความหมาย จัดทำขึ้นเพื่อการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สัญลักษณ์แสดงห้องสุขา สัญลักษณ์แสดงให้ทราบว่าแหล่งน้ำ สัญลักษณ์แสดงทางรถจักรยานยนต์ ร้านอาหาร เป็นต้น

แผ่นป้ายบรรยาย (Label) เป็นชนิดของป้ายสื่อความหมายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบอกชื่อ ลักษณะหรือการบอกเรื่องราวต่าง ๆ ที่นักสื่อความหมายต้องการสื่อให้ผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้ เช่น เรื่องราวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ เรื่องราวของพื้นที่อันจะก่อให้เกิด

ผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยวเกิดการค้นพบ หรือทราบถึงความหมายของแหล่งหรือวัตถุที่นักสื่อความหมายต้องการให้ทราบได้

สิ่งพิมพ์ (Printed material) กระดาษหรือวัสดุที่มีพื้นผิวสามารถพิมพ์หรือคัดลอกข้อความ รูปภาพ อันจะสามารถส่งสารไปถึงผู้อ่านได้ เช่น จุลสาร วารสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ ฯลฯ สื่อประเภทนี้ต้นทุนต่ำ ทำง่าย พกพาง่าย จึงสะดวกที่จะนำมาใช้ในการสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

สิ่งพิมพ์เพื่อบริการข่าว (Information publication) สิ่งพิมพ์ประเภทนี้มักพิมพ์ระดับพื้นที่และสามารถแจกฟรีได้ โดยสื่อประเภทนี้โดยส่วนมากจะเป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้น เช่น เวลาเปิดทำการ แผนที่/เส้นทาง สิ่งอำนวยความสะดวก เรื่องราวทั่วไปของพื้นที่นั้น ๆ

สิ่งพิมพ์เพื่อการสื่อความหมาย (Interpretive publication) เป็นสื่อที่สื่อเรื่องราวเฉพาะอย่าง มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ มักมีต้นทุนสูงเพราะต้องออกแบบให้มีความสมจริงเพราะต้องสื่อความหมายให้ชัดเจนถึงเรื่องราวที่ต้องการสื่อความหมาย เช่น ชีวิตแมลงต่อระบบนิเวศในป่า แหล่งน้ำกับการดำรงชีวิตของเสือ ฯลฯ

วารสารจดหมายข่าว (Journal/news) เป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นโดยกลุ่มเจ้าของพื้นที่เพื่อแจ้งข่าวสาร ความก้าวหน้า หรือความเปลี่ยนแปลงของเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งพื้นที่ โดยมากมักจัดทำในรูปแบบของหนังสือพิมพ์

กิจกรรมที่ดำเนินด้วยตนเอง (Self-guided activities) เป็นกิจกรรมการสื่อความหมายที่ไม่มีนักสื่อความหมาย แต่มีตัวกลางในการสื่อความหมาย เช่น แผ่นป้าย ทางเดินศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทางรถยนต์สื่อความหมายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทางเรือสื่อความหมายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฯลฯ กิจกรรมการดำเนินด้วยตนเองเป็นที่นิยม และมักทำกันเนื่องจากมีผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยวเยอะ หรือมีจำนวนของผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อนักสื่อความหมาย

ทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (Self guided trail) เป็นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่มีจุดประสงค์ให้ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติโดยตรง การสื่อความหมายประเภทนี้จะไม่มีนักสื่อความหมายให้ข้อมูล แต่จะอาศัยสื่อเป็นตัวกลางในการให้ข้อมูล โดยกิจกรรมประเภทนี้เป็นกรให้ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวได้เดินไปตามเส้นทางธรรมชาติโดยมีแหล่งที่น่าสนใจให้ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เช่น หอนง บึง ลำธาร น้ำตก ถ้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ใหญ่ เป็นต้น

ทางรถยนต์เพื่อการสื่อความหมาย (Self-guided auto tour) เป็นกิจกรรมการสื่อความหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้ขับรถยนต์ส่วนตัวได้เดินทางเข้าถึงพื้นที่ไปเยี่ยมชมทรัพยากรทางธรรมชาติ นอกจากทางรถยนต์แล้ว ทางเรือเพื่อการสื่อความหมายก็ไปในทำนองเดียวกัน เพียงแต่แตกต่างกันตรงที่ทางเรือใช้ในการเข้าถึงแหล่งที่รถยนต์ไปไม่ถึง เช่น แหล่งน้ำ หรืออุทยานแห่งชาติ

ทางทะเล โดยการสื่อความหมายประเภทนี้อาจแบ่งประเภทย่อยได้ 2 แบบคือ 1) แบบทั่วไป เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิศาสตร์ลักษณะทางกายภาพ ฯลฯ และ 2) แบบพิเศษ ที่เน้นหัวข้อเฉพาะเป็นเรื่องราวเฉพาะ เช่น การกำเนิดของหน้าผาลักษณะเฉพาะทางกายภาพพื้นที่ เป็นต้น

นิทรรศการ (Exhibition) เป็นเครื่องมือสื่อความหมายชนิดหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวโดยผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ และให้ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น การกดปุ่มบนกระดาด การสัมผัสฝ่ามือผ่านระบบเซ็นเซอร์เพื่อให้ข้อมูลปรากฏ โดยนิทรรศการเป็นการจัดแสดงโดยภาพ แผนภูมิ การใช้ข้อความ ฯลฯ ซึ่งจะมีการบรรยายหรือไม่ก็ได้ แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงต้องมีการจัดแบบเป็นระเบียบ เข้าถึงง่าย และมีการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม โดยจะจัดนิทรรศการแบบ 2 มิติ 3 มิติ หรือนิทรรศการจำลองก็ได้ การสื่อความหมายประเภท นิทรรศการเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เยี่ยมชมได้เลือกชมวัตถุจัดแสดงตามที่ตนเองสนใจ

นิทรรศการภายในอาคาร (Indoor exhibition) เป็นการสื่อความหมายโดยการจัดนิทรรศการภายในอาคาร อาทิ การจัดตามผนังห้อง การจัดทำแผ่นป้าย นิทรรศการตามมุมห้อง ห้องโถง อาจมีการแบ่งเป็นชั้น ๆ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ เช่น ข่าวสารเกี่ยวกับการเปิด-ปิดอุทยาน เป็นต้น

นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor exhibition) เป็นนิทรรศการที่เปิดโอกาสให้ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวจำนวนมากได้เข้าชม เพราะสถานที่กว้างขวางรองรับผู้เยี่ยมชมได้มากกว่า นิทรรศการภายในห้อง โดยมากมักเป็นการจัดการแสดงในพื้นที่ที่คนผ่านไปมา เช่น บริเวณทางเท้า ถนน พุดบาท หรือเป็นแหล่งที่มีคนไปรวมกันเป็นจำนวนมาก เช่น ถ้ำ น้ำตก หรือลานในอุทยาน การสื่อความหมายประเภทนี้จะประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพอากาศที่ส่งผลต่อความมั่นคงของวัสดุ อุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการสื่อความหมาย ดังนั้น การสื่อความหมายประเภทนี้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการดูแล ปกป้อง ทำนุบำรุงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อความหมาย

ป้ายนิเทศ (Bulletin boards) การใช้สื่อประเภทนี้ต้องจัดวางให้เป็นระเบียบ แบบแผน และประกาศควรเป็นประเด็นที่ชัดเจน ข้อความที่ใช้สื่อในการสื่อความหมายควรเป็นข้อความที่เข้าใจง่าย ชัดเจน กระชับ และควรมีการแบ่งประเภทให้เข้าใจง่าย

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor center) เป็นอาคารสำหรับบริการข้อมูลข่าวสารทั่วไปแก่ผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ดังกล่าวไว้เป็นศูนย์กลางที่ใช้ในการสื่อความหมาย โดยเป็นป้อมปราการหรือสถานที่แรกที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว

การสื่อความหมายนอกพื้นที่/นอกฤดูท่องเที่ยว (Off-site/off-season interpretation) เป็นการให้ข้อมูลผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวแก่บุคคลนอกพื้นที่ และนอกฤดูกาลท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย อาจเป็นครอบครัวพื้นที่ที่ไม่มีโอกาสในการได้ใช้ประโยชน์ของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความรู้

ความบันเทิง หรือการสร้างจิตสำนึก โดยรูปแบบกิจกรรมอาจเป็นการจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรม ค่ายตามหมู่บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นต้น

5. กระบวนการสื่อความหมาย

Roland Barthes (อ้างถึงใน วิลัยพร สาคริก, 2545) ได้เสนอแนวคิดเรื่องกระบวนการ สื่อความหมายว่ามีขั้นตอนอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ความหมายนัยตรง (Denotative Meaning) เป็นกระบวนการสื่อความหมาย ในขั้นตอนแรก เป็นความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานระหว่างสัญลักษณ์กับตัวอ้างอิง กล่าวคือ เป็นการให้ ความหมายกับสิ่งที่กล่าวถึงโดยตรง เป็นความหมายที่มีลักษณะเป็นสากล (Universal) เป็นความหมายเดียวสำหรับทุกคน และเป็นสภาวะวิสัย (Objective) คือ อ้างอิงขึ้นมาโดยไม่มี การประเมินคุณค่าจากตัวผู้ใช้ความหมายและปราศจากความโน้มเอียงในค่านิยมใดค่านิยมหนึ่ง เช่น “ต้นไม้” เป็นตัวให้ความหมาย

2. ความหมายนัยประหวัด (Connotation Meaning) เป็นระดับความหมายแฝง ที่เกิดขึ้นจากการตีความโดยอัตวิสัย (Subjective) ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ ประสบมาในชีวิต หรือบริบททางสังคมของในวัฒนธรรมหนึ่ง หนึ่งในผลงาน ที่ชื่อว่า “มายาคติ” (Mythologies) บาร์ตส์ได้นำเราไปสู่ความคิดเรื่อง “มายาคติ” (Myth) ซึ่งในขั้นตอนนี้ เราสามารถที่จะ นิยามได้ว่าหมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อน ให้เป็นที่รับรู้ เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ

3. มายาคติ (Myth) มายาคติเป็นเรื่องเล่า ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ นั้นจะเอาไว้อธิบายข้อเท็จจริง หรือความเป็นไป (ตามธรรมชาติ) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันก่อให้เกิดการตีความ ในบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หากนัยประหวัดเป็นความหมายระดับที่สอง (Second-order Meaning) ก็จะเป็นความหมายระดับที่สองของตัวถูกหมายถึง/ตัวนามธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557) ได้ศึกษากระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับ นักเรียนระดับประถมศึกษา มีชื่อว่า “CLTE” มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ที่ต้องคำนึงถึง ประกอบด้วย 1) ชุมชน (Community) 2) การจัดการเรียนรู้ (Learning) 3) เทคโนโลยี (Technology) และ 4) การประเมินผล (Evaluation) กระบวนทัศน์ในการจัดการเรียนรู้ มีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการเป็นการเรียนรู้บนฐานของชุมชน โดยคำนึงถึง

องค์ประกอบ 4 ด้าน ของ “CLTE” โดยจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน PSRA ซึ่งผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาที่พบ ในชุมชนด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์

2) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความ สามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ PSRA ประกอบด้วย

- 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing : P) 2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ (Strategies : S) 3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด (Reflection : R) และ 4) ขั้นประเมิน ประสิทธิภาพ (Assessing : A) 4) การวัดและประเมินผล ประเมินภาพรวมของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จากการสะท้อนคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และ 5) เงื่อนไขในการนำกระบวนการนี้ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่

- 1) ชุมชน ให้การส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน 2) ผู้เรียนลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ฝึกการคิด และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชน และ 3) การยืดหยุ่นเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมนอกห้องเรียน พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีประสิทธิภาพเที่ยงเท่ากับ 82.20/83.50 2) ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า 2.1) หลังเรียนตามกระบวนการนี้ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความ สามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ การค้นคว้า การแสวงหาคำตอบ ค้นหาความจริงด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือความสามารถในการสรุปผลจากข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏ 2.2) หลังเรียนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความสามารถด้านการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ การค้นพบแนวคิดและด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ทักษะการสร้างสรรค์ความรู้ 3) ผลการขยายผลกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า หลังเรียนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอยู่ในระดับมาก

ชนภัทร์ อินทวาริ (2558) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี และ 2) ศึกษาผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี 3 ห้อง จำนวน 113 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม 1 ห้อง จำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบประเมิน

คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 ข้อ โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.6-1.0 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 0.6-1.0 ค่าความยากง่าย 0.20-0.89 และค่าอำนาจ จำแนก 0.21-0.58 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ ทดสอบ t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 แผน มีองค์ประกอบดังนี้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยมีวิธีจัดการเรียนรู้ คือ การทัศนศึกษาในสถานที่จริง การอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น การสร้างแผนผังความคิด ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จกมลณี ภัทรกังวาน (2561) ได้ศึกษาพฤติกรรมการวางแผน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าระหว่างเรียน 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าระหว่างเรียน 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ รองลงมา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และด้านบรรยากาศในการเรียน ตามลำดับ

อาทิตย์ บุญสินธุ์ (2564) ได้ศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง เมืองร้าง ดงแม่นางเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 จำนวน 24 คน ประกอบไปด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเมืองโบราณ ปราชญ์ชาวบ้านด้านอาชีพ ปราชญ์ชาวบ้านด้านวิถีชีวิต ผู้นำชุมชน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และครูผู้สอนในรายวิชา

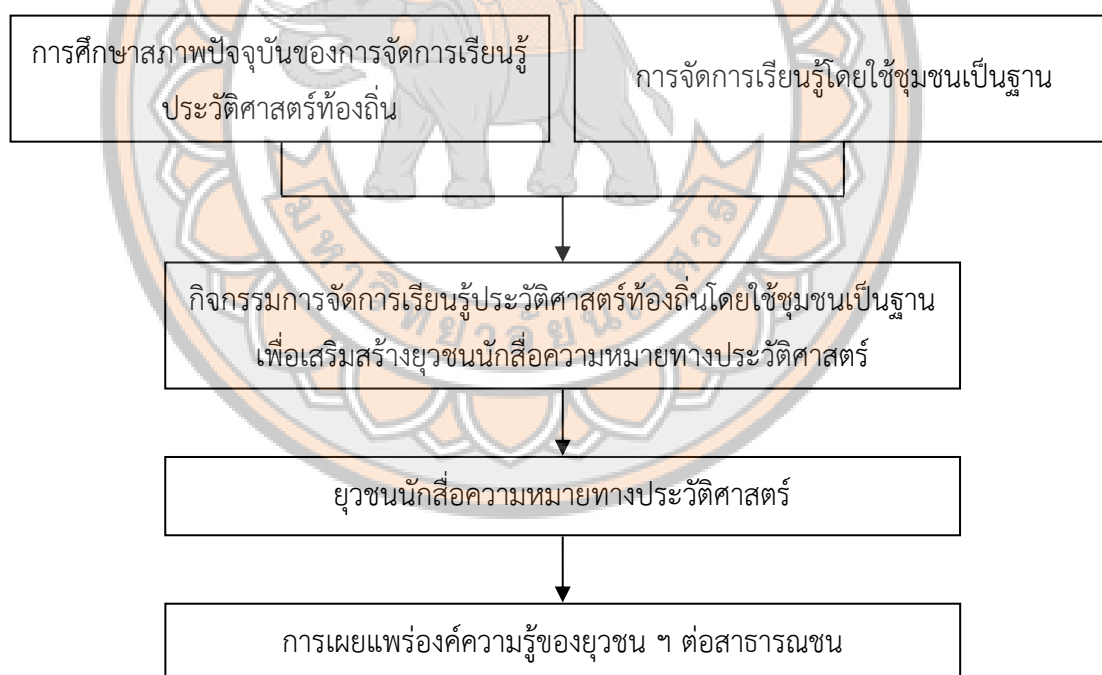
ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 จำนวน 98 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนเก้าเลี้ยววิทยา ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปลงท้าย โดยการบันทึกแบบพรรณนาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้า ด้วยวิธีการเก็บข้อมูล (Method triangulation)

ปณิตตา ไชโย (2565) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีขอบเขตพื้นที่การวิจัยคือเขตพื้นที่อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน การวิเคราะห์ด้วยวิธีสรุปลงท้ายโดยบันทึกพรรณนาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์คือ ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เนื้อหาจำนวนมาก และเวลาในการเรียนมีจำกัด ทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กิจกรรมผ่านฐานการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อพัฒนากิจกรรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรม “เรียนรู้ถิ่น แผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และเอื้ออำนวยบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตรงตามสนใจ และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

สุดาลักษณ์ คำลำปาง (2565) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน เพื่อสร้างเยาวชนนักร้องความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหง 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะเยาวชนนักร้องความหมายประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 33 คน ได้แก่ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหง ศึกษาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้อำนวยการโรงเรียน, ผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนทุ่งฟ้าวิทยาคม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปลงท้าย

โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากนวัตกรรมของนักเรียนสื่อความหมายประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชนแบบพรรณนา วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย เล่าเรื่อง เป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์กระแสหลัก การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา หรือ โควิด-19 ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning เป็นการฝึกกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การวางแผนเป็นขั้นตอน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นักสื่อความหมายในการวิจัยนี้คือไม่ใช่คนที่แค่พูดอย่างเดียว แต่ต้องนำเสนอผ่านเรื่องราว ผ่านการแสดง ผ่านเพลง ผ่านอาหาร ผ่านภาษาถิ่น แต่ทั้งหมดนี้คือการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองระแหงเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายจากนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ที่เรียนในรายวิชาชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประจำปีการศึกษา 2566 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบวิธีการดำเนินงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัยให้ได้ถึง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบนฐานชุมชน โดยมุ่งเน้นศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาทักษะยุวชนนักสื่อความหมายประวัติศาสตร์ ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 16 คน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 คน/รูป

กลุ่มที่ 2 กลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน

1. กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) คือ ต้องเป็นผู้นำหน่วยงานหรือองค์กรของชุมชนตำบลเชียงพิณหรือชุมชนที่ใกล้เคียงภายในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมา และเรื่องราวของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตหนองสวรรค์ จำนวน 10 คน/รูป คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนันตำบลปราชญ์ชุมชน และเจ้าอาวาสวัด

2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มครูผู้สอน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวน 6 คน ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- 2.1 เป็นข้าราชการครู
- 2.2 สอนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 2.3 สังกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2.4 ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประเภทขนาดใหญ่พิเศษ
- 2.5 สถานศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
- 2.6 มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นเวลายาวนานอย่างน้อย 2 ปี ขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและมีการใช้เครื่องมือการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยใช้สัมภาษณ์ตรงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนในเขตตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และกลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองอุดรธานี โดยกำหนดเป็นแนวคำถามปลายเปิด

2. แนวทางการบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นแบบบันทึกที่ใช้บันทึกข้อมูลเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ระหว่างที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้ หรือดำเนินการวิจัย บันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ให้ความรู้ต่าง ๆ

3. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสนทนาแบบไม่มีโครงสร้าง แบบลักษณะนี้เป็นการสนทนาแบบไม่เคร่งครัด ผู้วิจัยจะมีการตั้งคำถามหลักเอาไว้ แต่ในการสนทนาจะไม่เรียงคำถามหรือในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างการสนทนา แต่ก็จะไม่เกินขอบเขตความต้องการในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัย

ได้จากการศึกษาเอกสาร และการลงพื้นที่ที่กรณีศึกษาในครั้งแรกแล้วนำมาประมวลเพื่อตั้งเป็นคำถามที่ใช้ในการสนทนา ซึ่งแบบที่สร้างขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะของข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ หนังสือ ตำราเอกสารท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทสัมภาษณ์ของผู้ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับหนองสวรรค์ รวมไปถึงสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความวิชาการ ฯลฯ โดยผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะส่วนที่สามารถเชื่อมโยง หรือมีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดใช้คำถามปลายเปิดแบบเจาะลึก ซึ่งได้มาจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง เข้าถึงข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบตามแนวคิด การศึกษา และมีอิสระในการตอบโดยข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากนั้น จึงนำผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยคือ เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมยุวชนนักสื่อความหมาย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคำถาม ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมเตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียง เตรียมสมุด จดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2.2 การเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจง ดังต่อไปนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตตำบลเชียงพิณหรือตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน

2.3 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้สัมภาษณ์พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้โดยผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ทั้งนี้หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใดผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ระยะเวลาที่ 1 การศึกษากระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

3.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองอุดรธานี จำนวน 6 คน

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

3.1.3 วิธีดำเนินการ

1) ศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

2) สรุปรวสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นปัจจุบัน สังเคราะห์ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวในการแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับการใช้ในสัมภาษณ์

3) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่จำเป็นของพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา โดยกำหนดการสัมภาษณ์ ดังนี้

สัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จากกลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองอุดรธานี

4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์หาแนวทางการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

3.2 ระยะเวลาที่ 2 แนวทางการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับหนองสวรรค์ ในเขตตำบลเชียงพิณหรือตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 คน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

3.2.3 วิธีดำเนินการ

1) ศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหนองสวรรค์ ภูมิหลังของแหล่งศึกษาเรียนรู้หนองสวรรค์ในด้านต่าง ๆ และทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่จำเป็นของพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา โดยกำหนดการสัมภาษณ์ ดังนี้

สัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลประวัติที่เกี่ยวข้องกับหนองสวรรค์ จากกลุ่มผู้นำชุมชนในเขตตำบลเชียงพิณหรือตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

3) ออกแบบแนวทางการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

4) ดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

การจัดการกิจกรรมจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมเป็นเวลา 1 วัน ทั้งหมด 7 แหล่งการเรียนรู้ ในแต่ละฐานการเรียนรู้ใช้เวลาทำกิจกรรมประมาณ 30 - 60 นาที แล้วแต่ความหลากหลายขององค์ความรู้ในแต่ละสถานที่ ผ่านกิจกรรมที่มีชื่อว่า “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์” โดยกิจกรรมของฐานการเรียนรู้ผู้เรียนจะได้ฝึกกระบวนการทักษะการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3. นำข้อมูลที่ได้จากแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มาวิเคราะห์ สรุปตามประเด็นที่ตั้งไว้เพื่อนำเสนอในรูปแบบความเรียง

4. นำเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้า อิศระ เพื่อให้เกิดความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การ สังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ การพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบเพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึง จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกลงหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากนวัตกรรมของนักเรียนในฐานะการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับผลการวิจัยการจัดการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกลงหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปได้ ดังนี้

สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผ่านการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีวิธีการสอนในรูปแบบเดิมคือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านแบบเรียน มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เน้นการท่องจำ ในเนื้อหา บุคคลสำคัญ และช่วงเวลาของเหตุการณ์ ใช้การบรรยายเล่าเรื่องในห้องเรียน มากกว่าให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ขาดการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สื่อการจัดการเรียนรู้ยังเป็นหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ขาดการนำสื่อการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมมาปรับใช้กับนักเรียน มีบ้างบางแห่งที่ใช้สื่อการสอนเพิ่มเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ แต่ถึงอย่างนั้นนักเรียนก็ยังรู้สึกว่ายายวิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่น่าเบื่อ เน้นเพียงแต่การท่องจำ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นสิ่งที่นักเรียนควรจะมีองค์ความรู้พื้นฐานอยู่แล้ว แต่กลับขาดหายไป อีกทั้งการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละโรงเรียนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าใดนัก จึงทำให้นักเรียนเห็นว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่ต้องศึกษา สามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาสำคัญได้ ดังนี้

1. นักเรียนขาดองค์ความรู้และความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมไปถึงให้ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์น้อย เนื่องจาก นักเรียนมีทัศนคติที่ว่า สิ่งนี้เป็นเรื่องราวที่ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้มาก เนื่องจากไม่ได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือใช้ในการสอบวัดผลในระดับต่าง ๆ นักเรียนจึงไม่เกิดแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียน ไม่สนใจเรียน อันเป็นผลให้นักเรียนขาดจิตสำนึกรักบ้านเกิด และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นต่อไปได้อีกด้วย

2. ครูผู้สอนยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากเท่าที่ควร เนื่องจากมีความเห็นว่า ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้มีอยู่ในเนื้อหาตามตำราเรียน และบทเรียนต่าง ๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นตามตัวชี้วัดไว้แล้วว่า นักเรียนจำเป็นต้องรู้ กอปรกับคาบสอนของครูส่วนใหญ่ก็มีจำนวนมาก ทั้งภาระงานที่นอกเหนือจากงานสอน รวมไปถึงคาบเรียนของนักเรียนที่มีจำนวนมากเกินความจำเป็น จึงยากที่จะสามารถหาชั่วโมงมาจัดการเรียนรู้เฉพาะได้

3. ไม่มีแบบเรียนและสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เหตุเพราะไม่ได้ถูกจัดเป็นรายวิชาพื้นฐาน แม้กระทั่งในรายวิชาเพิ่มเติม หรือวิชาเลือกเสรีก็ตาม เป็นเหตุให้ข้อมูลที่จะนำไปจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนค่อนข้างมีข้อจำกัด ถ้าหากว่า โรงเรียนใดที่มีครูผู้สอนที่ทุ่มเทอุตสาหะในการสร้างแบบเรียนขึ้นมาเพื่อนำมาใช้จัดการเรียนการสอนก็ถือว่าเป็นความโชคดีของนักเรียน แต่ในทางตรงกันข้ามครูผู้สอนส่วนใหญ่มักจะไม่ใส่ใจ และมองว่าเป็นภาระเสียมากกว่า

4. โรงเรียนขาดหลักสูตรสถานศึกษา และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยภาพรวมแต่ละโรงเรียนจะพยายามมุ่งเน้นเพียงแต่การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐานหลักที่สำคัญต่อการสอบเข้าศึกษาในระดับชั้นอุดมศึกษา หรือการสอบวัดผลการศึกษา ที่ใช้ประกอบในการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ทั้งยังต้องแบกรับภาระจากรายวิชาใหม่ ๆ ในกลุ่มสังคมศึกษาที่มาจากนโยบายทางการศึกษาของส่วนกลาง จึงยากนักที่จะพบโรงเรียนใดพยายามผลักดันให้หลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลายมาเป็นวิชาสำคัญที่มีผลคะแนนชัดเจน และมีการวัดผลอย่างเป็นทางการ จากทรรศนะความเป็นไปได้ที่พอจะเห็นภาพออกมาเป็นรูปธรรมได้มากที่สุด ก็คงจะเป็นในรูปแบบของกิจกรรมชุมนุม หรือวิชาเลือกเสรี ซึ่งมีนักเรียนจำนวนไม่มากที่ให้ความสนใจ

5. นักเรียนขาดทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการค้นคว้า การสืบเสาะ การวิเคราะห์ การวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทำให้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นนั้นดำเนินไปได้ค่อนข้างยาก กอปรกับสังคมในยุคปัจจุบันนั้นเทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ใช้ค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนจึงสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีการนำมาใช้งานในทันทีโดยที่ไม่มีการตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ และทำให้ไม่เกิดการต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป ส่งผลต่อเจตคติในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ว่า เป็นการเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวเดิม ๆ มีเนื้อหาที่ซ้ำไปซ้ำมาไม่เปลี่ยนแปลง จนทำให้เกิดภาพจำกับนักเรียนว่า รายวิชาประวัติศาสตร์นั้น เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องท่องจำ และเข้าถึงยาก

จากข้อมูลข้างต้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันนั้น ถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ถึงแม้จะมีการแทรกเนื้อหาเข้าไปในบทเรียน ก็จะใช้เพียงการบรรยายอย่างเดียว เน้นการท่องจำเป็นหลัก โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน ไม่เน้นกระบวนการคิด ให้แก่นักเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียน ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจต่อการเรียน เป็นผลให้ตัวครูผู้สอนเองก็ขาดกำลังใจในการจัดการเรียนรู้ไปด้วย และยิ่งในบางโรงเรียนที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงทำให้ขาดการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งงบประมาณ และการอำนวยความสะดวกถูกละเลย ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า

...ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่นักเรียนจะมุ่งเน้นไปที่เนื้อหาที่จะออกข้อสอบ หรือความเป็นไปได้ที่จะมีในแนวข้อสอบวัดผลเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทั้งประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงถือได้ว่า เป็นสิ่งที่อยู่ไกลตัวนักเรียนแบบจับต้องไม่ได้ ทำให้เขาไม่สนใจที่จะเรียนรู้ เมื่อนักเรียนไม่ให้ความสำคัญ ตัวครูเองก็หมดความมุ่งมั่นในการสอน

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 2 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล

...ในปัจจุบันการเข้าถึงสื่อเกิดขึ้นได้ง่ายมาก นักเรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ได้เพียงหยิบโทรศัพท์ขึ้นมากด เขาก็คิดว่า ประวัติศาสตร์เป็นเพียงแค่อำนาจที่เอาไว้สำหรับท่องจำตัวละคร หรือ พ.ศ. เหมือนนกแก้วนกขุนทอง ไม่ได้สร้างอนาคตที่จับต้องได้ของเขาให้เกิดขึ้นได้จริง ประวัติศาสตร์ก็เลยถูกทอดทิ้งไว้เหมือนงานวิจัย เหมือนหนังสือที่แจกตามงานศพ

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2566)

ภาพ 3 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 2, โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล

...ความเป็นจริงแล้วการสอนประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ใคร ๆ ก็จะมาสอนได้ ที่ถูกต้องควรจะให้คุณครูที่จบสายประวัติศาสตร์โดยตรงมาสอน ถึงจะเข้าใจในความเป็นประวัติศาสตร์ได้อย่างถ่องแท้และลุ่มลึก ไม่อย่างนั้นนักเรียนก็จะไม่สามารถเข้าถึงประวัติศาสตร์ได้จริง สุดท้ายก็เลยกลายเป็นวิชาที่น่าเบื่อสำหรับเขาไปในที่สุด ดูอย่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนี้ แม้กระทั่งความเป็นมาของจังหวัดตัวเอง หรือประวัติโรงเรียนตัวเองที่ร่ำเรียนกันอยู่ทุกวันนี้ นักเรียนบางคนยังไม่เคยรู้เลยว่า มีที่มาอย่างไร

(ครูผู้สอน 3, โรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 4 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 3, โรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา

...โดยปกติประวัติศาสตร์ก็เป็นวิชาที่น่าเบื่อสำหรับนักเรียนอยู่แล้วแต่เดิมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็เลยแทบไม่มีความสำคัญในสายตาของเขา ยิ่งไม่ได้ใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยอีก ยิ่งไม่สนใจหนักเข้าไปใหญ่ พอนักเรียนไม่ให้ความสนใจ ครูเองก็ไม่ต้องเรียนสอนไปทำไม ไหนจะภาระงานสอนของครู งานพิเศษอีก แคววิชาปกติก็สอนแทบจะไม่ทันแล้ว ถ้าจะต้องมาสอนเพิ่มอีกก็คงไม่ไหว

(ครูผู้สอน 4, โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 5 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 4, โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา

...สมัยก่อนโรงเรียนเคยมีหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ชื่อว่า “วิชาอุดรศึกษา” เป็นวิชาเลือกเสรีสำหรับนักเรียน แต่พอคุณครูที่สอนเกษียณอายุราชการไปก็เลยยกเลิกวิชานี้ไปโดยปริยาย เพราะไม่มีครูที่จะมาสอนต่อ ถ้าต้องการที่จะให้นำกลับมาสอนใหม่อีกครั้ง ก็คงหาครูผู้สอนมารับผิดชอบยาก ไม่มีใครอยากรับ เพราะถือเป็นการแบกคาบสอนเพิ่มขึ้นมาอีก แบบเรียนก็ไม่มี สื่อการสอนก็ไม่มี ไม่รู้ว่าจะจัดกิจกรรมอะไรให้นักเรียนทำ ที่สำคัญ จะมีนักเรียนมาเรียนหรือเปล่านั้นก็ไม่รู้

(ครูผู้สอน 5, โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 6 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 5, โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา

...ถ้าจะสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้เด็กรุ่นใหม่รู้สึกสนุก เราต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำ เขาจะรู้สึกมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพราะเนื้อหาวิชานั้น นักเรียนสามารถที่จะเข้าไปสืบค้นหาอ่านในอินเทอร์เน็ตเองได้ แต่การที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ จะต้องให้เขาได้แสดงศักยภาพออกมา เช่น การเล่นเกม โต้วาที หรือแสดงบทบาทสมมติ ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

(ครูผู้สอน 6, โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 7 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 6, โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา

องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหนองสวรรค์

จากการศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมา และเรื่องราวของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตหนองสวรรค์ ผ่านการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับหนองสวรรค์ ในเขตตำบลเชิงพิณหรือตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 คน เพื่อส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมา และเรื่องราวของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตหนองสวรรค์ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนันตำบลปราชญ์ชุมชน และเจ้าอาวาสวัด จำนวน 10 คน/รูป พบว่า หนองสวรรค์ เป็นสถานที่ซึ่งปรากฏโฉมหน้าในประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยช่วงต้นยุครัตนโกสินทร์ และเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงการก่อตั้งเมืองอุดรธานี เนื่องจากมีหลักฐานทั้งในส่วนที่เป็นลายลักษณ์อักษรและคำบอกเล่าถึงหนองสวรรค์ในประวัติศาสตร์ช่วงต่าง ๆ นอกจากนี้ หนองสวรรค์ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งในตำนานพื้นบ้านของจังหวัดอุดรธานี ที่ชาวบ้านท้องถิ่นนิยมเรียกกันว่า “นิทานวีรสุนทรราช” อันเป็นเรื่องราวที่พยายามอธิบายเกี่ยวกับภูมินามวิทยาในพื้นที่ รวมไปถึงบริเวณโดยรอบหนองสวรรค์ซึ่งมีแหล่งโบราณสถานเก่าแก่ และแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลายด้าน ซึ่งมีรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ดังนี้

...หนองสวรรค์เป็นสถานที่สำคัญในอดีต ที่หายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี ปูย่าตายายเคยเล่าต่อ ๆ กันมาว่า กรมหลวงประจักษ์ฯ ผู้ก่อตั้งเมืองอุดรธานี เคยเสด็จมายังที่นี่ ตอนนั้นคนแถบนี้ยังเรียกหนองด้วยชื่อเดิมว่า หนองบ่อบกใช้ เพราะชาวบ้านนิยมมาขุดเอาดินรอบหนอง ซึ่งเป็นดินเค็มไปต้มแปรรูปเป็นเกลือสินเธาว์ จนกระทั่งเสด็จในกรมฯ ได้ประทานนามให้ใหม่ว่า “หนองสวรรค์” เพราะบรรยากาศโดยรอบร่มรื่นไปด้วยป่าไม้ธรรมชาติ งดงามราวกับอยู่บนสวรรค์ อีกอย่างก็คงเป็นเพราะหนองนี้เคยเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หนองหวน ตามตำนานที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า วีรสุนทรราชที่วังหนิเชียงมา รีบร้อนจนเชือกคล้องคอมาหวนเข้ากับกอไม้กอไผ่บริเวณหนองแห่งนี้

(ผู้นำชุมชน 1, บ้านหนองสวรรค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 8 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 1, บ้านหนองสวรรค์

...บ้านหนองสวรรค์กับบ้านวัวช้องแต่เดิมเป็นชุมชนเดียวกัน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่โบราณชื่อว่า “บ้านดอนตุม” อยู่บริเวณหนองตุม ต่อมาเกิดโรคห่าระบาดหนัก เลยพากันอพยพหนีไปกันคนละทิศทาง กลุ่มหนึ่งไปหยุดอยู่ที่โนนแถวหนองบ่อบั๊กใช้ เลยสร้างหมู่บ้านขึ้นตั้งชื่อว่า บ้านโนนตุม ตามชื่อบ้านเดิม ต่อมาเลยเปลี่ยนเป็นบ้านหนองสวรรค์ ส่วนอีกกลุ่มไปพบกับหนองวัวช้อง เลยตั้งหมู่บ้านชื่อว่า บ้านวัวช้อง ตามเรื่องราวในนิทานวัวอิสสุกราช ที่หนีเขียงมาติดพันกับหลักเขตแดนระหว่างสองบ้านนี้คือ บ้านวัวช้องและบ้านหนองสวรรค์ ชาวบ้านก็เลยได้ตั้งชื่อตามภูมิประเทศที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น

(ผู้นำชุมชน 2, บ้านวัวช้อง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566)

ภาพ 9 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 2, บ้านวัวช้อง

...บริเวณตำบลเชียงพิณและตำบลนิคมสงครามหมีแหล่งโบราณสถานที่เก่าแก่มากมาย โดยเฉพาะเจดีย์ศิลาแลงโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวดแล้ว กระจายตัวแอบซ่อนอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ล้อมรอบชุมชนบ้าง ในเขตศาสนสถานบ้าง ซึ่งกรมศิลปากรยังไม่ได้เข้ามาสำรวจโดยละเอียด พอเวลาผ่านไป กลุ่มโบราณสถานเหล่านี้ก็กลายเป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวบ้านที่ศรัทธามากกราบไหว้ และนำไปผูกโยงเข้ากับเรื่องราวของนิทานวัวอิสสุกราชซึ่งแพร่หลายในท้องถิ่นอยู่แล้ว

(ผู้นำชุมชน 3, บ้านนาแอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2566)

ภาพ 10 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 3, บ้านนาแอง

...วัดไชยารามหนองสวรรค์เป็นวัดโบราณเก่าแก่ สร้างขึ้นมาพร้อมกันกับการก่อตั้งหมู่บ้านหนองสวรรค์ สมัยก่อนวัดตั้งอยู่ติดกับหมู่บ้านบริเวณถึงประปาชุมชนในปัจจุบัน จนเมื่อปี พ.ศ. 2470 หลวงปู่อ๋ม จิตตาลัย ได้ชักชวนชาวบ้านย้ายวัดมาสร้างใหม่ตรงข้างกันกับหนองสวรรค์บริเวณดอนงู มีการสร้างสิม (อุโบสถ) ศาลาการเปรียญ และหอไตรอย่างงดงาม รัชกาลที่ 9 และพระพันปีหลวง ก็เคยเสด็จมายกช่อฟ้าพระอุโบสถ แล้วรัชกาลที่ 10 ก็เสด็จมายกช่อฟ้าฉลองศาลาโรงธรรมอีกครั้งหนึ่ง

(ผู้นำชุมชน 4, วัดไชยารามหนองสวรรค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2566)

ภาพ 11 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 4, วัดไชยารามหนองสวรรค์

...ตำบลเชิงพิณมีแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหลายแห่ง ทั้งวัดวาอาราม โบราณสถานเก่าแก่ พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ ศูนย์ส่งเสริมภูมิปัญญาและพัฒนาอาชีพหลากหลาย นอกจากนี้ ยังมีโครงการเศรษฐกิจพอเพียงศูนย์โคกหนองนาประจำตำบลด้วย ถ้าได้พาเยาวชนรุ่นใหม่เข้ามาจัดกิจกรรมเรียนรู้ได้ก็คงจะเกิดประโยชน์ไม่น้อย ไม่ต้องเดินทางไปไกลถึงต่างจังหวัดด้วย

(ผู้นำชุมชน 5, วัดอินทราราม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2566)

ภาพ 12 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 5, วัดอินทราราม

...เขตจังหวัดอุดรธานี นิทานพื้นบ้านเรื่อง วิวอิสสุกราช จะเป็นที่ยู่อักกันในห้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกับคนเฒ่าคนแก่ที่เล่ากันปากต่อปากให้ลูกหลานฟัง เชื่อมโยงเนื้อหาจากหมู่บ้านนั้นไปหมู่บ้านนี้เรื่อย ๆ ถ้าว่ากันตามจริง คิดว่านิทานเรื่องนี้คงเป็นหนึ่งในกุศโลบายที่คนสมัยก่อนพยายามที่จะสร้างเรื่องราวแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องเป็นวงศ์วานเครือญาติเดียวกันของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิวอิสสุกราชเป็นสัญลักษณ์ในการบอกว่า หมู่บ้านในเรื่องที่วิวเดินทางผ่านคือกลุ่มญาติตระกูลเดียวกัน

(ผู้นำชุมชน 6, วัดธาตุยางชุม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2566)

ภาพ 13 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 6, วัดธาตุยางชุม

...ชุมชนบ้านหนองสวรรค์นั้นมีกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรพิณ ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำตำบลเชียงพิณ โดยมีสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันออกแบบลวดลายและทอผ้า จนสามารถที่จะผลิตลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของตำบลเชียงพิณเรียกว่า “ลายเพชรน้ำหนึ่ง” ซึ่งได้รับรางวัล นอกจากนี้ยังเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสานให้เยาวชนได้มาศึกษาเรียนรู้อีกด้วย

(ผู้นำชุมชน 7, กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรพิณ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2566)

ภาพ 14 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 7, กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรพิณ

...ตำนานที่โด่งดังหลายเรื่องของอุทธธานีมีการเผยแพร่ออกไปสู่ภายนอก ในขณะที่นิทานวีรสุนทรราชกลับเป็นที่รู้จักแคภายในบางท้องถิ่นเท่านั้น และกำลังจะถูกหลงลืมไปตามกาลเวลา ทั้ง ๆ ที่เป็นตำนานสำคัญอีกเรื่องของอุทธธานีที่เชื่อมโยงไปหาชุมชนในจังหวัดอื่นได้ด้วย เช่นเดียวกันกับการมีอยู่ของหนองสวรรค์ที่กำลังลบลือนหายไปจากหน้าของประวัติศาสตร์ เหลือเพียงภาพความทรงจำในอดีต การที่จะนำทั้งสองอย่างนี้กลับมาให้เป็นที่รู้จักได้ก็คงต้องอาศัยเยาวชนรุ่นใหม่ช่วยอีกทาง

(ผู้นำชุมชน 8, บ้านเชียงพัง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2566)

ภาพ 15 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 8, บ้านเชียงพัง

...ความบกพร่องอย่างหนึ่งในหลักฐานการมีอยู่ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและตำนานคือการใช้แค่วิธีมุขปาฐะบอกเล่าไปสู่ลูกหลาน ทำให้ขาดมาตรฐานและความครบถ้วนของข้อมูล บางคนจึงทราบแค่เหตุการณ์ที่อยู่ภายในท้องถิ่น แต่ไม่สามารถเชื่อมโยงไปหาชุมชนอื่นได้ หากมีใครสักคนที่สามารถรวบรวมเรื่องราวจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำมาเรียบเรียงจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยอักขรวิธีแบบปัจจุบัน ก็จะทำให้ข้อมูลไม่สูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งสิ่งนี้ได้กรุ่นใหม่มีส่วนร่วมได้

(ผู้นำชุมชน 9, บ้านขาวัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2566)

ภาพ 16 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 9, บ้านชาวัว

...ปัจจุบันในเขตอุดรธาณินั้นมีชุมชนโบราณที่หายสาบสูญไปเป็นจำนวนมาก เช่น บ้านโนนแคน บ้านหนองแก้ว ซึ่งการหายไปของแต่ละหมู่บ้าน มิใช่เพียงแต่ผู้คนหรือบ้านเรือนเพียงเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ได้หายไปด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งตอนนี้ หนองสวรรค์ที่เคยอยู่ความทรงจำของคนท้องถิ่นในอดีตเอง ก็กำลังถูกสังคมยุคใหม่เข้ากลืนกิน ชาวชนไม่ให้ความสำคัญ ทั้งยังโดนกลุ่มนายทุนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์และทำลายทรัพยากรที่มีค่า โบราณสถาน กำลังถูกแทนที่ด้วยสิ่งปลูกสร้างใหม่ ใครจะเข้ามาช่วยรักษาไว้ได้

(ผู้นำชุมชน 10, บ้านโนนบุญมี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566)

ภาพ 17 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 10, บ้านโนนบุญมี

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี

จากข้อมูลข้างต้น นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2566 โดยใช้กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ที่เรียนในรายวิชาชุมชนมรดกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 21 คน โดยเริ่มกิจกรรมจากการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันเพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 7 แห่ง ที่ครูเป็นผู้กำหนดให้ ซึ่งนักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น หนังสือ ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ สำหรับรอบแรกนั้นจะให้เป็นการค้นหาโดยสังเขปก่อน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและอภิปรายกันเบื้องต้นกัน เพื่อช่วยกันหาข้อสรุปในการจัดการเรียนรู้ตามที่นักเรียนสนใจ รวมไปถึงนักเรียนจะได้มีส่วนร่วมออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ในการศึกษาเรียนรู้ครั้งนี้ด้วย ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลักษณะการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี Active Learning มีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

ภาพ 18 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนขั้นต้น

ภาพ 19 การลงสำรวจพื้นที่ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ภายหลังจากการค้นคว้าองค์ความรู้เบื้องต้นแล้ว ก็จะเป็นการศึกษาเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ในสถานที่จริง เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของการเป็นยุวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ในชุมชนที่มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น ผ่านการกระตุ้นความสนใจด้วยกิจกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชนทั้งหมด 7 ฐาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น สอบถามผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ศาลากลางหมู่บ้าน ศาสนสถานในหมู่บ้าน โบราณสถานรอบบริเวณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แหล่งภูมิปัญญาของท้องถิ่น ฯลฯ โดยอาศัยสมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ในการช่วยดำเนินกิจกรรม สำหรับฐานการเรียนรู้ชุมชนนั้น จะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งหมด 7 แห่ง คือ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า “เพชรแพรพิณ” ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

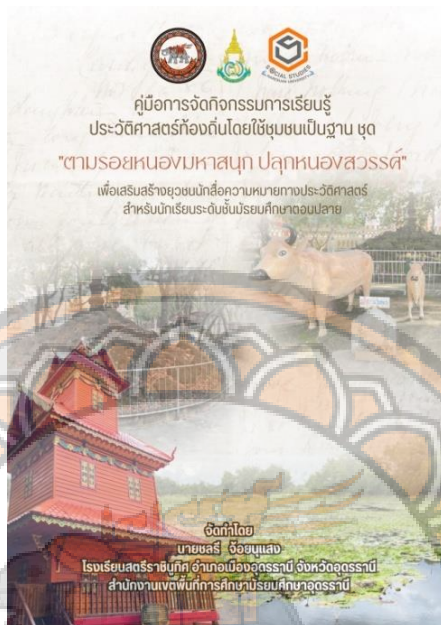
แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 5 ฟาร์มหนุณาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์) บ้านหนองฮาง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

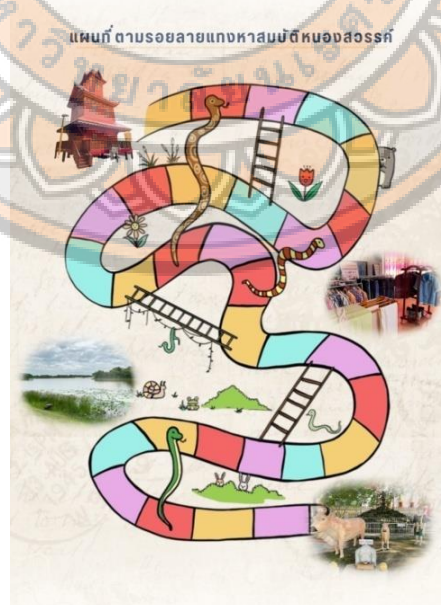
แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์

นักเรียนแต่ละคนจะได้รับคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ จากครูผู้สอน ซึ่งภายในสมุดคู่มือกิจกรรมดังกล่าวจะประกอบไปด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อมูลรายละเอียดพื้นฐานของแต่ละแหล่งการเรียนรู้ และกิจกรรมในแต่ละแหล่งการเรียนรู้ โดยผู้เรียนต้องศึกษาและทำความเข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม ในฐานะยุวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาคอยสนับสนุนและให้คำแนะนำ

ในการทำกิจกรรมแต่ละขั้นตอน หรือเสริมเพิ่มเติมข้อมูลในส่วนที่ยังไม่ครบถ้วน รวมไปถึงสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมว่า มีผลการเรียนรู้เป็นอย่างไรบ้าง

ภาพ 20 คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปุ๊กหนองสวรรค์

ภาพ 21 แผนที่ตามรอยลายแทงหาสมบัติหนองสวรรค์

กำหนดการจัดกิจกรรม	
"ตามรอยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง" ประจำปี 2566	
โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี	
รายวิชา วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566	
โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี	
ณ แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี	
08.00 - 08.30 น.	นักเรียนลงทะเบียนพร้อมกัน ณ จุดนัดพบ บริเวณอาคาร 1 วิทยาลัย
08.30 - 08.45 น.	เดินทางออกจากโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ไปยังแหล่งการเรียนรู้โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
08.45 - 09.45 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ครั้งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า "เพชรแพรวพิณ" ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
09.45 - 10.15 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ครั้งที่ 2 หนองสวรรค์ และอนุสาวรีย์บ้านหนองสวรรค์
10.15 - 11.00 น.	ศึกษาหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี
11.00 - 11.15 น.	ถวายเครื่องจุดใจโยธธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดโยธาธรรมหนองสวรรค์
11.15 - 12.00 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ครั้งที่ 4 คุกขี้เถ้าโบราณ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ ศูนย์ประสานงานตำบลเชียงพิณ
13.00 - 13.30 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ครั้งที่ 5 ฟาร์มหมูเห็ดเหา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
13.30 - 14.30 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ครั้งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮงอินัน) บ้านหนองฮาว ตำบลเชียงพิณ
14.30 - 15.00 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ครั้งที่ 7 วัดสรวง บ้านนาแพง ตำบลอินต๊ะสงคราห์
15.00 - 15.15 น.	ถวายเครื่องจุดใจโยธธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดสรวง
15.15 - 15.30 น.	เดินทางกลับโรงเรียนสตรีราชินูทิศโดยสวัสดิภาพ

*หมายเหตุ : กำหนดการต่าง ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาพ 22 กำหนดการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ครั้งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า "เพชรแพรวพิณ" ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

ภาพ 23 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้ครั้งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า "เพชรแพรวพิณ" ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 2 โบราณสถานหนองสวรรค์
และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 24 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ)
บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 25 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ)
บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 4 โคกหนองนาโมเดล
บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 26 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 5 ฟาร์มหมูนาเดชา
บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 27 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 5 ฟาร์มหมูนาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์)
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 28 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์)

แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง
ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 29 การจัดกิจกรรม ณ แหล่งการเรียนรู้แห่งที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง
ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ผลการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอย
หนองมหาสนุก ปลุกลงสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์
สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี

วีดิทัศน์การจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากยุวชนนักสื่อความหมายโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

ภาพ 30 QR Code วีดิทัศน์การจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง ตามรอย
หนองมหาสนุก ปลุกลงสวรรค์ ของยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์

บทที่ 5

สรุปผล

การวิจัย เรื่อง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดอุดรธานี และเพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี สำหรับประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย คือ 1) ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์จากการทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ 2) ครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ได้คู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ 3) สถานศึกษาได้แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ ไปปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตของการวิจัยในด้านเนื้อหา คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี 2) สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นของตนเอง โดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มีชื่อว่า “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์” ด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชนที่อยู่ในเขตตำบลเชียงพิณและตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประชาชนชุมชน และเจ้าอาวาสวัด จำนวน 10 คน/รูป เป็นกลุ่มผู้ให้องค์ความรู้ มีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลผู้มีความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตแหล่งประวัติศาสตร์ของหนองสวรรค์ 2) ครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุดรธานี อำเภอเมืองอุดรธานี จำนวน 6 คน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล 2 คน และโรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา 4 คน จากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนขอบเขตด้านพื้นที่คือ บริเวณหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี เนื่องจากบริเวณนี้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ท้องถิ่น หนึ่งในร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ทางสังคมศึกษาในหลากหลายแขนง ทั้งลัทธิความเชื่อ ศาสนา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชนในท้องถิ่นรอบข้าง จึงมีความน่าสนใจแตกต่างจากหนองน้ำอื่น ๆ ในเขตจังหวัดอุดรธานีมากพอสมควร

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี 3 แบบ คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากเอกสารหลักฐานและคำสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ (การศึกษาอิสระ IS) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ว่าข้อความในแบบสอบถามเป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อให้เกิดถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อเตรียมใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ วัตถุประสงค์ในการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ จากการสังเกตการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีวิธีการสอนแบบการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เน้นการท่องจำในเนื้อหา บรรยายการสอนในชั้นเรียนมากกว่าให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ขาดการลงมือปฏิบัติ ส่วนสื่อการจัดการเรียนรู้ก็ยังเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ ขาดการนำสื่อการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมมาปรับใช้กับนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนพบประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้ 1) นักเรียนขาดองค์ความรู้และความสนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) ครูผู้สอนยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่าที่ควร

- 3) ไม่มีแบบเรียนและสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 4) โรงเรียนขาดหลักสูตรสถานศึกษา และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 5) นักเรียนขาดทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

2. แนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นั้น ครูผู้สอนมีแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับนักเรียน โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวทางแบบ Active Learning มีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจริง

จากประเด็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนหลาย ๆ ด้าน ไปพร้อมกัน ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์โดยตรง

3. องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหนองสวรรค์

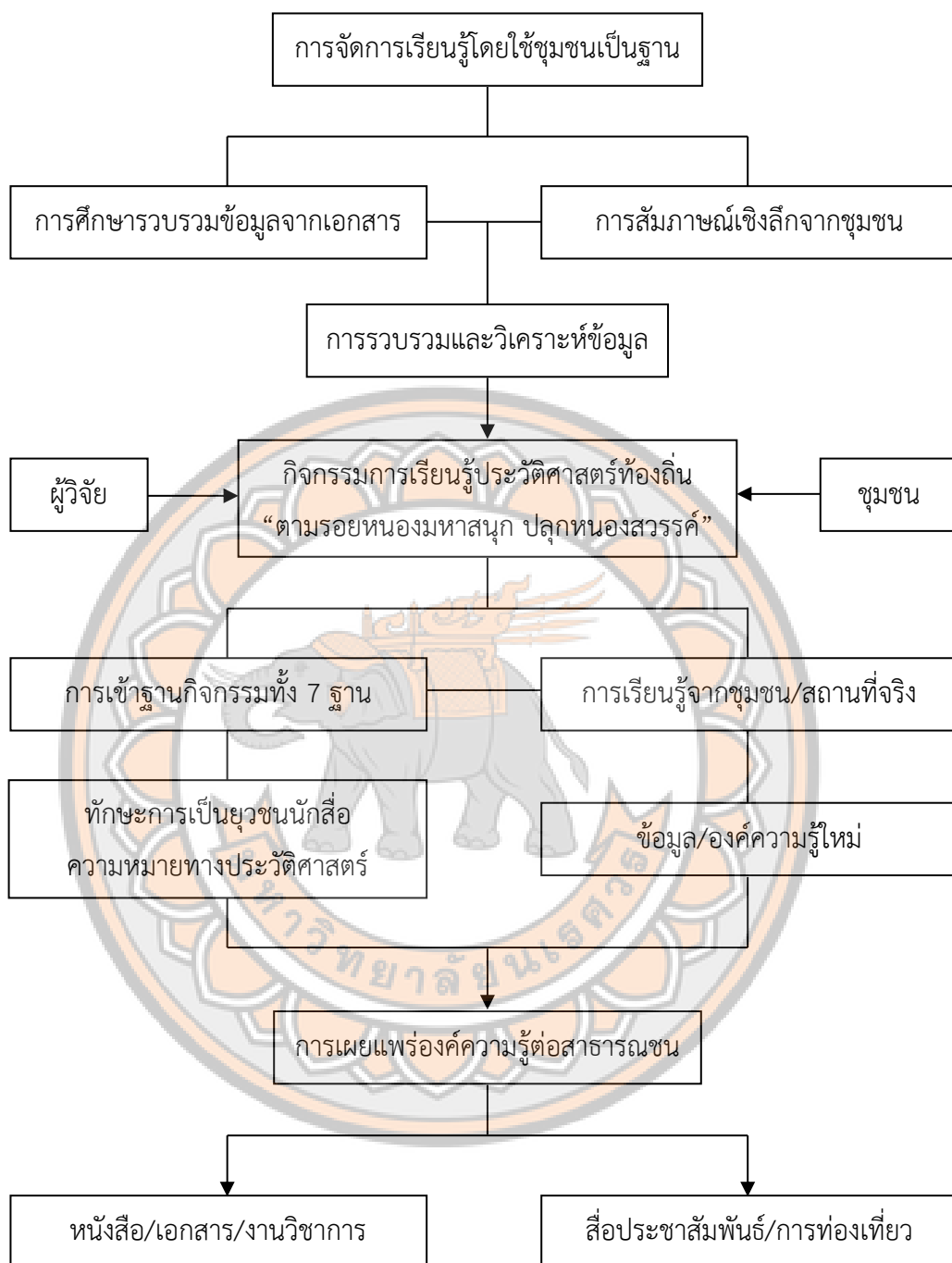
จากการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของหนองสวรรค์ ทั้งจากเอกสาร ตำรา และบันทึกต่าง ๆ รวมไปถึงการสัมภาษณ์บุคคลที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับหนองสวรรค์ ในเขตตำบลเชียงพิณหรือตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมา และเรื่องราวของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตหนองสวรรค์พบว่า หนองสวรรค์เป็นสถานที่ซึ่งปรากฏโฉมหน้าในประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยช่วงต้นยุครัตนโกสินทร์ และเริ่มที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงการก่อตั้งเมืองอุดรธานี เนื่องจากมีหลักฐานทั้งในส่วนที่เป็นลายลักษณ์อักษรและคำบอกเล่าถึงหนองสวรรค์ในประวัติศาสตร์ช่วงต่าง ๆ นอกจากนี้ หนองสวรรค์ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งในตำนานพื้นบ้านของจังหวัดอุดรธานี ที่ชาวบ้านท้องถิ่นนิยมเรียกกันว่า “นิทานวัวอสุภราช” อันเป็นเรื่องราวที่พยายามอธิบายเกี่ยวกับภูมินามวิทยาในพื้นที่ รวมไปถึงบริเวณโดยรอบของหนองสวรรค์ ซึ่งมีแหล่งโบราณสถานเก่าแก่และแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลายด้านทั้งศาสนา เกษตรกรรม พาณิชยกรรม หัตถกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ฯลฯ

การที่หนองสวรรค์มีเรื่องราวภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงเข้ากันกับประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักได้ จึงทำให้มีการผนวกรวมเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม กอปรกับการมีอยู่ในตำนานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของอำนาจนิยมในท้องถิ่น จึงทำให้หนองสวรรค์มีความชอบธรรมในแง่ของประวัติศาสตร์ตำนานแบบผสมผสาน นอกจากนี้ กลุ่มโบราณสถานและศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่กระจายตัวอยู่ล้อมรอบหนองสวรรค์ ก็สร้างความน่าสนใจต่อสาธารณชนในฐานะแหล่งการเรียนรู้อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์และท้องถิ่น ดังนั้น หนองสวรรค์จึงเป็นสถานที่ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมทุกประการในสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะได้องค์ความรู้อย่างครบถ้วนและหลากหลายในคราวเดียวกัน

4. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์” ที่นอกจากจะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์อีก ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ที่นักเรียนรุ่นใหม่ควรมี เพื่อให้มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และช่วยกันอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานนี้ในกิจกรรมนี้ ได้อาศัยแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์โบราณสถานหนองสวรรค์ และแหล่งการเรียนรู้โดยรอบ ซึ่งแต่ละฐานการเรียนรู้จะมีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้เรียนรู้เรื่องราวของประวัติท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี และการเชื่อมโยงสู่ประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักได้

โดยมีการออกแบบให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ส่วนครูนั้นจะเป็นผู้ที่สนับสนุนและคอยให้คำแนะนำอยู่ข้าง ๆ เมื่อเกิดปัญหา ซึ่งการออกแบบและดำเนินกิจกรรมจะถูกสร้างขึ้นจากผู้เรียน ชุมชน และครูเป็นผู้ร่วมมือกัน ผ่านการพิจารณาจากสถานที่จริงเป็นการกระตุ้นความสนใจด้วยกิจกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชนทั้งหมด 7 ฐาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น สอบถามผู้นำชุมชน ปรากฏท้องถิ่น ศาสนสถานในหมู่บ้าน โบราณสถานรอบบริเวณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แหล่งภูมิปัญญาของท้องถิ่น ฯลฯ โดยอาศัยสมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ในการช่วยดำเนินกิจกรรม จากการสรุปผลดังกล่าว สามารถเรียบเรียงขั้นตอนจากการดำเนินการวิจัยได้ดังแผนภาพนี้

ภาพ 31 แผนภาพแสดงขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากแผนภาพแสดงขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถอธิบายได้ว่า การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่องตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสืบความหมายทางประวัติศาสตร์ มีการกระตุ้นความสนใจผ่านฐานกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตามลักษณะการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี Active Learning มีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ตามมา ก่อนที่จะนำข้อมูลนี้มารวบรวมและเรียบเรียงเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น งานวิชาการ ป้ายนิเทศ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ วิดีทัศน์ บทความ ฯลฯ ทั้งในรูปแบบของเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

อภิปรายผล

จากผลการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่องตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี มีความสอดคล้องกับงานของ ชนภัทร์ อินทวาริ (2558) ที่ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้ สำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 แผน มีองค์ประกอบดังนี้ สารระ การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยมีวิธีจัดการเรียนรู้ คือ การทัศนศึกษาในสถานที่จริง การอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ในท้องถิ่น การสร้างแผนผังความคิด ผลการทดลอง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โดยกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557) ที่ได้เสนอกระบวนการทัศนจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาผลการวิจัยพบว่ากระบวนการทัศนจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีชื่อว่า “CLTE” มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งจะประกอบด้วย 1) ชุมชน (Community) 2) การจัดการเรียนรู้ (Learning) 3) เทคโนโลยี (Technology) และ 4) การประเมินผล (Evaluation) กระบวนการทัศนจัดการเรียนรู้มีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการเป็นการเรียนรู้บนฐานของชุมชนโดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้านของ “CLTE” โดยจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน PSRA ซึ่งผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาที่พบในชุมชนด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์ 2) วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ PSRA ประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing : P) 2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ (Strategies : S) 3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด (Reflection : R) และ 4) ขั้นประเมิน

ประสิทธิผล (Assessing : A) 4) การวัดและประเมินผลประเมินภาพรวมของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจากการสะท้อนคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และ 5) เงื่อนไขในการนำกระบวนการทัศน์ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ

รวมไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่สอดคล้องกับ จงกลณี ภัทรกังวาน (2561) ที่ศึกษาพฤติกรรมการวางแผน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าระหว่างเรียน 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พฤติกรรมการวางแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าระหว่างเรียน 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และด้านบรรยากาศในชั้นเรียนตามลำดับ

ในส่วนของการบูรณาการเสริมสร้างเยาวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ มีความสอดคล้องกับ สุตาลักษณ์ คำลำปาง (2565) ที่ได้ศึกษาการจัดการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน เพื่อสร้างเยาวชนนักร้องความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหง 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะเยาวชนนักร้องความหมายประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 33 คน ได้แก่ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหง ศึกษาการเรียนรู้อัตนศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชน ประกอบด้วยประชาชนชาวบ้าน, ผู้อำนวยการโรงเรียน, ผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนทุ่งฟ้าวิทยาคม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากนวัตกรรมของนักเรียนสื่อความหมายประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชนแบบพรรณนา วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยายเล่าเรื่องเป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์กระแสหลักการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา หรือ โควิด-19 ไม่สามารถลงพื้นที่ได้การเรียนรู้อัตนศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองระแหงบนฐานชุมชนนักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning เป็นการฝึกกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การวางแผนเป็นขั้นตอนและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นักสื่อความหมายในการวิจัยนี้คือ ไม่ใช่คนที่แค่พูดอย่างเดียว แต่ต้องนำเสนอผ่านเรื่องราว ผ่านการแสดง ผ่านเพลง ผ่านอาหาร ผ่านภาษาถิ่น แต่ทั้งหมดนี้คือการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองระแหงเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

เช่นเดียวกันกับ ปณิตตา ไชโย (2565) ที่ศึกษาการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีขอบเขตพื้นที่การวิจัยคือ เขตพื้นที่อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านการวิเคราะห์ด้วยวิธีสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยแบบสามเส้า ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์คือ ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เนื้อหามีจำนวนมาก และเวลาในการเรียนมีจำกัดทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กิจกรรมผ่านฐานการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญนอกจากนี้ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเอื้ออำนวยบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของผู้เรียนผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขตรงตามสนใจนักเรียน และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า ผู้เรียนที่ได้ผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี มีความสนใจในเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้มีการลงไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นด้วยตนเอง มีการทำงานเป็นกลุ่ม วางแผนเป็นขั้นตอน มีกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดทักษะการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการมีจิตสำนึกรักและหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิด ร่วมกันอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ผ่านการนำ

องค์ความรู้ที่ได้มารวบรวมและเรียบเรียงในเชิงวิชาการ จากนั้นจึงนำไปเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ หรือวีดิทัศน์ อันจะทำให้ข้อมูลนี้ได้รับการประชาสัมพันธ์ออกไปอย่างกว้างขวาง และสามารถที่จะนำไปต่อยอดในอนาคตให้เกิดประโยชน์ได้อีกหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจะส่งผลต่อผู้คนในท้องถิ่น ภูมิภาค สังคมหรือประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการปรับเปลี่ยนฐานการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และเพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิม

1.2 ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อจะให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานขึ้นเดียว แต่สามารถวัดประเมินผลได้หลากหลาย

1.3 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำเกมใช้ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่หลากหลาย และเป็นการสร้างความสนใจให้กิจกรรมการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวางแผนหรือเตรียมการในกรณีที่ผู้เรียน ไม่ได้มีการศึกษาเนื้อหา หรือเอกสารล่วงหน้ามาก่อน

2.2 ควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในบริบทที่แตกต่างกันในเชิงพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หรืออำเภออื่น ๆ ใกล้เคียง

2.3 ควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ตามบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). *แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). *รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา*. กรุงเทพฯ: เบรน-เบส บัค.
- เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง. (2565). *การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ขวัญทิชา เชื้อหอม. (2559). *การจัดการการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษา : โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. (2557). *เทคนิคการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้*. กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.
- จงกลณี ภัทรกังวาน. (2561). *การศึกษาพฤติกรรมการวางแผน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จตุพร บุญประเสริฐ. (2556). *การวิเคราะห์ตำราว่าว (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จามะรี เชียงทอง. (2543). *วิวัฒนาการของประจาสังคมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

- ชนภัทท์ อินทวารี. (2558). *การศึกษามูลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชน เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชนาธิป พรกุล. (2552). *ระบบและนวัตกรรมการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- ชัยรัตน์ โตศิลา. (2555). *การพัฒนากระบวนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุตินา มั่นเหมาะ. (2562). *การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร บนฐานชุมชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ตุลย์ จันทร์อุดม. (2564). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชิงบูรณาการ กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม บนถนนราชดำเนินจังหวัดนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทศนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลนครอุดรธานี. (2556). *ประวัติเมืองอุดรธานี*. อุดรธานี: ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ธิดา สารยะยา. (2539). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2540). *ดอนปู่ตา : ป่าวัฒนธรรมอีสานในยุคเริ่มแรกตั้งชุมชนของชาวอีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร.
- บุญสืบ โสโสม. (2553). *วิถีคนกล้า ในการเรียนรู้วิถีชุมชนกับการศึกษา*. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการ วิชาการสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การบริหารจัดการโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 8 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ และ 1 รายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565, 19 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 39 ง, หน้า 13.
- ปณิตตา ไชโย. (2565). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชน เป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปิยะทิพย์ พิพิธฉวีธรรม. (2539). *นันทนาการกลางแจ้งและการสื่อความหมาย*. นครราชสีมา: เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรการฝึกอบรม.

- พุดด้วง จำปาทอง. (2565). *แนวทางการจัดการการสื่อความหมายในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาสวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติศรีนครเขื่อนขันธ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณฉิรา สุวรรณสถิต. (2560). *การจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์สำหรับเยาวชน ณ พิพิธภัณฑ์ผ้า ใน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูประสิทธิ์ธรรมมานุศาสน์ (สมใจ ปิยธมฺโม). (2559). *พระมหากุณาคูณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อหนองสวรรค์*. อุดรธานี: วัดไชยารามหนองสวรรค์.
- พระครูอุดมธรรมสุนทร (ประเสริฐ ปสฺสฺฐโณ). (2544). *ประวัติวัดวิสุทธิราช*. อุดรธานี: วัดสังคาว.
- พระปริยัติเวที (บุญ โกวิท). (2514). *ประวัติวัดมณีมาวาส จังหวัดอุดรธานี*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- พิชาติ แก้วพวง. (2563). *ศาสตร์การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2561). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2558). *โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาการบูรณาการจัดการเรียนรู้วิชาออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนา ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย*. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 10(1), 143-156. มหาวิทยาลัยราชธานี. (2557). *คู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). *คู่มือการจัดระบบการเรียน การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: เทียนวัฒนาพรินต์ติ้ง.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทยว่าด้วยความเป็นมาสถานภาพแนวคิดวิธีการศึกษา และบทบาทในสังคมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ยรรยง รัตตกุล. (2528). *อนุสรณ์ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ นายจรินทร์ กาญจนมัย*. กรุงเทพฯ: สวีชาญการพิมพ์.
- รัฐชฎาภรณ์ นันทเสน. (2559). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสุนทรียสนทนา เพื่อส่งเสริม พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

- ลัดดา ศิลาน้อย. (2543). *การใช้แหล่งความรู้ท้องถิ่นกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วศิน ปัญญาจรตระกูล. (2566). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : วิธีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- วสา สุทธิพิบูลย์. (2555). *นันทนาการและสื่อความหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ตถาตาพับลิเคชั่น.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2523). *หลักและระบบบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิทยากร เชียงกุล. (2550). *อธิบายศัพท์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี. (2556). *เทคนิคการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วิภาวรรณ สุขสุวรรณ. (2559). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิไลพร สาคริก. (2545). *การสื่อความหมายและการรับรู้เอกลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนหัวหิน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีไล เดชคุ้ม. (2551). *การศึกษาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการทำโครงงานโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในวัดโพธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรียวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2557). *กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2557). *ปฏิบัติการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพวิริยะพันธุ์.
- ศศิพัชร จำปา. (2558). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริรัตน์ ดีโต. (2559). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ตัวหารร่วมมากและตัวคูณร่วมน้อย ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- สถาบันสังคมศึกษา. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมพงษ์ อำนวยเงินตรา. (2553). *แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการเรียนรู้เชิงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สายทิพย์ จันทร์สุริยศักดิ์. (2556). *การสื่อความหมายอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). *ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิรินาด ชุมพาทิ. (2559). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนววิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม (STS) ร่วมกับการใช้เครือข่ายสังคม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สิริวรรณ สิริวนิชย์. (2565). *แนวคิดและวิธีการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. (2552). *พลังท้องถิ่น : บทสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุดาลักษณ์ คำลำปาง. (2565). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ในเมืองระแหงบนฐานชุมชน เพื่อสร้างเยาวชนนักสื่อความหมาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุเทพ สุนทรภะสีช. (2540). *มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์ : รวมความเรียงว่าด้วยการประยุกต์ใช้แนวความคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยาในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุนทรชัย ซอบยศ. (2562). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน*. มหาสารคาม: โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุมาลี ชัยเจริญ. (2557). *การออกแบบการสอน : หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ขอนแก่น: แอนนาออฟเซต.
- สุวิมล คำนวน. (2565). *การจัดการเรียนรู้วรรณคดีวิจักษ์ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษาเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่ายกับวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- หัตถไชย ศิริสถิตย์. (2565). *พินภูมิเมืองอุดรธานี*. นนทบุรี: ต้นฉบับ.
- อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล. (2559). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ KWL-Plus จากสื่อเอกสารจริง ๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาฝรั่งเศสเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). *ความเปลี่ยนแปลงในชนบท : ประชาธิปไตยบนความเคลื่อนไหว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). *การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่น.
- อาทิตย์ บุญสินธุ์. (2564). *กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เรื่อง เมืองร้าง ดงแม่นางเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เอนก นาวิกมูล. (2544). *ความสนุกที่บ้านหมากแข้ง*. *ศิลปวัฒนธรรม*, 22(9), 82-85.
- ICOMOS. (2007). *The ICOMOS charter for the interpretation and presentation of cultural heritage site - proposed final draft*. Nara: ICOMOS.
- Melaville, A., & Berg, A. C., & Blank, M. J. (2015). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Retrieved January 9, 2024, from <http://digitalcommons.unomaha.edu/slcepartnerships/40>
- Nichols, M. (1971). *Ecommunity resourees for School*. New York: Holt Rineheart and Winston.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกลุ่มครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุดรธานี
2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเซียงพิน และตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี เกี่ยวกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหนองสวรรค์ และบรรดาโบราณสถานต่าง ๆ รอบแหล่งศึกษาเรียนรู้หนองสวรรค์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก
สำหรับกลุ่มครูผู้สอนรายวิชา ประวัติศาสตร์
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....น.

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ-นามสกุล.....เพศ.....
- 1.2 อายุ.....ปี
- 1.3 นับถือศาสนา.....
- 1.4 ตำแหน่งทางข้าราชการ.....โรงเรียน.....
- 1.5 อายุราชการ.....ปี.....เดือน
- 1.6 การศึกษา
- 1.6.1 ระดับปริญญาตรี.....สาขาวิชา.....
จากมหาวิทยาลัย.....จังหวัด.....
- 1.6.2 ระดับปริญญาโท.....สาขาวิชา.....
จากมหาวิทยาลัย.....จังหวัด.....
- 1.6.3 ระดับปริญญาเอก.....สาขาวิชา.....
จากมหาวิทยาลัย.....จังหวัด.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์

- 2.1 ได้รับมอบหมายให้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้น.....
- 2.2 ประสบการณ์ในการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์จำนวน.....ปี
- 2.3 สภาพห้องเรียนและบริบทการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์.....
- 2.4 เทคนิควิธีการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์.....
- 2.5 ปัญหาที่พบเจอในการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์.....
- 2.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาเบื้องต้น.....
- 2.7 มีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาหรือไม่.....
- 2.8 มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใช้ในโรงเรียนหรือไม่.....
- 2.9 มีชุมชนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือไม่.....
- 2.10 ความเชื่อมโยงกับตำนานท้องถิ่นของชุมชนรอบข้างสถานศึกษา.....
- 2.11 การแทรกเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรายวิชาประวัติศาสตร์พื้นฐาน.....
- 2.12 การประยุกต์ใช้แหล่งศึกษาเรียนรู้ใกล้กับสถานศึกษาเป็นสื่อ.....
- 2.13 คิดเห็นอย่างไรกับการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษา.....
- 2.14 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับประวัติศาสตร์ชาติ.....
- 2.15 แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยใหม่.....

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก
สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
และตำบลใกล้เคียง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....น.

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ-นามสกุล.....เพศ.....
- 1.2 อายุ.....ปี
- 1.3 นับถือศาสนา.....
- 1.4 ตำแหน่ง.....หน่วยงานที่สังกัด.....
- 1.5 การศึกษา
 - 1.5.1 ระดับประถมศึกษา.....โรงเรียน.....จังหวัด.....
 - 1.5.2 ระดับมัธยมศึกษา.....โรงเรียน.....จังหวัด.....
 - 1.5.1 ระดับปริญญา.....วุฒิ.....สาขาวิชา.....
จากมหาวิทยาลัย.....จังหวัด.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของหนองสวรรค์.....
- 2.2 ความสำคัญของหนองสวรรค์กับชุมชน.....
- 2.3 ประวัติการก่อตั้งชุมชนหนองสวรรค์.....
- 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างพระราชวงศ์กับหนองสวรรค์.....
- 2.5 หนองสวรรค์ในโฉมหน้าประวัติศาสตร์อุดรธานี.....
- 2.6 สถานที่สำคัญรอบบริเวณหนองสวรรค์.....
- 2.7 แหล่งโบราณสถานใกล้เคียงในเขตหนองสวรรค์.....
- 2.8 การเป็นที่รู้จักของหนองสวรรค์ในจังหวัดอุดรธานี.....
- 2.9 หนองสวรรค์กับตำนานท้องถิ่นของอุดรธานี.....
- 2.10 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนหนองสวรรค์.....
- 2.11 หนองสวรรค์กับความเกี่ยวข้องกับชุมชนใกล้เคียง.....
- 2.12 หนองสวรรค์กับมรดกด้านพระพุทธศาสนา.....
- 2.13 หนองสวรรค์ในด้านเศรษฐกิจและสาธารณสุข.....
- 2.14 ตำนานพื้นบ้านที่ปรากฏชื่อของหนองสวรรค์.....
- 2.15 หนองสวรรค์กับการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้.....
- 2.16 สถานที่สำคัญซึ่งหายไปจากหนองสวรรค์.....
- 2.17 ความท้าทายในการยกระดับหนองสวรรค์.....
- 2.18 อนาคตของหนองสวรรค์ที่มีผลต่ออุดรธานี.....

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

1. นางมนรัตน์ สมสุข ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

2. นางลักขณา เครื่องพาที ฟิลิปป์ ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัด
อุดรธานี

3. นางธันยรัตน์ พันธุ์โสภณ ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัด
อุดรธานี

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณมนรัตน์ สมสุข

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการค้นคว้าอิสระเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นแล้วว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมกันนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณลักษณะ เครื่องพาที ฟิลิปป์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการค้นคว้าอิสระเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นแล้วว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมกันนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณฉันทน์รัตน์ พันธุ์โสภณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการค้นคว้าอิสระเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นแล้วว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมกันนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ (กลุ่มครูผู้สอน
รายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย)

1. นางปาจริย์ นาระกุล ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
2. ว่าที่ร้อยตรีหญิงกิตติยา พิลาจันทร์ ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี
3. นางยุภาวดี กาหวงศ์ ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี
4. นางสาวพรเพ็ญ พาลี ตำแหน่ง ครู คศ.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม โรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
5. นางสาวธิดารัตน์ กักวิสัย ตำแหน่ง ครู คศ.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม โรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
6. นายกฤษฎา ภาชนิ ตำแหน่ง ครู คศ.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม โรงเรียนอุดรพิชัยรัษฎ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณปาจริย์ นาระกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิตินำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน ว่าที่ร้อยตรีหญิงกิตติยา พิลาจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิตินำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณยุภาวดี กาหาวงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิตินำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณพรเพ็ญ พาลี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิตินำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณธิดารัตน์ กีกวีย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิตินำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณกฤษฎา ภาชนิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรื้อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิตินำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ (กลุ่มผู้นำชุมชน
ในเขตหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ และตำบลไถ่เคียง)

1. พระครูประสิทธิ์ธรรมานุศาสน์ (สมใจ ปิยธมฺโม) เจ้าคณะตำบลเชียงพิณ (ธ) และ
เจ้าอาวาสวัดไชยารามหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัด
อุดรธานี
2. พระมหาชูศักดิ์ โชติโก เจ้าอาวาสวัดอินทราราม บ้านวัวซ่อง ตำบลบ้านเลื่อม อำเภอ
เมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
3. พระอธิการเจียมศักดิ์ จิรสีโล เจ้าอาวาสวัดธาตุยางชุม บ้านยางชุม ตำบลเชียงเพ็ง
อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
4. นายสัมฤทธิ์ โสดาดี กำนันตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
5. นายสมควร คามะเชียงพิณ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 บ้านนาแอ่ง ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอ
เมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
6. นายสมคิด ยงยีน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 บ้านวัวซ่อง ตำบลบ้านเลื่อม อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี
7. นางเยาวลักษณ์ โสดาดี ประธานกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรพิณ บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
8. นางสมสง่า อ่อนคำ ปราชญ์ผู้รู้ประจำชุมชน บ้านโนนบุญมี ตำบลนิคมสงเคราะห์
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
9. นายเจริญ คงกล้า (พ่อใหญ่อินทร์) ปราชญ์ผู้รู้ประจำชุมชน บ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
10. นายประยงค์ เสาร์ดี (พ่อตู้จารย์) ปราชญ์ผู้รู้และเฒ่าเจ้าประจำชุมชน บ้านขาวัว ตำบล
พังงู อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอโอกาสเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

นมัสการ พระครูประสิทธิธรรมานุศาสน์ (สมใจ ปิยธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดไชยารามหนองสวรรค์ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณเจ้า บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ขอโอกาสให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอโอกาสเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

นมัสการ พระมหาชุกดิ์ โชติโก เจ้าอาวาสวัดอินทราาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณเจ้า บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ขอโอกาสให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอโอกาสเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

นมัสการ พระอธิการเจียมศักดิ์ จิรสีโล เจ้าอาวาสวัดธาตุยางชุม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณเจ้า บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ขอโอกาสให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาวุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณสมฤทธิ โสดาดี กำนันตำบลเชียงพิณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณสมควร คามะเชียงพิณ ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาแฉง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณสมคิด ยงยีน ผู้ใหญ่บ้านบ้านวัวซ่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรื้อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอูตม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณเยาวลักษณ์ โสดาดี ประธานกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรวพิณ ตำบลเชียงพิณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักรู้ความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณสมสง่า อ่อนคำ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณเจริญ คงกล้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุตรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๑๙๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณประยงค์ เสาร์ดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายชลธิ์ จ้อยนุแสง รหัสประจำตัว ๖๕๐๗๐๓๘๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างเยาวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี ดร.ปริญญา สร้อยทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและหน่วยงานในสังกัดของท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๗

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายชลธิ์ จ้อยนุแสง โทร. ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕

ภาคผนวก จ แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชา ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง ตามรอย
หนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์

แผนการจัดการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชา ก๓๑๙๘๘๙ ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ทักษะสำหรับการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์ (ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์นอกสถานศึกษา)
จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๖ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี
ใช้วิธีการสอนแบบ เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning)
ระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ๖) เวลา ๖ ชั่วโมง ครูผู้สอน นายชลธิ์ จ้อยนุแสง

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย มีความ
รัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ ส ๔.๓ ม.๔ - ๖/๓ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย
และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

ตัวชี้วัดที่ ส ๔.๓ ม.๔ - ๖/๕ วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๒.๑ นักเรียนสามารถค้นคว้าหาข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเองได้

๒.๒ นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตามรูปแบบของยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง

๒.๓ นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเป็นยุวชนนักสื่อ
ความหมายทางประวัติศาสตร์ที่ดี

๓. สารสำคัญ

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจความหลากหลายผู้คนชุมชน วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่น ท้องถิ่นกับสังคมประเทศ สังคมอาเซียน และสังคมโลก การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเข้าถึงพื้นที่ท่ามกลางความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตมากขึ้น

๔. สารการเรียนรู้

ด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) K

การศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากท้องถิ่น

๑. ความหมายและความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
๒. วิธีการค้นคว้าสืบหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
๓. ความหมายและความสำคัญของยูวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์
๔. แนวทางการดำเนินกิจกรรมของยูวชนนักร้องความหมายทางประวัติศาสตร์
๕. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL)

ด้านทักษะพิสัย (กระบวนการ) P

๑. ทักษะการคิดวิเคราะห์
๒. ทักษะการจัดลำดับ
๓. ทักษะการเชื่อมโยง
๔. ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์

ด้านจิตพิสัย (เจตคติ) A

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ใฝ่เรียนรู้
๓. มุ่งมั่นในการทำงาน
๔. รักความเป็นไทย

๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- ๕.๑ ทักษะในการคิด
- ๕.๒ ทักษะในการสื่อสาร
- ๕.๓ ทักษะในการใช้เทคโนโลยี

๖. ชิ้นงาน หรือ ภาระงาน

แบบฝึกหัดฐานการเรียนรู้ที่ ๑ - ๗ ในสมุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

๗. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

๑. นักเรียนและครูกล่าวทักทายกัน ภายหลังจากลงทะเบียนเช็คชื่อนักเรียนเสร็จ
๒. ครูแจกสมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ ฯ และชี้แจงจุดประสงค์ในการทำกิจกรรม
๓. นักเรียนทบทวนองค์ความรู้เรื่อง ทักษะสำหรับการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อนำเข้าสู่กิจกรรม
๔. ออกเดินทางไปยังแหล่งการเรียนรู้โบราณสถานหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

ขั้นการสอน

๕. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง การศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) ประกอบการสนทนา
๖. นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๗ คน โดยให้แบ่งกลุ่มตามสมัครใจ จากนั้นครูมอบหัวข้อเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ทั้ง ๗ แห่ง ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสืบค้นข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต และผู้มีความรู้ โดยรอบแรกกำหนดเขตการค้นหาค้นหาผ่านการค้นคว้าโดยสังเขป จากนั้นจึงนำข้อมูลมารวบรวมและอภิปรายกันเบื้องต้น
๗. จากนั้นครูจึงจัดตั้งกลุ่มยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ขึ้นมา ๓ กลุ่ม ตามกลุ่มที่แบ่งกันข้างต้นแล้ว เพื่อให้ไปสืบค้นข้อมูลของชุมชนที่มีความละเอียดมากยิ่งขึ้นตามฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ผ่านแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน เช่น สอบถามผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ศาลากลางหมู่บ้าน ศาสนสถานในหมู่บ้าน โบราณสถานรอบบริเวณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แหล่งภูมิปัญญาของท้องถิ่น ฯลฯ โดยอาศัยสมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ ในการช่วยดำเนินกิจกรรม

๘. ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ครูก็ต้องคอยสังเกตพฤติกรรมและตรวจสอบเกี่ยวกับความคืบหน้าของเนื้อหาในแต่ละกลุ่ม โดยกำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียนพบเจอกับอุปสรรค และคอยให้คำแนะนำในประเด็นต่าง ๆ ที่นักเรียนสงสัยหรือไม่เข้าใจ เมื่อได้องค์ความรู้มาครบถ้วนแล้ว จึงให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรวบรวมสรุปข้อมูลจัดเตรียมไว้เพื่อนำเสนอ

ขั้นสรุป

๙. ภายหลังจากการจัดกิจกรรม ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้มา อภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชั้นเรียน โดยมีครูคอยกำกับดูแลและตรวจสอบถึงความถูกต้องของข้อมูล และให้เพื่อนแต่ละกลุ่มตั้งข้อสังเกตเพื่อสอบถามกลุ่มอื่นได้

๑๐. นักเรียนในฐานะของยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นำผลสรุปที่ได้มาเรียบเรียงใหม่ และนำออกไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือเล่มเล็ก เอกสารวิชาการ วิทยุทัศน์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ป้ายนิเทศ สื่อออนไลน์ ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว การแสดง เพลง เกม กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

๘. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์

๘.๑ แหล่งศึกษาเรียนรู้โบราณสถานหนองสวรรค์

๘.๒ ประชาณผู้รู้ประจำชุมชน

๘.๓ สมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

๘.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการค้นหาข้อมูล เช่น โทรศัพท์มือถือ, แท็บเล็ต, ตัวอย่างหนังสือ, เว็บไซต์สำหรับสืบค้นข้อมูล เป็นต้น

๙. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือที่ใช้วัด	การประเมินผล
๑. นักเรียนสามารถค้นหาข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเองได้ (K)	- การอภิปรายข้อมูลที่ค้นคว้ามา และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	- ข้อคำถาม และผลการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	- ได้คะแนน ๗๐% ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์
๒. นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตามรูปแบบของยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ถูกต้อง (P)	- ตรวจสอบแบบฝึกหัดฐานการเรียนรู้ที่ ๑-๗ ในสมุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์	- แบบฝึกหัดฐานการเรียนรู้ที่ ๑-๗ ในสมุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์	- ได้คะแนน ๗๐% ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์
๓. นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ที่ดี (A)	- ประเมินผลคุณสมบัติการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ที่ดี ผ่านกิจกรรม	- แบบสังเกตพฤติกรรมยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ รายบุคคล	- ได้คะแนน ๗๐% ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์

สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้

คู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด
"ตามรอยหนองมหาสนุก ปุ๊กหนองสวรรค์"
เพื่อเสริมสร้างคุณชนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์
สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

จัดทำโดย
นายชวลี ฉัยอนแสง
โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

การเตรียมตัวภาคสนาม

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้
"ตามรอยหนองมหาสนุก ปุ๊กหนองสวรรค์"
ใช้สำหรับศึกษารายละเอียดและวิธีการในการ
ดำเนินงานกิจกรรม

สมุดจดบันทึก + ปากกา
ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลองค์ความรู้ที่
รับจากการจัดกิจกรรม

กล้องถ่ายรูปดิจิทัล
ใช้สำหรับบันทึกภาพสถานที่ต่าง ๆ
และภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เครื่องบันทึกเสียง
ใช้สำหรับบันทึกเสียงสัมภาษณ์

เข็มทิศ
ใช้สำหรับดูทิศทางในการเก็บข้อมูล

โทรศัพท์มือถือ
ใช้สำหรับดูแผนที่ Google Maps
และบันทึกคลิปวิดีโอ

สมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด "ตามรอยหนองมหาสนุก ปุ๊กหนองสวรรค์" เพื่อเสริมสร้างคุณชนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตัวอย่างแบบฝึกหัดตามฐานการเรียนรู้ ในสมุดคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้

10

ฐานการเรียนรู้ที่ 1
พิพิธภัณฑ์ผ้าก๊อปปันบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจ
กอล์ฟ “เพชรเนรมิต” บ้านหนองสวรรค์

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถาม
วิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่
.....
2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน
.....
3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้
.....
4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)
.....
5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้
.....

หลักฐานภาพถ่าย

11

ฐานการเรียนรู้ที่ 2
หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถาม
วิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่
.....
2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน
.....
3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้
.....
4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)
.....
5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้
.....

หลักฐานภาพถ่าย

12

ฐานการเรียนรู้ที่ 3
วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ร) บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถาม
วิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่
.....
2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน
.....
3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้
.....
4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)
.....
5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้
.....

หลักฐานภาพถ่าย

13

ฐานการเรียนรู้ที่ 4
โคกหนองนาโมเดล
บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถาม
วิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

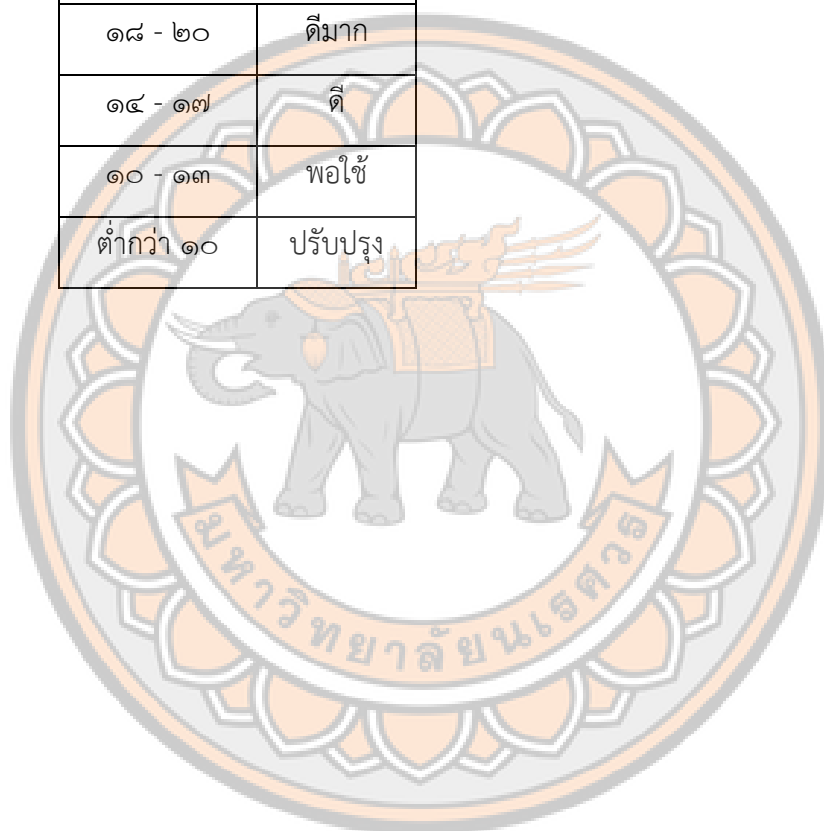
1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่
.....
2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน
.....
3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้
.....
4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)
.....
5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้
.....

หลักฐานภาพถ่าย

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ	ให้	๔	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง	ให้	๓	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้ง	ให้	๒	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมน้อยครั้ง	ให้	๑	คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	
๑๘ - ๒๐	ดีมาก
๑๔ - ๑๗	ดี
๑๐ - ๑๓	พอใช้
ต่ำกว่า ๑๐	ปรับปรุง

บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รายวิชา ก๓๑๙๘๘๙ ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ๖)
 หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ทักษะสำหรับการเป็นยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
 เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์ (ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์นอกสถานศึกษา)
 สอนวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ เวลาสอน ๐๙.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. แหล่งเรียนรู้หนองสวรรค์

๑. ผลการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

๒. ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

๓. แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

.....

.....

.....

๔. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน/ผู้ประเมิน

(นายชลธิ์ จ้อยนุแสง)

ตำแหน่ง ครู คศ.๑

...../...../.....

ภาคผนวก ฉ คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชุด “ตามรอยหนองมหาสนุก
ปลุกหนองสวรรค์”

1. หนังสือ Electronic Book

QR Code คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด
“ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์”

2. ตัวอย่างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุด “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์”

คำนำ

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด “ตามรอยหนองมหาสนุกปลุกหนองสวรรค์” ฉบับนี้ เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นสำหรับ นักเรียน ครูผู้สอน หรือผู้ที่สนใจทั่วไป จะได้นำแนวทางไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยอาศัยการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นประกอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

คู่มือฉบับนี้ ผู้จัดทำได้ค้นคว้ารวบรวมเนื้อหาจากหลายแห่ง และได้ลงพื้นที่ออกสำรวจเก็บข้อมูลจากสถานที่จริง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้นำมาสร้างเป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ผ่านการออกแบบจากทั้งชุมชน นักเรียนและผู้จัดทำร่วมมือกัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อจะสร้างสารสนเทศใหม่ อาศัยวิธีการประชาสัมพันธ์จากยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี เพื่อที่จะอนุรักษณ์แหล่งศึกษาเรียนรู้ของสวรรค์ให้คงไว้ และต่อยอดยกระดับจัดตั้งให้กลายเป็นแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะก่อให้เกิดคุณค่าในหลากหลายด้าน ทั้งศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และเศรษฐกิจ สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติต่อไป

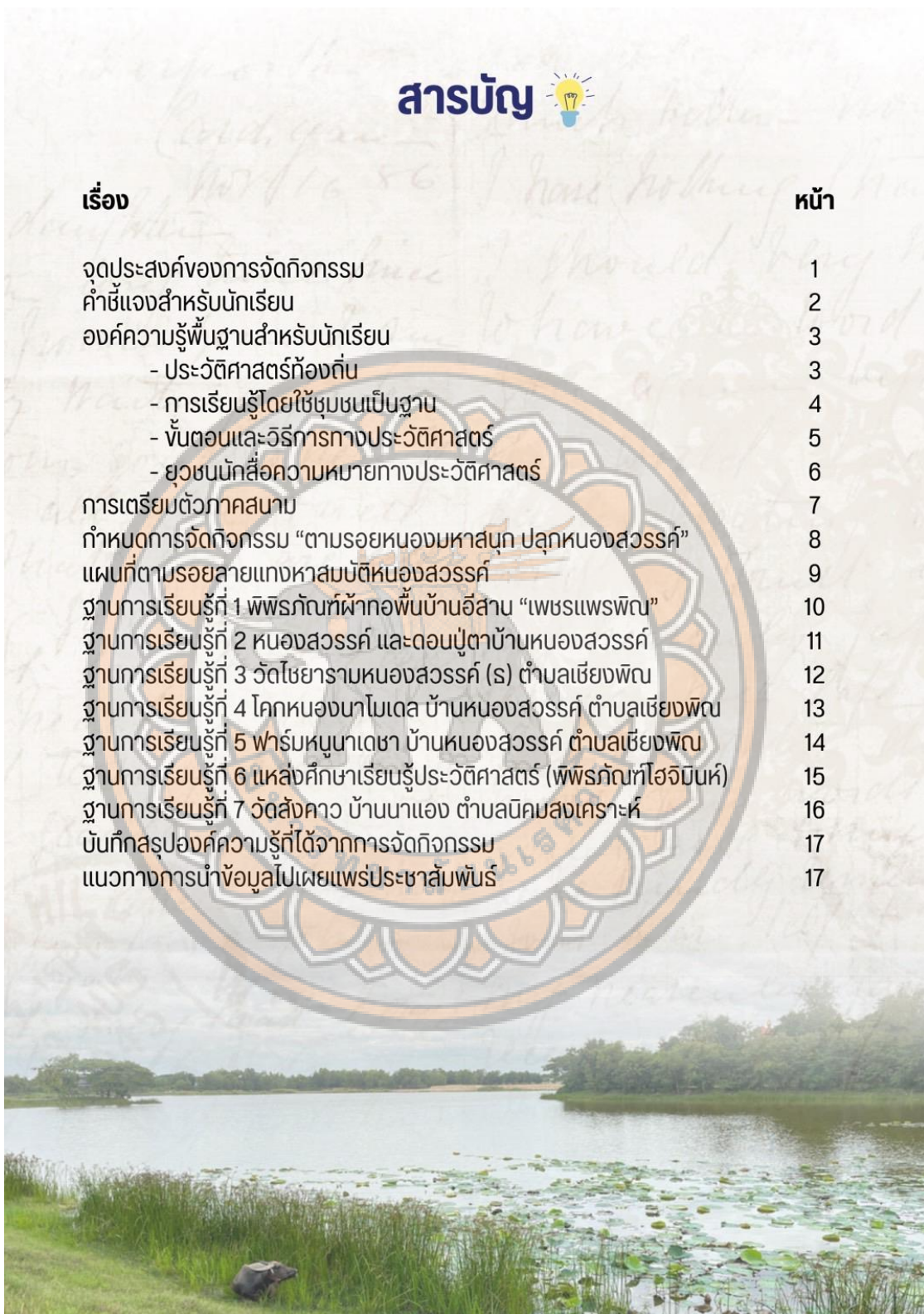
ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยสำหรับนักเรียน ครูผู้สอน หรือผู้ที่สนใจเรื่องราวเหล่านี้ และสามารถนำไปใช้ในเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้ หากมีข้อผิดพลาดประการหนึ่งประการใดในเรื่องข้อมูลหรือการจัดทำ ผู้จัดทำก็ต้องขออภัยมาไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ชลธิ์ จ้อยบุแสง
ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรม	1
คำชี้แจงสำหรับนักเรียน	2
องค์ความรู้พื้นฐานสำหรับนักเรียน	3
- ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3
- การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	4
- ขั้นตอนและวิธีการทางประวัติศาสตร์	5
- ยุวชนนักสืบความหมายทางประวัติศาสตร์	6
การเตรียมตัวภาคสนาม	7
กำหนดการจัดกิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์”	8
แผนที่ตามรอยสายแก่งหาสมบัติหนองสวรรค์	9
ฐานการเรียนรู้ที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าก๊อพื้นบ้านอีสาน “เพชรแพรวพิน”	10
ฐานการเรียนรู้ที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์	11
ฐานการเรียนรู้ที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ร) ตำบลเชียงพิณ	12
ฐานการเรียนรู้ที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ	13
ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ฟาร์มหมูนาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ	14
ฐานการเรียนรู้ที่ 6 แหล่งศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์)	15
ฐานการเรียนรู้ที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์	16
บันทึกสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรม	17
แนวทางการนำข้อมูลไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	17

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรม

- 1.1 เพื่อสร้างความตระหนักและกระตุ้นความสนใจต่อการศึกษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนให้เพิ่มมากขึ้น
- 1.2 เพื่อพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น
- 1.3 เพื่อเสริมสร้างให้เกิดยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในแต่ละชุมชนเพิ่มมากขึ้น
- 1.4 เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีจิตสำนึกรักชาติบ้านเมือง
- 1.5 เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายและคงอยู่ต่อไป

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

การเรียนรู้โดยใช้สมุดคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุด “ตามรอยอนุกรมมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์” ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 7 คน
2. ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้ของกิจกรรม
3. อ่านคำชี้แจงการใช้สมุดกิจกรรมและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมุดกิจกรรมให้เข้าใจก่อนลงมือปฏิบัติ
4. ประชุม ปรีกษา วางแผน และแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติในกิจกรรมแต่ละขั้นตอน
5. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในสมุดคู่มือกิจกรรม
6. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ตรวจสอบความเรียบร้อยของสมุดกิจกรรม ชุด “ตามรอยอนุกรมมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์” และนำส่งครูผู้สอน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (LOCAL HISTORY)

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง การศึกษาเรื่องราวในชุมชนของท้องถิ่นอันเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยนั้น ๆ อาจมีขอบเขตเฉพาะเพียงแค่วัดหรือหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอเพียงแห่งเดียว หรือไม่ก็เป็นอาณาเขตจำกัดที่ไม่กว้างเกินไปกว่าจังหวัดหรือภูมิภาค โดยเป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นมา วัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ หรือการเมืองการปกครอง อาจจะศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งหมดก็ย่อมได้ ถือเป็นประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของผู้คนธรรมดาในท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์สังคมมวลชนในท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ที่มองเห็นถึงความเคลื่อนไหวของคนในสังคมชุมชนที่ไม่ได้เน้นที่ประวัติศาสตร์จากอำนาจรัฐส่วนกลางหรือการเมืองอธิบายเมืองหรือเจ้าเมือง หรือบุคคลสำคัญของเมือง หากแต่เป็นการสืบสาวเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจของผู้คน โดยทั่วไปในชุมชนท้องถิ่น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมอบความเป็นอัตลักษณ์และตัวตนของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งเรื่องการศึกษาท้องถิ่น เพื่อการสร้างความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดและรู้จักรากเหง้าความเป็นมาของตน การที่ท้องถิ่นสามารถรวบรวมหรือศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็ถือว่าเป็นการทำความเข้าใจรากเหง้าและรู้พื้นความทรงจำของคนในท้องถิ่นที่มีต่อพื้นที่

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (COMMUNITY-BASED LEARNING : CBL)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านฐานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีผู้วิจัยทำการออกแบบ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการศึกษาองค์ความรู้โดยมีชุมชนเป็นส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พัฒนามาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ขึ้นจากความคิดของตนเองแทนการฟังจากครูผู้สอน แล้วนำมาขยายเป็นความรู้ใหม่ นอกจากนั้นแล้ว รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning Theory) ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้พบมาแล้วและประสบการณ์ที่พบในชั้นเรียน โดยนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือสะท้อนคิดเพื่อทำความเข้าใจ โดยผู้สอนเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วยชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุนและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นักเรียนลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ฝึกการคิดและแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชน และมีการยืดหยุ่นเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมนอกห้องเรียน

ขั้นตอนและวิธีการทางประวัติศาสตร์ (HISTORICAL METHOD)

5

1. การกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา

ถือเป็นขั้นตอนแรก que ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องกำหนดเป้าหมาย และขอบเขตที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจนว่า ต้องการศึกษารื่องอะไร เพราะเหตุใด อยู่ในความสนใจหรือไม่ ซึ่งยังมีหลักฐานหลงเหลือในคั่นคว่าอยู่ จึงตั้งคำถามต่อสิ่งที่ต้องการศึกษา รวมถึงการประเมินเรื่องเวลา และทุนทรัพย์สนับสนุน

2. การรวบรวมหลักฐาน

หลังจากตั้งสมมุติฐานไว้สำหรับหัวข้อที่ต้องการศึกษาแล้ว จึงเริ่มค้นคว้าข้อมูลหาความแตกต่างของการสืบค้นทางประวัติศาสตร์ ไม่สามารถใช้ชุดแบบสอบถามได้ แต่ต้องลงมือศึกษาหลักฐานต่าง ๆ ทั้งหลักฐานชั้นต้น และชั้นรอง เพื่อรวบรวมข้อมูลให้รอบด้าน และตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

ทางประวัติศาสตร์จะใช้วิธีการประเมินคุณค่าของหลักฐานที่เรียกว่า การวิพากษ์ โดยพิจารณาว่าหลักฐานแต่ละชิ้นน่าเชื่อถือหรือไม่ สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้หรือไม่ ตรวจสอบความแท้-เทียม อายุความเก่าแก่ ซึ่งบางครั้ง อาจต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางโบราณคดี หรือใช้การพิสูจน์หลักฐานด้วยวิทยาศาสตร์

4. การตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตีความเจตนาที่แท้จริงของหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็ภาษาที่ใช้ ขนาด รูปร่าง ลักษณะทางศิลปกรรม สภาพสังคม ฯลฯ วิเคราะห์ว่าหลักฐานและข้อมูลที่ได้รับแฝงคติความเชื่ออย่างไรบ้าง โดยตรวจสอบหลักฐานแต่ละชิ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน ประเมินที่มา ระบุทความน่าเชื่อถือ และอคติที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าความเข้าใจของเราในอดีตนั้นถูกต้องที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

5. การเรียบเรียงและนำเสนอ

เมื่อสรุปผลการศึกษาแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเป็นองค์ความรู้ใหม่ จากนั้นจึงนำมาเสนอต่อสาธารณชน ทั้งในระดับพื้นฐานเชิงบรรยาย งานเขียน และการนำเสนอระดับวิเคราะห์ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี ประวัติศาสตร์ทั้งกระแสหลักและกระแสรอง สามารถถูกปรับเปลี่ยนหรือถูกหักล้างลงได้ หากมีหลักฐานหรือชุดข้อมูลที่ใหม่กว่า น่าเชื่อถือกว่าปรากฏขึ้นมาสนับสนุน

ยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ (THE YOUTH OF HISTORICAL COMMUNICATION)

ยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ หมายถึง เด็กที่มีความสนใจเกี่ยวกับทางด้านของประวัติศาสตร์ และรวมตัวจัดตั้งกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อช่วยกันทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น มีหน้าที่เป็นนักส่งสาร หรือสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูล คอยเป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเล่าความเป็นตัวตนของชุมชนพื้นนั้น ๆ พร้อมกับเป็นผู้เปิดมุมมองของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มาเยือนและคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ดูแลเรื่องความปลอดภัยให้บริการ และสื่อสารสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับแขกที่มาเยี่ยมเยือนชุมชนอีกด้วย นักสื่อความหมายจะแตกต่างจากมัคคุเทศก์ตรงที่ มัคคุเทศก์นั้นจะให้ข้อมูลส่วนใหญ่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสื่อสารเฉพาะผ่านทางคำพูด การนำชม หรือสิ่งที่อยู่ต่อหน้า ในทางตรงกันข้ามยุวชนนักสื่อความหมายจะสื่อสารองค์ความรู้ออกมาผ่านในหลากหลายช่องทาง เช่น ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว เอกสาร วิดีทัศน์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ สื่อออนไลน์ การแสดง เพลง เกม กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น และสื่อสารเนื้อหาออกมาได้ในหลากหลายเรื่องราว ไม่ได้จำกัดวงอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวเพียงเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา นิรุกติศาสตร์ ฯลฯ

การเตรียมตัวภาคสนาม

7

**คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้
“ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์”**
ใช้สำหรับศึกษารายละเอียดและวิธีการในการ
ดำเนินกิจกรรม

สมุดจดบันทึก + ปากกา
ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้
รับจากการจัดกิจกรรม

กล้องถ่ายรูปดิจิทัล
ใช้สำหรับบันทึกภาพสถานที่ต่าง ๆ
และภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เครื่องบันทึกเสียง
ใช้สำหรับบันทึกเสียงสัมภาษณ์

เข็มทิศ
ใช้สำหรับดูทิศทางในการเก็บข้อมูล

โทรศัพท์มือถือ
ใช้สำหรับดูแผนที่ Google Maps
และบันทึกคลิปวิดีโอ

กำหนดการจัดกิจกรรม
“ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์”
โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี
รายวิชา ชุมชนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566
โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
ณ แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

08.00 - 08.30 น.	นักเรียนลงทะเยียบพร้อมกัน ณ จุดขึ้นรถ บริเวณอาคาร 1 ดิษยบุตร
08.30 - 08.45 น.	เดินทางออกจากโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ไปยังแหล่งการเรียนรู้โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
08.45 - 09.45 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจกอผ้า “เพชรแพรพิณ” ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
09.45 - 10.15 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์
10.15 - 11.00 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 3 วัดโฆยารามหนองสวรรค์ (ส) บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี
11.00 - 11.15 น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์วัดโฆยารามหนองสวรรค์
11.15 - 12.00 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวันที่ศูนย์ประสานงานตำบลเชียงพิณ
13.00 - 13.30 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 5 ฟาร์มหนูนาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
13.30 - 14.30 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์) บ้านหนองอ่าง ตำบลเชียงพิณ
14.30 - 15.00 น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์
15.00 - 15.15 น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดสังคาว
15.15 - 15.30 น.	เดินทางกลับโรงเรียนสตรีราชินูทิศโดยสวัสดิภาพ

*หมายเหตุ : กำหนดการต่าง ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

แผนที่ตามรอยลายแทงหาสมบัติของสุวรรณค์

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 พิพิธภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจ ทอผ้า “เพชรแพร่พิณ” บ้านหนองสวรรค์

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....

.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....

.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

.....

.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

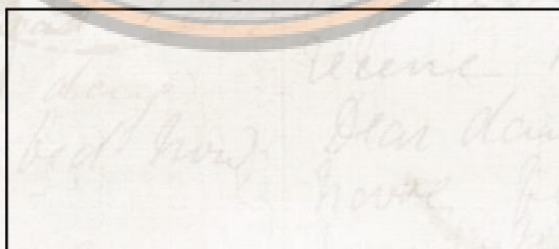
.....

.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....

.....

หลักฐานภาพถ่าย

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....

.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....

.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

.....

.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

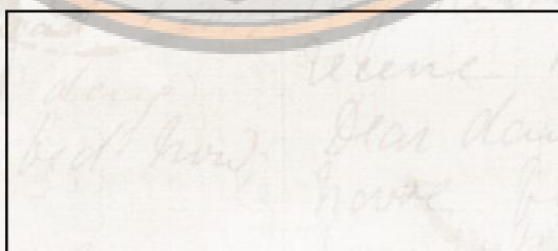
.....

.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....

.....

หลักฐานภาพถ่าย

ฐานการเรียนรู้ที่ 3
วัดไชยารามหนองสวรรค์ (ร) บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 (ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....

หลักฐานภาพถ่าย

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 โคกหนองนาโมเดล

บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....
.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....
.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

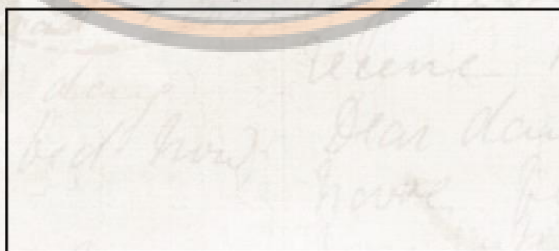
.....
.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

.....
.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....
.....

หลักฐานภาพถ่าย

ฐานการเรียนรู้ที่ 5
ฟาร์มหนูนาเดชา
บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภออุดรธานี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....
.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....
.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

.....
.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

.....
.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....
.....

หลักฐานภาพถ่าย

ฐานการเรียนรู้ที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์) ตำบลเชียงพิณ

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....
.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....
.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

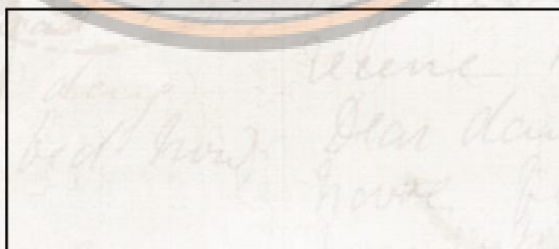
.....
.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

.....
.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....
.....

หลักฐานภาพถ่าย

ฐานการเรียนรู้ที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในฐานการเรียนรู้ สามารถที่จะสอบถามวิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้มีความรู้ในพื้นที่ และถ่ายภาพบันทึกข้อมูลลงในสมุดกิจกรรม

1. ประวัติความเป็นมาของสถานที่

.....
.....

2. ความสำคัญที่มีต่อชุมชน

.....
.....

3. มรดกหรือภูมิปัญญาที่อยู่ในแหล่งการเรียนรู้

.....
.....

4. ความเกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ศาสนา/หน้าที่พลเมือง/เศรษฐกิจศาสตร์/ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์)

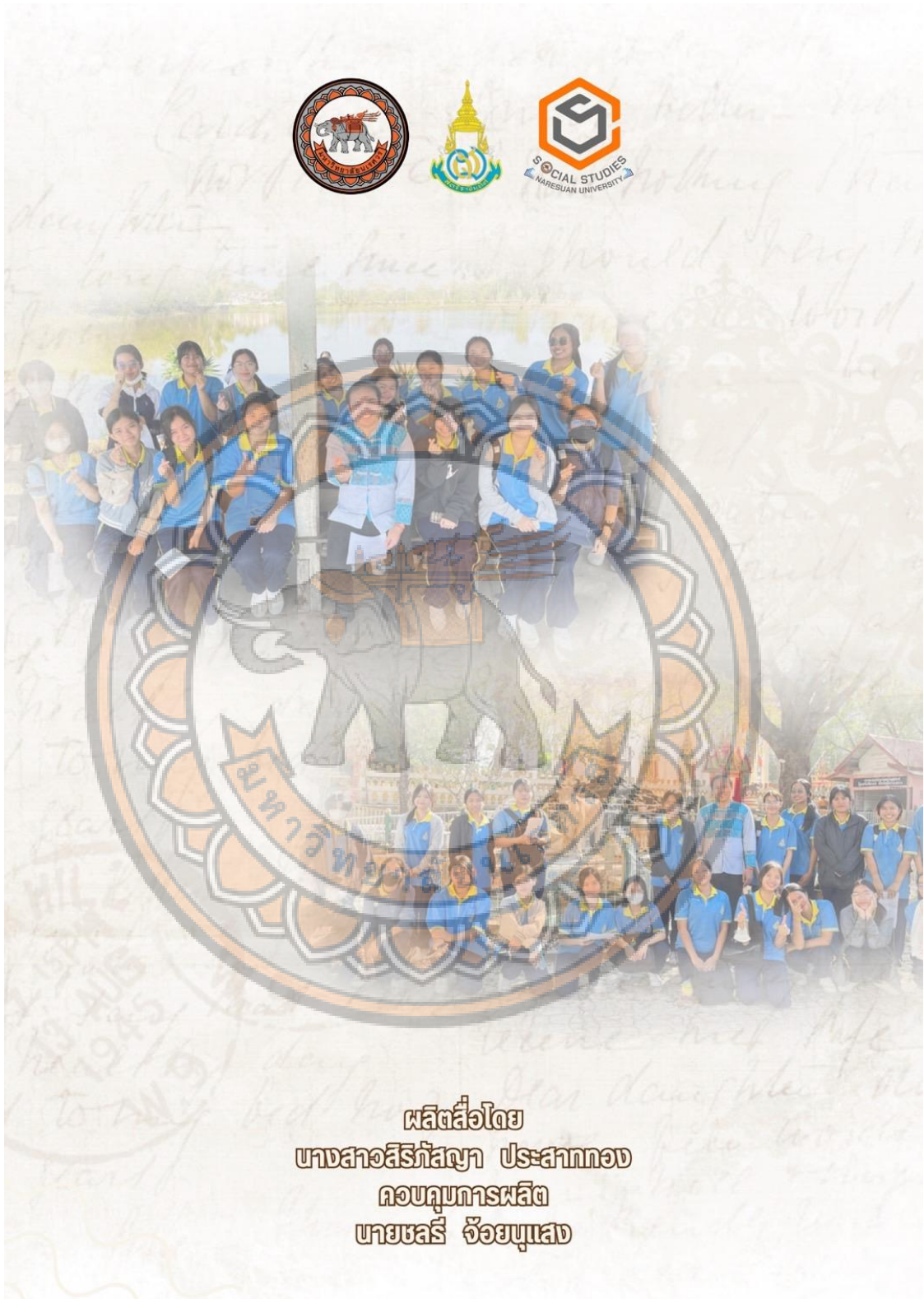
.....
.....

5. สิ่งที่ได้รับจากฐานการเรียนรู้

.....
.....

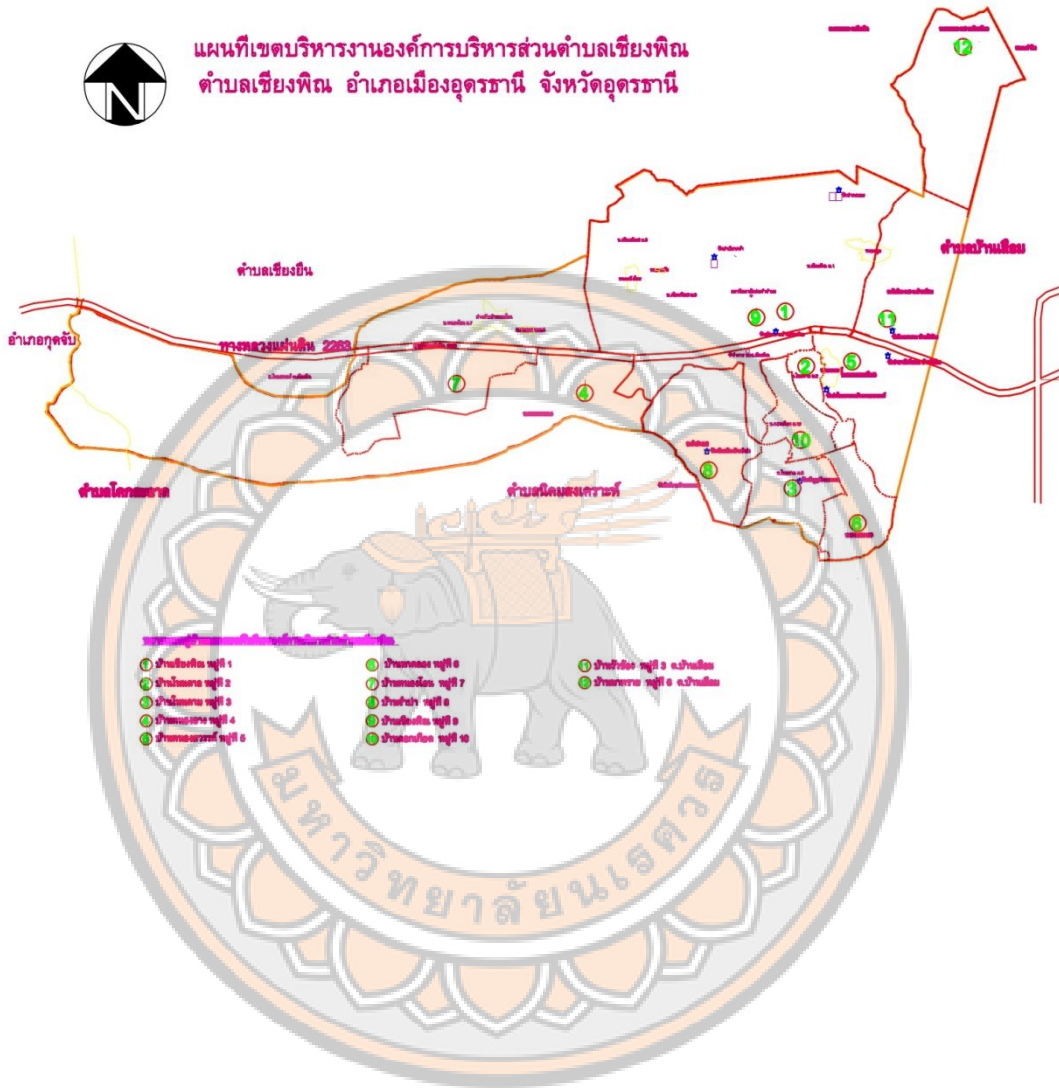
หลักฐานภาพถ่าย

ผลิตสื่อโดย
นางสาวสิริภัสสรา ประสาททอง
คอบคณาการผลิต
นายชลธี จ้อยบุญแสง

ภาคผนวก ข แผนที่อาณาเขตชุมชนตำบลเชิงพิณ อำเภอเมืองอุตรธานี จังหวัดอุตรธานี

ภาคผนวก ข เอกสารขออนุญาตจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

บันทึกข้อความ

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อุตรธานี
 เลขที่รับ..... 168
 วันที่ = 1 ก.พ. 2567
 เวลา..... 14.30 น.

ส่วนราชการ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุตรธานี จังหวัดอุตรธานี
 ที่/๒๕๖๗ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกสถานศึกษา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายละเอียดโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกสถานศึกษา จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. กำหนดการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกสถานศึกษา จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยข้าพเจ้า นายชลธิ จ้อยนุแสง ตำแหน่ง ครูผู้ช่วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุตรธานี จังหวัดอุตรธานี มีความประสงค์จะนำนักเรียนในรายวิชา ชุมชนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน ๒๐ คน ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ณ โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุตรธานี ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. ในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ รายละเอียดตามโครงการและกำหนดการฯ ดังที่ได้แนบมาพร้อมกันนี้

ในการนี้ เพื่อให้เป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อยในการจัดการเรียนรู้ ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตนำนักเรียนเดินทางไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา โดยขอใช้รถบรรทุก ๖ ล้อ จำนวน ๑ คัน เป็นยานพาหนะ พร้อมพนักงานขับรถ ๑ คน เป็นเวลา ๑ วัน คือ วันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ โดยไม่ใช้งบประมาณของทางราชการ โดยหากเสร็จสิ้นซึ่งโครงการดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าจะรายงานผลการศึกษาเรียนรู้ให้ทราบต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต

ลงชื่อ

(นายชลธิ จ้อยนุแสง)
 ตำแหน่ง ครูผู้ช่วย

เรียน เสนอผู้อำนวยการโรงเรียน
 พน ๒๒๖ จ้อยนุแสง
 ๒๕๖๗
 ๒๕๖๗
 ๒๕๖๗
 ๒๕๖๗

๒๕๖๗

(นางลัดดา เทศศรีเมือง)

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

บันทึกการพิจารณาอนุญาต

ความคิดเห็น	ความคิดเห็น	ความคิดเห็น
เห็นชอบ ๐๒/๐๒/๐๗	เห็นชอบ	อนุมัติ
ลงชื่อ (นางปาริสา วงศ์คำพระ) หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	ลงชื่อ (นางสาวจุฑาทิพย์ ธรรมธรรม) รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ	ลงชื่อ (นางเนตรชนก ชมภูธร) ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

ชื่อโครงการ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี

ชื่อกิจกรรม ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์

รหัสโครงการ รหัสโครงการ.....บว. ๖.๑.....กิจกรรมที่.....๓.....

ลักษณะงาน/โครงการ โครงการต่อเนื่อง โครงการใหม่

สนองกลยุทธ์โรงเรียน ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔

สนองการประกันคุณภาพ มาตรฐาน สมศ. มาตรฐานที่ ๑ ตัวชี้วัดที่ ๑.๑-๑.๓
 มาตรฐาน สพฐ. มาตรฐานที่ ๑ ข้อที่ ๑.๑(๑-๖),๑.๒(๑-๔)
 มาตรฐานที่ ๓ ข้อที่ ๓.๑-๓.๕
 มาตรฐานโรงเรียน มาตรฐานที่ ๑ ข้อที่ ๑.๑,๑.๒
 มาตรฐานที่ ๓ ข้อที่ ๓.๑,๓.๕

สนองหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านที่ ๒ องค์ประกอบที่ ๓ (ตัวชี้วัดที่ ๘-๑๐)

ผู้รับผิดชอบโครงการ นายชลธิ์ จ้อยนุแสง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

๑. หลักการและเหตุผล

จากการสำรวจข้อมูลในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เรียนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พบว่า นักเรียนส่วนมากขาดความสนใจเกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่นตนเอง องค์ความรู้ที่มีส่วนใหญ่มักจะเป็นข้อมูลในเนื้อหาตามตำราและบทเรียนต่าง ๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นตามตัวชี้วัดไว้แล้วว่า จำเป็นต้องรู้ ในขณะที่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเองกลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ นักเรียนมีทัศนคติเชิงว่า เป็นเรื่องราวที่ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เนื่องจากไม่ได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือใช้ในการสอบวัดผลในระดับต่าง ๆ อันจะเป็นผลให้นักเรียนขาดจิตสำนึกรักบ้านเกิด และอาจจะทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นต่อไปได้อีกด้วย

นอกจากนี้ นักเรียนยังขาดทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการค้นคว้า การสืบเสาะ การวิเคราะห์ การวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทำให้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นนั้นดำเนินไปได้ค่อนข้างยาก กอปรกับสังคมในยุคปัจจุบันนั้นเทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ใ้ค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนจึงสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีการนำมาใช้งานในทันที โดยที่ไม่มีการตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ และทำให้ไม่เกิดการต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป ส่งผลต่อเจตคติในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ว่า เป็นการเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวเดิม ๆ มีเนื้อหาที่ซ้ำไปซ้ำมา

ไม่เปลี่ยนแปลง จนทำให้เกิดภาพจำกับนักเรียนว่า รายวิชาประวัติศาสตร์นั้น เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องท่องจำ และเข้าถึงยาก

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ได้เล็งเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ และเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ของนักเรียนเป็นอย่างมาก จึงได้จัดโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นคว้า และเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชุมชนไปพร้อมกัน รวมทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) ซึ่งมีรูปแบบให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามลักษณะการจัดการเรียนรู้ Active Learning มีการปรึกษา วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางการเรียนรู้ที่หลากหลายเพิ่มขึ้น และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารจัดการรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่ต้องการบ่มเพาะให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและห่วงหาพันธุสิ่งที่บรรพชนให้ไว้เป็นมรดกทางปัญญา สืบสาน รักษา ต่อยอด และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันต่อไปให้เกิดประโยชน์ได้

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อสร้างความตระหนักรู้และกระตุ้นความสนใจการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนให้มากขึ้น
- ๒.๒ เพื่อพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนให้ดีขึ้น
- ๒.๓ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละชุมชนให้มากขึ้น

๓. ตัวชี้วัดและเป้าหมายของโครงการ

๓.๑ เชิงปริมาณ : นักเรียนในรายวิชา ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน ๒๑ คน ได้เข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกสถานศึกษา

๓.๒ เชิงคุณภาพ : เพื่อให้นักเรียนได้ความรู้และประสบการณ์ตรงในกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

๔. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอน	กิจกรรมที่ดำเนินงาน	ระยะเวลา (ระบุเดือน/ปี)	ผู้รับผิดชอบ
ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๖			
ขั้นเตรียมการ	๑) กำหนดหัวข้อโครงการ	ต.ค. - พ.ย. ๒๕๖๖	นายชลธิ จ้อยนุแสง
	๒) วางแผนการดำเนินงาน		
	๓) เตรียมการและประสานกับผู้เกี่ยวข้อง		
ขั้นดำเนินงาน	๑) ขออนุมัติการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง	ธ.ค. ๒๕๖๖ -	
	๒) ดำเนินการพานักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรม	ก.พ. ๒๕๖๗	
ขั้นประเมินผล	๑) ติดตามประเมินผลของกิจกรรม	เมื่อสิ้นสุด โครงการ	
	๒) สรุปรายงานผลกิจกรรม		
	๓) นำรายงานผลการทำกิจกรรมมาทบทวน การปฏิบัติงาน (AAR)		

๕. วัน เวลา และสถานที่จัดกิจกรรม

ในวันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ณ โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๗ แห่ง

๖. งบประมาณ

- เงินสนับสนุนการศึกษาตามโครงการของหน่วยงาน จำนวน - บาท
- เงินอุดหนุนโครงการเรียนฟรี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน - บาท
- เงินอื่น ๆ (จากงบประมาณส่วนตัว) จำนวน ๔,๔๕๐ บาท

๗. รายละเอียดการใช้จ่ายงบประมาณ

รายการ	ราคา	จำนวน	รวม	หมายเหตุ
๑. ค่าอาหารเช้า				ใช้งบประมาณ ส่วนตัวของ ผู้รับผิดชอบ โครงการ
๑.๑ ข้าวห่อใบตอง	๒๐ บาท	๒๕ ห่อ	๕๐๐ บาท	
๑.๒ อาหารว่าง	๑๐ บาท	๒๕ ชิ้น	๒๕๐ บาท	
๒. ค่าอาหารกลางวัน				
๒.๑ ข้าวกล่อง	๕๐ บาท	๒๕ กล่อง	๑,๒๕๐ บาท	
๒.๒ น้ำดื่ม	๑๐ บาท	๒๕ ขวด	๒๕๐ บาท	
๓. ของที่ระลึกวิทยากร	๕๐๐ บาท	๓ ชิ้น	๑,๕๐๐ บาท	
๔. เครื่องสังฆทาน	๓๕๐ บาท	๒ ชุด	๗๐๐ บาท	
รวมทั้งสิ้น			๔,๔๕๐ บาท	

๘. สถานที่ดำเนินโครงการ

๘.๑ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

๘.๒ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ณ โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๗ แห่ง

๙. ระยะเวลาดำเนินโครงการ

๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

๙. ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ

ครูประจำรายวิชา และนักเรียนที่เรียนในรายวิชาชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน ๒๑ คน

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑๐.๑ นักเรียนเกิดความตระหนักและสนใจในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

๑๐.๒ นักเรียนมีทักษะทางการเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

๑๐.๓ สร้างให้เกิดยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

๑๐.๔ นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีจิตสำนึกรักชาติบ้านเมือง

๑๐.๕ เพื่อรักษาวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายและคงอยู่ต่อไป

๑๑. การวัดและประเมินผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ
๑๑.๑ เชิงปริมาณ - นักเรียนในรายวิชา ชุมนุมประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น จำนวน ๒๐ คน ร้อยละ ๙๐ ได้มี ส่วนเข้าร่วมโครงการ	การสำรวจ	บัญชีรายชื่อของนักเรียน ที่เข้าร่วมกิจกรรม
๑๑.๒ เชิงคุณภาพ - นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ ตรงในกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	การตรวจผลงานนักเรียน	ผลงานวิดิทัศน์ของนักเรียน

ลงชื่อ.....ผู้รับผิดชอบโครงการ
(นายชลธิ์ จ้อยนุแสง)
ตำแหน่ง ครูผู้ช่วย

ลงชื่อ.....ผู้ตรวจร่างโครงการ
(นางลัดดา เทศศรีเมือง)
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ลงชื่อ.....ผู้เห็นชอบโครงการ
(นางปาริสา วงศ์คำพระ)
หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ลงชื่อ.....ผู้พิจารณาโครงการ
(นางสาวจุฑาทิพย์ รอมธรรม)
รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ

ผู้อนุมัติโครงการ

 อนุมัติ นำไปปรับปรุง ไม่อนุมัติ

ลงชื่อ.....

(นางเนตรชนก ชมภูธร)
ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

กำหนดการ

กิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์”

โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี

รายวิชา ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๖

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

วันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ณ แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	นักเรียนลงทะเบียนพร้อมกัน ณ จุดขึ้นรถ บริเวณด้านข้างอาคาร ๑ ดิษยบุตร
๐๘.๓๐ - ๐๘.๔๕ น.	เดินทางออกจากโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ไปยังแหล่งศึกษาการเรียนรู้
โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ จังหวัดอุดรธานี
๐๘.๔๕ - ๐๙.๔๕ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๑ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า
“เพชรแพรพิณ” ชุมนุมบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี
๐๙.๔๕ - ๑๐.๑๕ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๒ หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์
๑๐.๑๕ - ๑๑.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๓ วัดไชยารามหนองสวรรค์ (๘) บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
๑๑.๐๐ - ๑๑.๑๕ น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดไชยารามหนองสวรรค์ (๘)
๑๑.๑๕ - ๑๒.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๔ โคกหนองนาโมเดล ตำบลเชียงพิณ
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	พักรับประทานอาหารกลางวันที่ศูนย์ประสานงานและสภาองค์กรชุมชน
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
๑๓.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๕ ฟาร์มหนูนาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๖ แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
(พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์) บ้านหนองฮาง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี
๑๔.๓๐ - ๑๕.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๗ วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์
๑๕.๐๐ - ๑๕.๑๕ น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดสังคาว บ้านนาแอง
๑๕.๑๕ - ๑๕.๓๐ น.	เดินทางกลับโรงเรียนสตรีราชินูทิศโดยสวัสดิภาพ

*หมายเหตุ: กำหนดการต่าง ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวก ฅ หนังสืออนุญาตให้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

คำสั่งโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

ที่ ๕๔/๒๕๖๗

เรื่อง อนุญาตให้ไปราชการ

ด้วย ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ได้จัดกิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์” โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี ในวันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. ณ โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๗ จึงอนุมัติให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไปราชการ ดังรายนามต่อไปนี้

นายชลธิ จ้อยนุแสง ตำแหน่ง ครู (หัวหน้าผู้ควบคุม)

ไปราชการ เพื่อนำนักเรียน จำนวน ๒๑ คน และควบคุมดูแลนักเรียน ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี ในวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น ดังรายชื่อที่แนบให้ผู้ได้รับอนุมัติให้ไปราชการปฏิบัติด้วยความเอาใจใส่ เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่ทางราชการต่อไป

สั่ง ณ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

(นางเนตรชนก ชมภูธร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

รายชื่อบุคลากรที่เข้าร่วม
กิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลุหนองสวรรค์”
โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี
ณ แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
วันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

๑. นายชลธิ จ้อยนุแสง	ครู (หัวหน้าผู้ควบคุม)	
๒. นางสาวปวีณา สัตตะพันธ์	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๔	เลขที่ ๒๕
๓. นางสาวพิมพ์มาดา สบายใจ	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๔	เลขที่ ๓๐
๔. นางสาววิภาสิตา แก้วยก	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๔	เลขที่ ๓๖
๕. นางสาวกชกร จิตต์ภักดี	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๕	เลขที่ ๑
๖. นางสาวกฤติยา สิวันดี	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๕	เลขที่ ๒
๗. นางสาวสโรชา ภูสีเขียว	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๔	เลขที่ ๑๙
๘. นางสาวภัทรมล ไตรพงษ์	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	เลขที่ ๑๒
๙. นางสาวพลอยชมพู บุญรักษา	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	เลขที่ ๑๘
๑๐. นางสาวภัควลัญช์ บุตรละคร	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	เลขที่ ๑๙
๑๑. นางสาวปราริตรา กลาดเคลื่อน	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	เลขที่ ๒๐
๑๒. นางสาวสิริภัสญา ประสาททอง	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๗	เลขที่ ๑๑
๑๓. นางสาวณภัทร ผ่องอำพันธ์	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๗	เลขที่ ๒๓
๑๔. นางสาวธัญเรศ แซ่ตั้ง	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๘	เลขที่ ๑๐
๑๕. นางสาวณัฐนรี เทพศิริ	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๑๕	เลขที่ ๑๑
๑๖. นางสาวณัฐพัชร พิมพ์แมน	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕/๑๖	เลขที่ ๒๔
๑๗. นางสาวชญญานุช หนูทองอินทร์	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	เลขที่ ๑
๑๘. นางสาวพัชราภรณ์ สุระเทวี	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	เลขที่ ๒
๑๙. นางสาวพิณัฐอม ม่วงคำ	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	เลขที่ ๓
๒๐. นางสาววิศรา กอบเกื้อ	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	เลขที่ ๔
๒๑. นางสาวศุภาลักษณ์ โคตรชาติ	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	เลขที่ ๕
๒๒. นางสาวอักษรภักดิ์ พิณิจ	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	เลขที่ ๖
๒๓. นายจักรกฤษ ราชกิจ	พนักงานขับรถ	

ที่ ศธ ๐๔๓๔๙.๔๑/ว ๑๔๖

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ๑๐๓ ถนนศรีสุข
ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตนำนักเรียนไปนอกสถานศึกษา

เรียน ผู้ปกครองเด็กหญิง/นางสาว.....นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่...../.....

เนื่องด้วย โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จะนำนักเรียนไปนอกสถานศึกษา เพื่อเข้าร่วมโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกสถานศึกษาภายในจังหวัดอุดรธานี ในวันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. ณ โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตนำ เด็กหญิง/นางสาว.....นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่...../..... ซึ่งเป็นนักเรียนในปกครองของท่าน ไปนอกสถานศึกษาในครั้งนี้ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น เดินทางโดยรถบรรทุกหกล้อของโรงเรียน จำนวน ๑ คัน เริ่มออกเดินทางในเวลา ๐๘.๓๐ น. และเดินทางกลับในเวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. โดยโรงเรียนได้มอบหมายให้ข้าราชการครู คือ นายชลธิ จ้อยนุแสง เป็นผู้ควบคุมดูแล

โรงเรียนสตรีราชินูทิศหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดีดังเช่นเคย และหากท่านอนุญาตนักเรียน โปรดกรอกแบบตอบรับท้ายหนังสือฉบับนี้คืนให้กับโรงเรียนด้วย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นางเนตรชนก ชมภูธร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

กลุ่มบริหารวิชาการ โทร. ๐๔๒-๒๔๔-๔๑๕-๗

*หมายเลขโทรศัพท์ของคุณครูผู้ประสานงาน: ๐๙๒-๕๕๖-๑๕๓๕ (นายชลธิ จ้อยนุแสง)

แบบตอบรับสำหรับผู้ปกครอง

ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....

เป็นผู้ปกครองของ เด็กหญิง/นางสาว.....นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่...../.....

 อนุญาต ไม่อนุญาต ให้นักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาในครั้งนี้ได้

ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง

(.....)

*หมายเหตุ: กรุณาขีดเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ต้องการ

กำหนดการ

กิจกรรม “ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์”

โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี

รายวิชา ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๖

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

วันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ณ แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	นักเรียนลงทะเบียนพร้อมกัน ณ จุดขึ้นรถ บริเวณด้านข้างอาคาร ๑ ดิษยบุตร
๐๘.๓๐ - ๐๘.๔๕ น.	เดินทางออกจากโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ไปยังแหล่งศึกษาการเรียนรู้
โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ จังหวัดอุดรธานี
๐๘.๔๕ - ๐๙.๔๕ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๑ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า
“เพชรแพรพิณ” ชุมนุมบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี
๐๙.๔๕ - ๑๐.๑๕ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๒ หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์
๑๐.๑๕ - ๑๑.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๓ วัดไชยารามหนองสวรรค์ (๘) บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
๑๑.๐๐ - ๑๑.๑๕ น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดไชยารามหนองสวรรค์ (๘)
๑๑.๑๕ - ๑๒.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๔ โคกหนองนาโมเดล ตำบลเชียงพิณ
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	พักรับประทานอาหารกลางวันที่ศูนย์ประสานงานและสภาองค์กรชุมชน
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
๑๓.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๕ ฟาร์มหนุณาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๖ แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
(พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์) บ้านหนองฮาง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี
๑๔.๓๐ - ๑๕.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้แห่งที่ ๗ วัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์
๑๕.๐๐ - ๑๕.๑๕ น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์วัดสังคาว บ้านนาแอง
๑๕.๑๕ - ๑๕.๓๐ น.	เดินทางกลับโรงเรียนสตรีราชินูทิศโดยสวัสดิภาพ

*หมายเหตุ: กำหนดการต่าง ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ที่/๒๕๖๗ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอลงเวลาเรียนให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกระบบการศึกษา

เรียน คุณครูที่ปรึกษา และคุณครูประจำรายวิชา

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายชื่อนักเรียนที่เข้าร่วมในกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ฯ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. กำหนดการโครงการกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ฯ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยโรงเรียนสตรีราชินูทิศ ได้ดำเนินการจัดโครงการกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกระบบการศึกษา สำหรับนักเรียนในรายวิชา ชุมชนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน ๒๑ คน ณ โบราณสถานหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี ในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. รายละเอียดตามกำหนดการฯ ดังที่ได้แนบมาพร้อมกันนี้ ดังนั้น จึงขออนุญาตให้นักเรียนของท่าน (ดังรายชื่อที่แนบ) ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการตามวันและเวลาข้างต้น และขอความอนุเคราะห์ให้คุณครูประจำรายวิชาที่มีรายวิชาสอนในวันดังกล่าว ได้โปรดเช็คเวลาเรียนให้กับนักเรียนด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ลงชื่อ

(นายชลชี จ้อยนุแสง)

ผู้ดูแลโครงการ

(นางลัดดา เทศศรีเมือง)

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ

(นางเนตรชนก ชมภูธร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

รายชื่อนักเรียนที่เข้าร่วม

โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายในจังหวัดอุดรธานี

รายวิชา ชุมนุมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๖

โรงเรียนสตรีราชินูทิศ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

วันอังคารที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ณ แหล่งโบราณสถานหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ระดับชั้น	เลขที่
๑	นางสาวปวีณา สัตตะพันธ์	มัธยมศึกษาปีที่ ๔/๔	๒๕
๒	นางสาวพิมพ์มาดา สบายใจ	มัธยมศึกษาปีที่ ๔/๔	๓๐
๓	นางสาววิภาสिता แก้วยก	มัธยมศึกษาปีที่ ๔/๔	๓๖
๔	นางสาวกชกร จิตต์ภักดี	มัธยมศึกษาปีที่ ๔/๕	๑
๕	นางสาวกฤติยา สาวันดี	มัธยมศึกษาปีที่ ๔/๕	๒
๖	นางสาวสโรชา ภูสีเขียว	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๔	๑๙
๗	นางสาวภัทรมล ไตรพงษ์	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	๑๒
๘	นางสาวพลอยชมพู บุญรักษา	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	๑๘
๙	นางสาวภัควลัญช์ บุตรละคร	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	๑๙
๑๐	นางสาวปราริตรา กลาดเกลื่อน	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๖	๒๐
๑๑	นางสาวสิริภัสญา ประสาททอง	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๗	๑๑
๑๒	นางสาวณภัทร ผ่องอำพันธ์	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๗	๒๓
๑๓	นางสาวธัญเรศ แซ่ตั้ง	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๘	๑๐
๑๔	นางสาวณัฐนรี เทพศิริ	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๑๕	๑๑
๑๕	นางสาวณัฐพัชร พิมพ์แมน	มัธยมศึกษาปีที่ ๕/๑๖	๒๔
๑๖	นางสาวชญานุช หนูทองอินทร์	มัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๑
๑๗	นางสาวพัชราภรณ์ สุระเทวี	มัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๒
๑๘	นางสาวพินิจฐเฒ ม่วงคำ	มัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๓
๑๙	นางสาววิศรา กอบเกื้อ	มัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๔
๒๐	นางสาวศุภาลักษณ์ โคตรชาลี	มัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๕
๒๑	นางสาวอักษรภักดิ์ พินิจ	มัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๖

ภาคผนวก ญ ภาพการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (กลุ่มครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย)

เก็บข้อมูลจาก นางปจรรย์ นาระกุล (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566)
ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนนุศรพิทยานุกูล อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

เก็บข้อมูลจาก ว่าที่ร้อยตรีหญิงกิตติยา พิลาจันทร์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2566)
ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

เก็บข้อมูลจาก นางยุภาวดี กาทางค์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566)
ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนนุตรพิชัยรักษ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

เก็บข้อมูลจาก นางสาวพรเพ็ญ พาลี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566)
ครู คศ.1 โรงเรียนอัครพิชัยรักษ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

เก็บข้อมูลจาก นายกฤษฎา ภาชนี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566)
ครู คศ.1 โรงเรียนนุตรพิชัยรักษ์พิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

เก็บข้อมูลจาก นางสาวธิดารัตน์ กักวิสัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566)
ครู คศ.1 โรงเรียนนุตรพิชัยรัชชพิทยา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาคผนวก ก ภาพการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตหนองสวรรค์ ตำบล
เชียงพิณ และตำบลใกล้เคียง)

ขอโอกาสจาก พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูประสิทธิ์ธรรมานุศาสน์ (สมใจ ปิยธมฺโม)
เจ้าคณะตำบลเชียงพิณ (ธ) และเจ้าอาวาสวัดไชยารามหนองสวรรค์ บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระเดชพระคุณฯ พระครูอรัญสารสุนทร (สงวน อุตตสาโร) เจ้าคณะตำบลเชียงพิณ
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระอธิการวีระศักดิ์ วีรสกโก เจ้าอาวาสวัดป่าวิเวกโนนแคน บ้านเชียงพิณ
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูสิทธิญาณโสภิต (พระอาจารย์อดิศักดิ์)
เจ้าคณะตำบลหนองหาน เขต 3 และเจ้าอาวาสวัดธาตุคูแก้วอุสุภราช บ้านเชียงงาม ตำบลหนองหาน
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระเดชพระคุณฯ ท่านพระครูปฏิภาณวิสุทฺธิคุณ (หลวงปู่สุริยา ญาณภโร)
เจ้าคณะตำบลบ้านขาว เขต 2 และเจ้าอาวาสวัดโนนสวรรค์ บ้านโนนงาม ตำบลบ้านขาว
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระมหาณัฐนนท์พงษ์ ญาณวิโส เจ้าคณะตำบลเชียงยืน เขต 2
และเจ้าอาวาสวัดธาตุมงคลาราม บ้านเชียงยืน ตำบลเชียงยืน อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระอธิการตะวัน ธมฺมโชโต เจ้าอาวาสวัดสังคาว บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระมหาชูศักดิ์ โชติโก เจ้าอาวาสวัดอินทราราม บ้านวัวข้อง ตำบลบ้านเลื่อม
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระอธิการเจียมศักดิ์ จิริสีโล เจ้าอาวาสวัดธาตุยางชุม บ้านยางชุม ตำบลเชียงเพ็ง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

ขอโอกาสจาก พระอธิการโชติวรณ ปภากรโ เจ้าอาวาสวัดศรีเมืองคุณ บ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายสัมฤทธิ์ โสดาดี กำนันตำบลเชิงพิณ
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายสมคิด ยงยี่น ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 บ้านวัวซ่อง ตำบลบ้านเลื่อม
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายสมควร คามะเชียงพิณ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายมนัส แก้วสีดา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 บ้านหนองฮาง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมือง
อุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และนายวงษ์ อินสีดา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 บ้านหนองโอน ตำบลเชียงพิณ
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายสมพร ฐระพระ กำนันตำบลเชียงเพ็ง
อำเภอกุฉินชัย จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายอิทธิพงศ์ วงภูษา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 บ้านเชียงเพ็ง ตำบลเชียงเพ็ง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายสมบัติ ไชยโคตร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 บ้านเพี้ย
ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2566)

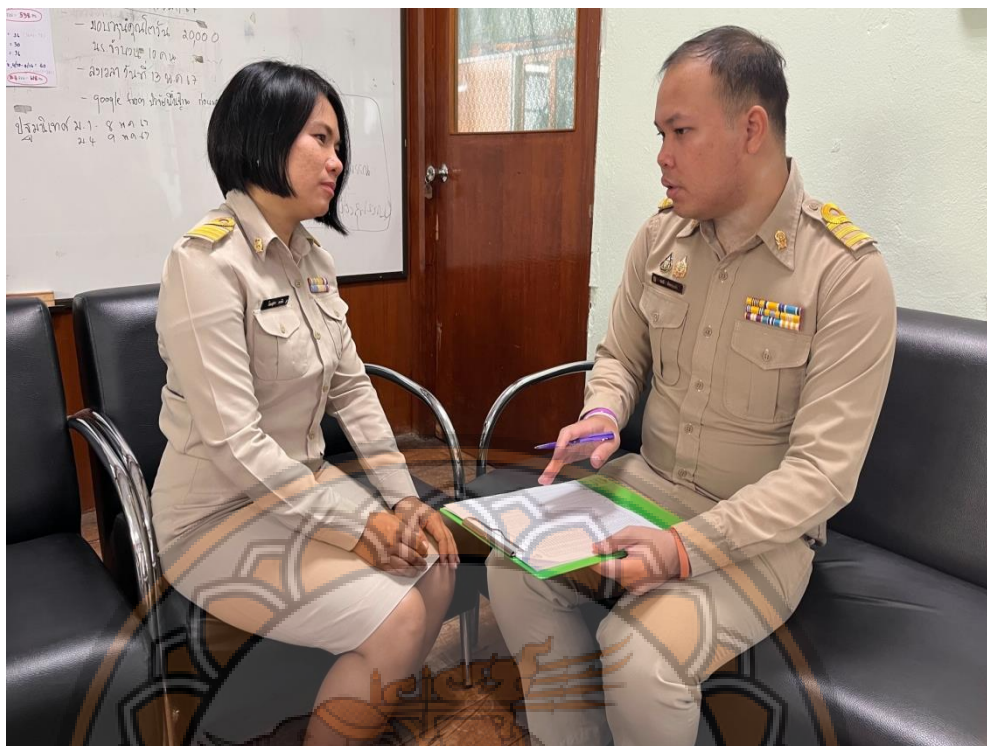

เก็บข้อมูลจาก นางวันทา ซาลีเซียงพิณ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 13 บ้านยางชุม
ตำบลเชียงเพ็ง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นางเยาวลักษณ์ โสดาดี ประธานกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเพชรแพรพิณ บ้านหนองสวรรค์
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นางสาวโฉมสุตา ยงยี่น ข้าราชการครูชำนาญการ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ
 ผู้รอบรู้ประจำชุมชนบ้านวัวช่อง ตำบลบ้านเลื่อม อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นางสาวโสภณา สรรพการ ข้าราชการครู โรงเรียนบ้านหนองขุ่นเหล่าหลักวิทยา ตำบล
นิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567)

เก็บข้อมูลจาก นายรณชัย คำนวน ข้าราชการครู โรงเรียนบ้านหนองสวรรค์ (ไชยเชียงพิณ)
ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2567)

เก็บข้อมูลจาก นายสมชาย แพงสา ชาวบ้านชุมชนหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2567)

เก็บข้อมูลจาก นางสมสง่า อ่อนคำ ประชาชนผู้รู้ประจำชุมชน บ้านโนนบุญมี ตำบลนิคมสงเคราะห์
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2566)

เก็บข้อมูลจาก นายเจริญ คงกล้า (พ่อใหญ่อินทร์) ปราชญ์ผู้รู้ประจำชุมชน บ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2566)

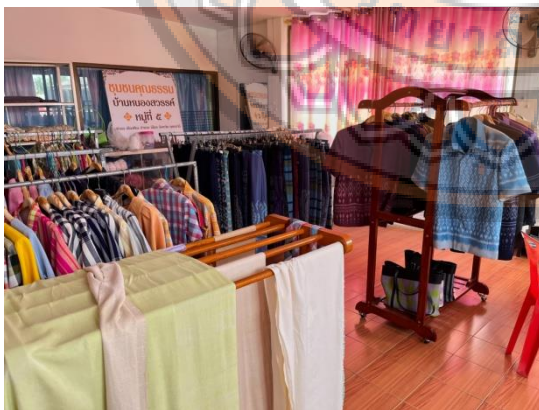

เก็บข้อมูลจาก นายประยงค์ เสาร์ดี (พ่อตุ๋จาร์ย) ปราชญ์ผู้รู้และเด่าเจ้าประจำชุมชน บ้านชาวีว ตำบลพังงู อำเภอนงหนาน จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2566)

ภาคผนวก ก ภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน “ตามรอย
หนองมหาสนุก ปลุกหนองสวรรค์”

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 พิพิธภัณฑผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า “เพชรแพรพิณ”
ชุมชนบ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ระลึกจากผ้าทอพื้นบ้านอีสาน “เพชรแพรพิณ”

เพชรแพรพิณ

ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด

ผ้า...ยอดเพชร ขามงค สวยสุดใส
งาม...เส้นด้าย ทอไวโด ประณีตศิลป์
เขียง...ค่าคู่ หอนงสวรรค์ วัฒนาคน
ทึน...ดั่งอนทร เสนางใจ เทพไท่ประทาน

เปิด จันทร์ - อาทิตย์
เวลา 8.00-16.30 น.

บ้านหนองสวรรค์ ต.เขียงทึน อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000
083-148-6398
เพชรแพรพิณ ผ้าไทยอุดร

แผ่นประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า “เพชรแพรพิณ”

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 หนองสวรรค์ และดอนปู่ตาบ้านหนองสวรรค์

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 วัดไชยารามหนองสวรรค์ (๓) บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 โคกหนองนาโมเดล บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชิงพิณ

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ฟาร์มหนูนาเดชา บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชิงพิณ

ฐานการเรียนรู้ที่ 6 แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์) ตำบลเชียงพิณ

ฐานการเรียนรู้ที่ 7 วัดสังคาว บ้านนาแอง
ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี

ภาคผนวก รฐ ตัวอย่างภาพเกียรติบัตรสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ภาคผนวก ๗ ตัวอย่างภาพเกียรติบัตรสำหรับวิทยากรที่ร่วมบรรยายให้ความรู้ในกิจกรรม

